

**MUUTTOLIIKETUTKIMUS:
Keuruun tulo- ja lähtömuutto vuosina
1995-98**

Palkkatyösuuntautuneisuus ja sosiaalisen pääoman tarve

Mari Hakala

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntapolitiikka

Jyväskylän yliopisto

Yhteiskuntatieteiden ja

filosofian laitos

TIIVISTELMÄ

Hakala, Mari

Muuttoliiketutkimus: Keuruun tulo- ja lähtömuutto vuosina 1995-98. Palkkatyösuuntautuneisuus ja sosiaalisen pääoman tarve.

Pro gradu.

Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 2001, 84 s.

Tutkimus koski Keuruun kaupungin tulo- ja lähtömuuttoa vuosina 1995-98. Tutkimuskohteina olivat vuosina 1995-98 Keuruulta muuttaneet ja vuosina 96-98 Keuruulle muuttaneet. Otokoko ensimmäisten osalta oli 250 henkeä ja Keuruulle muuttaneiden osalta 199 henkeä. Otoksiin kelpuutettiin vain täysi-ikäisiä, ei laitoshoitaisia henkilöitä. Empiirisen aineiston keräämiseen käytettiin survey-tutkimusta ja se suoritettiin postikyselynä. Aineiston analyysimenetelminä käytettiin typologioita, ristiintaulukointia sekä kausaalista tulkintaa.

Yhteiskuntapoliittisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää muuttajien elämäntapaa heidän pääasiallisen toiminnan sekä muuton motiivien perusteella. Ajatuksena oli tarkastella muuttoliikettä yhteiskuntarakenteen muutoksen ja ihmisten elämäntapasuuntautuneisuuden kautta. Teoreettisena näkökulmana oli yhteiskuntarakenteen muutoksesta aiheutunut maaseudun sosiaalisen pääoman heikkeneminen. Palkkatyöläistymiskehitystä seurannut kaupungistuminen sekä tietoyhteiskunnan synty ovat muuttaneet maaseudun sosiaalista pääomaa ja sen käyttökelpoisuutta nykyisessä palkkatyöyhteiskunnassa. Bourdieun kenttäteorioiden avulla pohdittiin ihmisen mahdollisuuksia pääomien kasaamiseen ja habituksen rakentamiseen tietoyhteiskunnassa avautuvien kenttien kautta. Muutto ilmentää tässä mielessä ihmisen elämäntapaa. Se on palkkatyösuuntautuneen yksilön selviytymisstrategia, jolla hän vastaa yhteiskunnan muutoshaasteisiin.

Pyrkimyksenä oli tuoda sosiaalisen pääoman näkökulma muuttoliikkeen tarkasteluun ja tarkastella muuton motiiveja bourdieulaisen kulttuurisen pääoman teorian kautta. Tulokset osoittavat, että palkkatyösuuntautuneisuus korostuu poismuutossa. Tutkimus vahvistaa hypoteesin, että elämäntapa määrittelee sosiaalisen pääoman tarpeen. Palkkatyösuuntautuneisuus tai siitä riippumattomuus vaikuttavat asuinpaikan valintaan sen sosiaalisen pääoman mukaan. Palkkatyösuuntautuneet muuttajat tarvitsevat sosiaalista pääomaa kasvattaakseen inhimillistä pääomaansa, jonka he voivat muuttaa kulttuuriseksi pääomaksi palkkatyöyhteiskunnan kilpailukentillä.

Avainsanat: muuttoliike, muuton motiivit, sosiaalinen pääoma, kulttuurinen pääoma, tietoyhteiskunta, elämäntapa, palkkatyö

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
2. MUUTTOLIIKETUTKIMUKSEN TARKASTELUA JÄ YLEISIÄ TEORIOITA	3
2.1 Muuttoliikkeen käsite	3
2.2 Yleisteorioita	4
2.3 Tieteenalakohtainen kiinnostus	5
2.4 Muuttoliikkeen tarkastelutasot ja muuttoliikemalleja	6
2.4.1 Yhteiskuntataso	6
2.4.2 Aluetaso	7
2.4.3 Yksilötason muuttoliikemallit ja muuttajatypologiat	8
3. SOSIAALINEN PÄÄOMA JAYHTEISÖÄ KOOSSA PITÄVÄT INHIMILLISET VOIMAVARAT	11
3.1 Inhimillinen pääoma	12
3.2 Sosiaalisen pääoma	13
3.2.1 Bourdieun määritelmä sosiaalisesta pääomasta	14
3.2.2 Putnamin sosiaalisen pääoman lyhyt historia	17
3.3 'Putnamilaisen' sosiaalisen pääoman ulottuvuuksia	19
3.3.1 Verkostoituminen	19
3.3.2 Luottamus	21
3.3.3 Normit	22
3.4 'Putnamilainen' sosiaalinen pääoma 'bourdieulaisen' pääoman voimavarana	22
4. 1990-LUVUN MUUTTOLIIKE JA 'SUUREN MUUTON' PERINTÖ	27
4.1 Palkkatyö ja maaseudun murros	27
4.1.1 Palkkatyöläistyminen ja 1960-70-lukujen ns. suuri muutto	27
4.1.2 Lama ja 'sosiaalisen sopimuksen' purkaminen	28
4.1.3 Nousukausi ja siirtyminen tietoyhteiskuntaan	29
4.2 Tietoyhteiskunta	31
4.3 Refleksiivinen kasautuminen	33
4.4 Palkkatyön uudet vaatimukset	34
4.4.1 Elämäntavan puitteet: yksilöllistyminen	35
4.4.2 Palkkatyökulttuuri ja uusi yhteisöllisyys	36
4.5 Palkkatyöläistymiskehitys ja maaseudun sosiaalisen pääoman katoaminen	38
5. KEURUUN MUUTTOLIIKETUTKIMUS	39
5.1 Luonnehdinta maaseutumaisesta pikkukaupungista	39
5.2 Milloin pikkukaupunki ei enää riitä? –hypoteesi sosiaalisen pääoman vaikutuksista poismuuton motiiveihin	43
5.3 Kenelle pikkukaupunkielämä sopii? –hypoteesi pikkukaupungin tarkoituksenmukaisuudesta	47
6. TUTKIMUSMENETELMÄT	49
6.1 Tutkimuskohteet	49
6.2 Tutkimusvälineistö ja sen luotettavuus	49
6.3 Survey-aineiston keruu	55
6.4 Kadon analyysi	55

6.5 Aineiston analyysimenetelmät	57
7. KEURUUN TULO- JA LÄHTÖMUUTTO VUOSINA 1995-98	58
7.1 Lähtömuutto vuosina 1995-98	58
7.1.1 Palkkatyösuuntautuneet muuttajat	58
7.1.2 Palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit	64
7.1.3 Palkkatyösuuntautuneisuuden korostuminen poismuutossa	69
7.2 Tulomuutto vuosina 1996-98	70
7.2.1 Palkkatyöstä riippumattomat muuttajat	70
7.2.2 Palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit	74
7.2.3 Palkkatyöstä riippumattomuus tulomuutossa	76
7.3 Palkkatyösuuntautuneisuus lähtömuutossa ja palkkatyöstä riippumattomuus tulomuutossa	76
8. PALKKATYÖSUUNTAUTUNEISUUS JA SOSIAALISEN PÄÄOMAN TARVE INHIMILLISEN PÄÄOMAN RESURSSINA	79
9. POHDINTAA	82
LÄHTEET	85
LIITTEET	
Liite 1: Kyselylomake: poismuuttaneet	89
Liite 2: Kyselylomake: Keuruulle muuttaneet	97

1. JOHDANTO

Eräässä tv:n ajankohtaisohjelmassa (A-studio 25.5.01) haastateltu perheenäiti vakuutti maaseudulla olevan ihmiselle vielä elinmahdollisuuksia ja kehotti kaupunkilaisia rohkeasti muuttamaan maalle. Kommentti kuulostaa maaseudun pikkukaupungissa elävän korvissa aluksi absurdilta, mutta ehkä siinä on jotain perääkin. Ehkä osa ihmisistä kokee, että heidän elämäntavalleen ei maaseudulla ole edellytyksiä. Miksi muuten ihmiset muuttaisivat sankoin joukoin kaupunkeihin ahtaisiin asuntoihin ja kalliilla rahalla.

Muuttoliikettä ja sen suuntaa on pohdittu paljon ja monesta eri näkökulmasta täysin tyhjentävää vastausta siihen koskaan saamatta. Erilaisin työntö- ja vetoteorioin, elinvaihemallien sekä poikkitieteellisten yleisteorioiden avulla on kerätty hyödyllistä tietoa ilmiön ominaisuuksista ja niihin liittyvistä tekijöistä. (ks. Kytö 1998.) Näkökulma, joka yhdistäisi kaikki muuttoon liittyvät tekijät on miltei mahdotonta löytää, mutta käsite, jolla eri näkökulmia voisi sitoa yhteen, ei liene mahdoton esitettäväksi. Sosiaalisen pääoman käsitteen tulo sosiaalitieteelliseen keskusteluun 1990-luvulla on avannut mahdollisuuden pohtia muuttoliikkeen merkitystä samanaikaisesti niin yksilön, yhteisön kuin yhteiskunnankin näkökulmasta liittäen yhteen myös taloudelliset ja sosiaaliset aspektit.

Tämän muuttoliiketutkimuksen teoriatausta on myös perinteisessä modernin teollistumisen ja kaupungistumisen viitekehyksessä. Teollisuus on tarvinnut työvoimaa ja ihmiset ovat muuttaneet sinne, missä työtä on ollut tarjolla. Suomi oli vielä sotien aikana alkutuotantoon ja pienmaanomistajuuteen nojaava yhteiskunta. Teollistumisen ja kaupungistumisen aikakausi alkoi sotien jälkeen myöhään 1950-luvun loppupuolella. Nykyisen 1990-luvulla alkaneen muuttoliikkeen sanotaan olevan 1960-70-lukujen ns. suuren muuton perintöä sekä seurausta ns. sosiaalisen sopimuksen purkamisesta. Elinkeinorakenteen muutos on tarkoittanut maaseudun kaksinkertaista poismuuttoaaltoa ensin 'suuren muuton' seurauksena palkkatyöhön siirryttäessä ja toisen kerran 1990-luvulla tietoyhteiskunnan aikana ns. tietotyöläistymisen myötä. Väliin jää 1980-luku, jolloin maalta muutto hidastui nousukauden ja maaseutua suosivan aluepolitiikan ansiosta. 'Sosiaalisen sopimuksen' periaattein työllisyyttä jaettiin tasapuolisemmin ihmisten ja alueiden välillä. Taloudellisen laman tullessa Suomeen viime vuosikymmenellä sosiaalisesta sopimuksesta kuitenkin sanouduttiin irti rahoitusongelmien vuoksi, minkä seurauksena epätyypilliset työsuhteet yleistyivät ja työ destandardisoitui. (Kytö 1998, 14.) Turvallisuus ja ennustettavuus katosivat. Riskien ja

epävarmuustekijöiden hallinnasta tuli yksi pärjäämisen edellytys. Nykyinen palkkatyö ei enää seuraa entistä teollistumisen mukanaan tuomaa työmarkkinakehitystä vaan se keskittyy entistä useammin tietyille aloille, alueille ja osaajille. Pääsy työmarkkinoille edellyttää työntekijältä yhä enemmän kulttuurista pääomaa, tietoja ja taitoja sekä sosiaalisia verkostoja.

Sanotaan, että maaseudun sosiaalinen pääoma olisi verkostojen ja luottamusrakenteiden osalta heikentynyt yhteiskunnan elinkeinorakenteen muutoksen myötä siirryttäessä agraariyhteiskunnasta tieto- ja informaatioyhteiskuntaan. Tutkimuksessa tarkastellaan tätä taustaa vasten maaseudun sosiaalisen pääoman ja palkkatyöläisen elämäntavan yhteyttä poismuuttoon. Perusajatuksena on, että uusi palkkatyöläinen elämäntapa vaatii sekä yksilöltä että yhteisöltä inhimillisiä voimavaroja ja mikäli niitä ei ole tarpeeksi, niitä täytyy hankkia. Sosiaalisen pääoman käsitteet perustuvat James Colemanin ja Robert D. Putnamin sosiaalisen pääoman määritelmään sekä bourdieulaisen kulttuuripääoman käsitteeseen elämäntapaan ja habitukseen liittyvänä ominaisuutena.

Tutkimusta on vaikea sijoittaa mihinkään tarkasti rajattuun tieteelliseen viitekehykseen. Sosiaalisen pääoman käsitteen vakiintumattomuus niin taloustieteissä kuin sosiaalitieteissäkin antaa varaa erilaisille tulkinnoille ja on problemaattinen erilaisten koulukuntiensa vuoksi. Tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat ovat sekä 'bourdieulaisen' että 'putnamilaisen' sosiaalisen pääoman tulkinnoissa sekä refleksiivisen tietoyhteiskunnan viitekehyksessä. Bourdieulaisen sosiaalisen pääoman tulkinta on lähinnä inhimillistä pääomaa ja putnamilainen sosiaalinen pääoma yhteisön ominaisuus. Taustateorian konstruoinnissa on käytetty apuna mallia, jonka avulla hahmotetaan kahden erilaisen sosiaalisen pääoman teorian suhdetta toisiinsa sekä niistä muodostuvaa kokonaisuutta lopullisen teorian muodostuksen osalta. Bourdieun kenttäteorioita sovelletaan myös maaseudun ja kaupungin välisen suhteen määrittelyssä, joka nähdään lähinnä erilaisten pääomaresurssien välisenä kilpailuasetelmana. Pikkukaupungin käsitteen käyttöön liittyvää problematiikkaa ollaan lähestytty Ojankosken pikkukaupunki-tutkimuksen kautta.

Tutkimuksen filosofiset lähtökohdat perustuvat ihmiskäsitykseen muuttajasta aktiivisena toimijana, joka pyrkii, tietoisesti tai tiedostamattaan, muutollaan hankkimaan niitä sosiaalisia puitteita, joita elämäntavalleen tuntee tarvitsevänsä. Tutkimuksen toteuttamisen kannalta postikyselytutkimus on paras keino selvittää tulo- ja lähtömuutossa esiintyvää elämäntapasuuntautuneisuutta. Kyselytutkimuksen avulla saadaan suhteellisen suuri otos perusjoukosta ja tuloksia voidaan vertailla eri muuttajaryhmien välillä. Muuttajatypologiat muodostetaan muuttajien ja muuton motiivien suhteesta palkkatyöhön. Näistä suhteista syntynyt kokonaisuus kertoo muuttajien

palkkatyösuuntautuneisuuden tai siitä riippumattomuuden tulo- ja lähtömuutossa. Typologioita käytetään apuna sekä hypoteesien johtamisessa että lopullisessa aineiston analyysissä.

Tutkimuksessa kuvataan tulo- ja lähtömuuttoon liittyviä tekijöitä sekä tarkastellaan elämäntapaan ja sosiaalisen pääoman tarpeeseen liittyviä kausaalisuhteita. Kausaalisten selitysten avulla pyritään selittämään miksi ihmiset muuttavat ja teleologisten selitysten avulla mitä varten he muuttavat. Selitykset ovat luonteeltaan intentionaalisia. Ne perustuvat muuttajien päämäärähakuiseen toimintaan asuinpaikan vaihdon suhteen sekä muuttajien kykyyn eritellä muuttoonsa liittyvät motiivit. Tutkimusstrategiaksi on valittu kvantitatiivinen survey-tutkimus, jonka avulla päästään kuvailevan ja selittävän aineiston analyysiin. Teorian luomiseen käytetään apuna hypoteeseja, joiden oletuksina ovat, että elämäntapasuuntautuneisuus korostuu eri tavalla tulo- ja lähtömuutossa, ja että elämäntapa määrittelee sosiaalisen pääoman tarpeen.

Tutkimuksen tärkeimmät tulokset liittyvät teorian muodostukseen esitettyjen hypoteesien pohjalta. Teoria on, että elämäntapa selittää sosiaalisen pääoman tarvetta. Se ilmenee muuttoliikkeessä siten, että palkkatyösuuntautuneisuus korostuu kasvukeskuksiin suuntautuvassa muutossa ja vastaavasti palkkatyöstä riippumattomuutta esiintyy enemmän maallemuuton yhteydessä. Muutollaan ihmiset hakevat elämäntavalleen sopivaa sosiaalista toimintaympäristöä, jossa he voivat kehittää ja toteuttaa itseään. Asuinympäristö muodostaa sosiaalisen pääoman kentän, jolla on erilaisia ominaisuuksia, verkostoja, normeja ja luottamussuhteita. Ihmisen elämäntavasta riippuu millaisia ominaisuuksia hän sosiaaliselta toimintaympäristöltään edellyttää.

2. MUUTTOLIIKETUTKIMUKSEN TARKASTELUA JA YLEISIÄ TEORIOITA

2.1 Muuttoliikkeen käsite

Muutto (movement) on maantieteellinen käsite. Sillä tarkoitetaan henkilön, perheen tai ruokakunnan asunnonvaihtoa, joka edellyttää siirtymistä paikasta toiseen. Tietyltä alueelta toiselle tapahtuvaa muuttoa kutsutaan *muuttovirraksi*. *Nettomuutto*-käsitteellä ilmaistaan kunnan vuosittaisen muuttovirtojen *tulo- ja lähtömuuton* erotusta. *Muuttosuunta* tarkoittaa yleisemmin erilaisten ominaisuuksien perusteella ryhmiteltyjä alueiden välisiä muuttoja esim. maalta kaupunkiin.

Muuttoalttius eli muuttaneisuus on suhdeluku, jolla mitataan muuttajaväestön muuttajien määrää suhteessa ns. riskiväestöön. Esimerkiksi ikäryhmien tarkastelun perusteella on todettu, että nuoret

ovat vanhempia aktiivisempia muuttamaan. Muutto voi olla joko yksilökohtaisen tai kollektiivisen esim. perheen päätöksentekoprosessin tulos. Yksilötasolla puhutaan usein *muuton motiiveista*, joilla korostetaan yksilöllisten tarpeiden ja tavoitteiden riippuvuutta muutolle. Ne vastaavat ensisijaisesti kysymykseen mitä varten ihmiset muuttavat, kun taas *muuton syillä* viitataan usein ulkoisiin yhteiskunnallisiin muuton taustatekijöihin ja antavat vastauksen kysymykseen siitä miksi ihmiset muuttavat. *Muuttoaikeilla* tarkoitetaan yksilön motiiveja vaihtaa asuinympäristöään. (Kytö 1998, 22-23; 31-32; Korkiasaari & Söderling 1994, 226-229.)

Muuttoliike (migration) jaetaan vapaaehtoisuuteen ja pakkoon perustuvaan muuttoon. Vapaaehtoisesta muutosta (voluntary migration) puhutaan, kun kyseessä on *siirtolaisuus* tai *massamuutto*. Maassamuutolla tarkoitetaan maan sisällä ja eri kuntien välillä tapahtuvaa pysyväisluonteista asuinpaikan vaihtoa. Siirtolaisuus ja maassamuutto voidaan jakaa vielä erikseen *lähi- tai kaukomuuttoon* muuton etäisyydestä riippuen. Lähimuutto, toiselta nimeltään paikallismuutto, on kunnan rajojen sisällä tai saman työmarkkina-alueen sisällä tapahtuvaa asuinpaikan muuttoa. Toiselle työmarkkina-alueelle suuntautuva muutto on puolestaan kaukomuuttoa.

Siirtolaisuus on pysyväisluonteista asuinpaikan vaihtoa eri maiden välillä. Siirtolaisuus jaetaan maahanmuuttoon ja maastamuuttoon, jonka yksi muoto on *paluumuutto*. Paluumuutosta puhutaan yleisesti myös entiselle asuinpaikkakunnalleen palaavien muuton yhteydessä. Siirtolaisuus jaetaan edelleen myös *lähi- ja kauksiirtolaisuuteen* rajanaapuruuden mukaan.

Pakolaisuudella tarkoitetaan poliittiseen, taloudelliseen tai ympäristöstä johtuvaan tilanteeseen liittyvää pakkoluonteista muuttoa maasta toiseen. Vapaaehtoiseen muuttoon voi liittyä myös pakkomuuton piirteitä silloin, kun muutto on konservoivaa eli sen avulla pyritään säilyttämään entinen elintaso. Vastakohtana konservoivalle *pakkomuutolle* on innovoiva *tavoitemuutto*, jonka lähtökohtana on elinolosuhteiden parantaminen. (ibid.)

2.2 Yleisteorioita

Ravenstein kehitteli ensimmäiset yleiset muuttoliikettä koskevat lait (11 kpl) jo 1880-luvulla johtaen ne Newtonin fysikaalisten kappaleiden vetovoimateoriasta vaihtamalla fysikaaliset suureet liikkuvuutta selittäviksi muuttujiksi. Se loi pohjan nykyiselle muuttoliiketutkimukselle, vaikka Ravensteinin teorian tieteellinen perusta ei enää tänä päivänä täytä tieteellisen tutkimuksen

kriteerejä. Nykyään käytössä olevien työntö- ja vetoteorioiden avulla pyritään enimmäkseen selittämään muuttoliikkeen yksilötason tekijöitä. Lähtökohtana ovat yksilön käyttäytymistä ohjaavat tekijät, kuten asenteet, arvostukset, henkinen kapasiteetti jne. (Korkiasaari & Söderling 1994, 229, 232.)

Muuttoliikettä tutkitaan eri tieteiden alueilla ja monilla eri tasoilla. Yhden mallin avulla pyritään yleensä selittämään yksi osa-alue ilmiön kokonaisuudesta, kuten yksilön, alueen tai yhteiskunnan näkökulmasta, esim. yksilön subjektiivisia motiiveja ja tarvelähtökohtia tutkimalla, tai alueellisia ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia kartoittamalla yleisten ilmiöiden ja lainalaisuuksien kautta. Goldsteinin 1970-luvulla esittämät perustelut yleisen muuttoliiketeorian osalta pitävätkin valtaosin edelleen paikkaansa. Muuttoliikkeestä on vaikea kehittää yleispätevää teoriaa, joka soveltuisi kaikkien maiden oloihin. Muuttovirtojen ennakoitavuutta on myös vaikea johtaa induktiivisesti yksilön muuttomotiiveista. Sosiaalipsykologisten tekijöiden ja eri rakenteiden yhteensovittaminen on myös jäänyt heikolle huomiolle tutkimuksissa. Yleisteorioiden ongelma usein on, että ne ovat hyvin teoreettisia, eikä niiden paikkaansa pitävyyttä kyetä empiirisin keinoin osoittamaan. (Kytö 1998, 31-34.)

Yksi tunnetuimpia muuttoliikkeestä kehitetyistä yleisteorioista lienee Mangalamin muuttoliikemalli vuodelta 1968. Se on puhtaasti teoreettinen ja perustuu työntö- ja vetoteorioihin. Mangalamin hypoteesin perusidea on kurjistumisteoriassa, jonka mukaan muuton liikkeellepaneva voima on muuttoa edeltävässä deprivaatiossa eli kurjistumisen vaiheessa. Kurjistuminen on seurausta tavoittamattomista toiveista omalla asuinalueella, mikä synnyttää muuttopäätöksen. (ibid.)

2.3 Tieteenalakohtainen kiinnostus

Eri tieteenaloilla on tyypillisesti perehdytty erilaisiin muuttoliikettä koskettaviin ilmiöihin. Maantieteilijät ovat kiinnostuneet muuttoliikkeen alueellisista tekijöistä, taloustieteilijät muuttoliikkeen suhteesta markkinavoimiin ja psykologit muuttoliikkeen yksilön merkityssuhteista jne. Tieteenalakohtaiset muuttoliikemallit jaetaan yleensä talous-, sosiaali- ja maantieteellisiin teorioihin. Tutkimussuuntaukset ovat vaihdelleet eri tieteenalojen sisällä eri aikakausina, mm. sosiaalitieteissä on 1990-luvulla ollut vallalla kiinnostus tutkia muuton motiiveja kulttuuristen tekijöiden, kuten elämäntyylin ja paikkaidentiteetin kautta (Kytö 1998, 34-37.)

Sosiaalitieteelliset mallit tarkastelevat muuttoliikettä yleensä yksilötasolla. Sosiaalipsykologiassa pyritään mm. rakentamaan muuttajan profiilia ihmisten tarpeita tutkimalla. Veto- ja työntöteorioita apuna käyttäen puolestaan hahmotetaan lähtö- ja tuloalueen yksilön muuttopäätökseen vaikuttavia tekijöitä. Sosiologisissa malleissa ollaan enemmän kiinnostuneita muuttoalttiuden ja elämänvaiheen suhteesta kuten työhön ja uraan liittyvistä motiiveista, asumiseen liittyvistä motiiveista sekä pakkomuutoista. Elämäntyyli on myös elämänvaiheiden ohella olleet kiinnostavia muuttopäätökseen vaikuttavia tarkastelun kohteita. Esimerkiksi Moore on erottanut muuttajatyypit elämäntyylin mukaan perhekeskeisiin, urakeskeisiin, kulutuskeskeisiin ja yhteisökeskeisiin muuttajiin.

Sosiologisissa malleissa ei yleensä ole tutkittu muuttoon liittyviä taloudellisia tekijöitä, kuten esim. työmatkasta aiheutuvia kuluja. Taloustiede taas omalta osaltaan on yleisesti kiinnostunut muuttoliikkeen taloudellisista tekijöistä ja sen vaikutuksista työvoiman liikkuvuuteen. Esimerkiksi työmarkkinoiden ja muuttoliikkeen suhdetta selittävän inhimillisen pääoman teorian (human capital) idea on, että muutto on taloudellisen ihmisen (homo economicus) rationaalinen valinta kasvattaa inhimillistä pääomaansa eli yksilön tai perheen investointi paikkakunnalle, jossa on mahdollisuus hankkia suurempia taloudellisia voittoja. Inhimillisen pääoman teoria on malliltaan hyvin lähellä tavoitemuuttoa. (Kytö 1998, 37-40.)

2.4 Muuttoliikkeen tarkastelutasot ja muuttoliikemalleja

Eräs tapa luokitella muuttoliiketeorioita on tutkia niitä ns. gravitaatiomallien avulla erilaisten etäisyysteorioiden, työntö- ja vetoteorioiden sekä todennäköisyysteorioiden pohjalta.

Muuton motiiveja voidaan tarkastella myös mikro- ja makrotason mallien avulla jakamalla ne edelleen ryhmämalleihin (aggregated models) ja yksilömalleihin (disaggregated models).

Mikrotason tarkastelu on perinteisesti keskittynyt muuttopäätöksen, muuton suunnan ja luonteen käsittelyyn. Mikrotason muuttoliiketutkimuksessa tutkitaan yksilön päätöksentekoprosessia.

Yksilötasolla tarkastelu yleensä keskittyy yksittäisen ihmisen käyttäytymiseen ja arvostuksiin.

Makrotasolla puolestaan ollaan kiinnostuneita alueiden fyysisten ja sosioekonomisten ominaisuuksien vaikutuksista muuttoliikkeeseen, kuten esim. työmarkkinoiden ryhmädynamiikasta.

(Kytö 1998, 34.)

2.4.1 Yhteiskuntataso

Muuttoliikettä voidaan tutkia yhteiskunnan eri kehitysvaiheiden kautta tarkastelemalla sen kokonaiskehitystä rakennemuutosten ja ihmisten elinolojen muuttumisen myötä. Zelinsky kehitti 1970-luvulla ”mobility transition” –mallin, joka erottaa muuttoliikkeen osalta viisi eri yhteiskunnan kehitysvaihetta. Ensimmäinen vaihe on ’traditionaalinen yhteiskunta’, jossa on korkea syntyvyys ja kuolevuus sekä heikko taloudellinen kasvu ja vähäinen liikkuvuus. Toisessa, ’varhaisen muuton yhteiskunnassa’ kuolevuus vähenee merkittävästi, väestönkasvu voimistuu ja esiintyy massiivista muuttoa maalta kaupunkiin. Osa muuttoliikkeestä kohdistuu myös maaseudun syrjäosiin sekä ulkomaille siirtolaisuutena. Kolmannessa vaiheessa ’myöhäisen muutoksen yhteiskunnassa’ syntyvyys alenee ja kaupunkiin muutto sekä siirtolaisuus vähenevät samalla kun väestön kokonaisuusliikkuvuus kasvaa. Kaupungistuminen jatkuu, vaikka se väheneekin suhteellisesti ja absoluuttisesti. Muutto on vilkasta kaupunkien välillä ja niiden sisällä syrjäseutujen ollessa seisahduneessa tilassa. Siirtolaisten osalta esiintyy mahdollista paluumuuttoa. Kehittyneimmän yhteiskunnan vaiheessa muuttoliike muuttunut lähes kokonaan kaupunkien väliseksi ja sisäiseksi muutoksi. (Korkiasaari & Söderling 1994, 230-231.). Malli on puutteellinen siltä osin, että se ei huomioi mm. muuttoliikkeessä esiintyviä pakotekijöitä. (Kytö 1998, 37).

2.4.2 Aluetaso

Alueellisissa kasvuteorioissa ollaan ensisijaisesti kiinnostuneita muuttoliikkeen vaikutuksista työvoiman ja pääomien siirtymiseen. Alueelliset kasvuteoriat jaetaan edelleen tasapainoteorioihin ja kasautumisteorioihin. Tasapainoteorian pääajatus on, että yhteiskunnan alueellisella kehityksellä on tasapainoa hakeva pyrkimys. Kasautumisteorian mukaan kehitys on päinvastainen pääomien pyrkiessä kasautumaan tietyille alueille vaikuttaen negatiivisesti toisen alueen kehitykseen. (Korkiasaari & Söderling 1994, 231). Tunnetuimpia alueellisten epätasapainoteorioiden kuvaajia ovat Perroux’in ja Hirschmanin kasvukeskusteoriat sekä Myrdalin kasautuvan kasvun teoriat (ks. Kytö 1998, 217).

Keskusjärjestelmäteorioissa perehdytään puolestaan kasvukeskusten sisäisen dynamiikan tarkasteluun. Myös niiden osalta on erotettavissa segregoitumiskehitystä sekä tasapainoteorioiden mukaista positiivisten vaikutusten kumuloitumiskehitystä keskusten ympäristöön. Sijaintiteorioiden avulla tutkitaan yleensä työpaikkojen ja yritysten sijaintiin liittyvää muuttoliikettä, kuinka työpaikat hakeutuvat yritysten mukana samoille alueille sekä tarkastellaan näiden vaikutustekijöiden ilmenemistä sekä positiivisen että negatiivisen kasautumisen valossa. Työmarkkinateoriat

varsinaisesti jo nimensäkin mukaisesti tutkivat väestön alueellista sijoittumista spesifimmin työmarkkinoiden mukaan. (Korkiasaari & Söderling 1994, 231-232.)

2.4.3 Yksilötason muuttoliikemallit ja muuttajatyypologiat

Työntö- ja vetomallit

Työntö- ja vetomallit keskittyvät yksilötason muuttoliikeilmiön selittämiseen. Mallin lähtökohtana ovat yksilön omat kokemukset, asenteet ja arvomaailma sekä muut yksilön käyttäytymistä ohjaavat tekijät, kuten henkinen kapasiteetti, ympäristön arvostus jne. Perinteisen työntö-veto –mallin edustajan E. Leen teoria 1960-luvulta on, että muuttokäyttäytymiseen vaikuttavat neljänlaiset tekijät: lähtöalueen työntävät, tuloalueen vetävät (ominaisuudet ja mahdollisuudet), väliin tulevat tekijät (mm. muutosta aiheutuvat kustannukset ja saatavan tiedon määrä ja laatu) sekä yksilölliset tekijät, (terveys, älykkyys, arvostukset jne.). (Korkiasaari & Söderling 1994, 232).

Tarve- ja hyvinvointimallit

Tarve- ja hyvinvointimallien mukaan muuton perusajatuksena on yksilön tarpeiden ja hyvinvoinnin parantaminen. Muuton taustalla on tyytymättömyys yksilön tai kotitalouden tarpeentyydytykseen. Tarpeet voivat olla joko tiedostettuja tai tiedostamattomia. Hyvinvoinnin peruslähtökohdat ovat elintason ja elämänlaatuun liittyvissä tekijöissä. Elintaso perustuu aineellisiin ja aineettomiin resursseihin ja elämänlaatu taas riippuu mm. ihmisten välisistä, ihmisten ja yhteiskunnan välisistä sekä ihmisen ja luonnon välisistä ja asuinympäristöön liittyvistä suhteista. (Korkiasaari & Söderling 1994, 233; ks. Allardt 1980, 21-23.)

Tarve- ja hyvinvointimallien yhteydessä puhutaan usein suhteellisesta kurjistumisesta tai deprivatiosta. Suhteellinen kurjistuminen on yksilön tai perheen subjektiivinen kokemus toteutumattomista tarpeista erotuksena absoluuttiselle kurjistumiselle, joka on objektiivinen tosiasia. Muuttoliikkeen yhteydessä suhteellisen kurjistumisen teoria tarkastelee lähinnä ihmisen asuinympäristöstä johtuvia kurjistumiskokemuksia, joita subjektit ovat kokeneet verratessaan omaa asuinympäristöään muiden ihmisten asuinympäristöön sekä hyvinvointiin. (Korkiasaari & Söderling 1994, 233.)

Muutto on aktiivinen pyrkimys parantaa ihmisen tai perheen elinolosuhteita ja edellyttää fyysistä sekä pitkäaikaista siirtymistä alueelta toiselle (Korkiasaari & Söderling 1994, 226). Erik Allardt (1980, 21-23) määrittelee hyvinvoinnin tilana, jossa ihmisellä on mahdollisuus saada keskeiset tarpeensa tyydytetyksi. Tarpeet jaetaan yleensä Maslow'n mukaan kolmeen pääluokkaan: aineellisiin, sosiaalisiin ja henkisiin tarpeisiin, joiden indikaattoreina käytetään usein toimeentuloa, ihmissuhteita, itsensä kehittämistä ja itsensä toteuttamista. Tarveteorioiden avulla pyritään kartoittamaan ihmisten tavoitteita ja arvoja sekä selittämään niiden pohjalta tapahtuvaa käyttäytymistä. Tarpeentyydytystä itsessään on vaikea mitata empiirisesti, minkä vuoksi tarpeiden tutkimisen sijaan onkin yleisimmin keskitytty ihmisen toimintaresurssien tutkimiseen tarpeentyydyttämisen osalta. Toimintaresurssit toimivat tässä tapauksessa hyvinvoinnin indikaattoreina. Muuttoliiketutkimuksen kannalta kiinnostavaa on kuinka ihminen muutollaan kykenee kasvattamaan näitä resursseja. (Korkiasaari & Söderling 1994, 233; Allardt 1980, 21-23.)

Elinvaihemallit

Elinvaihemalleissa tutkitaan nimensäkin mukaisesti muuttoherkkyyteen liittyviä ikä- ja elinvaihemuuttujia. Kiinnostavia yksilön elämänkaaren vaiheita ovat yleisesti opiskelun aloittaminen, tulo työelämään, perheen perustaminen, lasten tulo ja eläkkeelle jääminen (Korkiasaari & Söderling 1994, 233). Muuttoa pyritään selittämään ihmiseen ikään ja elämänvaiheeseen liittyvänä tekijänä, kuinka ihminen tietystä elämänvaiheesta on muuttoalttiimpi kuin toisessa ja mitä merkitystä iällä on muuton suhteen (Kytö 1998, 36). Elinvaihemallia on käytetty paljon muuttoliikkeen yksilötason tarkastelussa, etenkin paikallisen muuttoliikkeen ja asumistarpeita kartoittavien tutkimusten perustana. Mallin idea on kotoisin 1950-luvulla Rossin kehittämästä *Life Cycle* -mallista, joka yhdisti elämänkaarella tapahtuvat muutosvaiheet muuttoherkkyyteen.

Elinvaihemalli sopii hyvin iän ja asumisen vuoksi liittyvän muuton selittämiseen, mutta yllättäen tai satunnaisesti tapahtuvaa muuttoa samoin kuin kaukomuuttoa tai työn vuoksi tapahtuvaa muuttoa se ei kykene riittävästi selittämään. Muuttoon liittyviä yllättäviä ja satunnaisia syitä voivat olla mm. vakava sairastuminen, työttömyys, avioero jne. (Korkiasaari & Söderling 1994, 234.)

Muuttajatypologiat

Muuttajan profiilin sanotaan olevan aikakautensa tuote heijastaen yhteiskunnan sosiaalista ja taloudellista tilaa. Tietyn tyyppiset ihmiset reagoivat muita herkemmin yhteiskunnan muutoksiin ja ovat muuttoalttiimpia kuin toiset. Muuttajapotentiaaleja tutkitaan muuttajan ominaisuuksien kuten iän, koulutuksen, siviilisäädyn ja sukupuolen mukaan, jotka ovat sidoksissa yksilön fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin ominaisuuksiin. Iän suhteen on esim. todettu, että muuttoalttius vähenee ikääntymisen myötä ja koulutuksen osalta korkeammin koulutettujen muuttoherkkyys on suurempi kuin heikommin koulutettujen. Sen sijaan sukupuolella ei ole todettu olevan merkitystä muuttoalttiuteen vaan naiset ja miehet muuttavat suunnilleen saman verran. (Korkiasaari & Söderling 1998, 240-241.) Luokittelemalla muuttajat eri ryhmiin esim. tärkeimmän muuttomotiivin perusteella luodaan kuvaa muuttajan ominaisuuksista ja hänen taustastaan. Kokonaiskuvasta annetaan muuttajalle tyyppiluokitus eli muuttajatypologia.

Muuttoliiketutkimuksessa erilaiset muuttajatypologiat ovat pohjautuneet lähinnä kolmeen eri perusmenetelmään:

- 1) Korrelatiivinen menetelmä perustuu tärkeimmän muuttomotiivin ja yhteisen taustamuuttujan (ikä, sukupuoli, siviilisäätö, koulutus jne.) väliseen korrelaatioon ryhmien sisällä.
- 2) Ryhmittelyanalyysiin perustuvassa menetelmässä yhdistetään useita muuttajia kokeilemalla erilaisia vaihtoehtoja ja kombinaatioita eri muuttajien ja ryhmäkokojen välillä.
- 3) Arviointiin perustuva luokittelu tapahtuu tutkijan oman harkinnan mukaan kvalitatiivisin perustein. Tutkija on ryhmittelee tapaukset yksityiskohtaisesti ennalta laadittuihin typologioihin laatimiensa luokitteluperusteiden mukaisesti. (Korkiasaari & Söderling 1994, 235.)

Taylor puolestaan on luokitellut tunnetut 1960-luvulta peräisin olevat muuttajatypologiansa kahden kriteerin perusteella, eteenpäin suuntaavien pyrkimysten (aspiration) ja lähiympäristöön kiinnittymisen (dislocation) mukaan. Edelleen hän on jakanut ne neljään eri tyyppiluokkaan:

- *resultant migrants*: muuttavat etupäässä työn ja taloudellisten syiden pakottamina, vaihtoehtoinaan työttömyys tai toimeentulon heikkeneminen, ei niinkään tyytymättömyys tai turhautuneisuus lähtöalueeseensa;

- *aspiring migrants*: edistyshaluisia muuttajia ja pyrkivät muutollaan kohentamaan elinolojaan sekä toteuttamaan kunnianhimoisia haaveitaan parempien aineellisten olosuhteiden valossa. He ovat tyytymättömiä lähtöympäristöönsä;
- *dislocated migrants*: juurettomia lähtöympäristöönsä sosiaalisesti kiinnittymättömiä muuttajia. Muuttaminen sinänsä voi olla nollapeliä, sillä uuden paikan suhteen ei aseteta suuriakaan toiveita, mutta lähtöympäristöstä irtaantuminenkaan ei muodosta ongelmia;
- *epiphenomenal migrants*: muuttajia, joiden muuton syy liittyy johonkin henkilökohtaiseen elämän varrella tapahtuneeseen muutokseen, kuten avioero tai omaisen kuolema jne. (ks. Korkiasaari & Söderling 1994, 235-236.)

Jouni Korkiasaari on ryhmitellyt muuttajat suomalaisten kuntien välistä muuttoa selvittävässä tutkimuksessaan mm. muuttajan motiivien, elämänvaiheen, siviilisäädyn, perheen koon ja koulutuksen mukaan. Työhön liittyvissä motiiveissa erottautuivat uramuuttajat, työpaikan vaihtajat, työelämään tulijat ja työttömät. Perhesuhteissa muuttajat jakautuivat itsenäistyjiin, yhteen muuttajiin ja erilleen muuttajiin sekä asumisen suhteen mm. asunnon vaihtajiin, asuntopakkomuuttajiin, lähemmäs luontoon -muuttajiin ja palveluiden perässä muuttajiin. Eläkeläiset, opiskelijat ja kotiseudulleen palanneet muodostivat oman luokkansa. (ks. Korkiasaari & Söderling 1994, 236.) Korkiasaaren typologiat ovat yhteiskunnalliseen kontekstiin sidottuja toisin kuin perustypologiat, jotka eivät perustu yhteiskunnalliseen ikään tai elämäntilanteeseen.

3. SOSIAALINEN PÄÄOMA JA YHTEISÖÄ KOOSSA PITÄVÄT INHIMILLISET VOIMAVARAT

Yksilöllä ja yhteisöllä on voimavaroja, joita yhdessä kutsutaan inhimillisiksi voimavaroiksi. Inhimilliset voimavarat koostuvat inhimillisestä pääomasta ja sosiaalisesta pääomasta. Yleisesti inhimillinen pääoma määritellään yksilötason pääomaksi, joka muodostuu ihmisen ja hänen perheensä henkilökohtaisista resursseista tiedoista ja taidoista. Sosiaalinen pääoma puolestaan ymmärretään yksilötasoa laajemmaksi kokonaisuudeksi, joka muodostuu yksilöä ympäröivän yhteisön, tai yhteiskunnan sosiaalisista voimavaroista verkostoista, normeista ja luottamuksesta. Maailmanpankin mukaan yhdessä fyysisen pääoman sekä luontopääoman kanssa inhimilliset voimavarat muodostavat merkittävän osan modernin yhteiskunnan tuotannosta. Fyysinen pääoma koostuu ihmisten tekemästä pääomasta ja luontopääomaa kutsutaan toisella nimellä luonnonvaroiksi. Pääomalajien keskinäisten suhteiden tarkka määrittely on tosin vaikeaa etenkin ei-

rahallisen tuotannon osalta, joka on vaikeasti mitattavissa, kuten puhdas vesi luontopääomana tai yhteisön luottamus sosiaalisena pääomana. Taloustieteilijöiden kriteerit pääoman määrittelylle edellyttävät, että se on käytettävissä oleva varanto, jonka tulee olla kasvavaa ja kuluva sekä tuottaa tuloa. (Hjerppe 1998, 16, 18; Kajanoja 1998, 38; vrt. Bourdieu 1985.) Sosiaalitieteissä korostetaan myös inhimillisten voimavarojen ulottuvuuksia tuoton ja voiton näkökulmasta, joihin perehdytään jatkossa tarkemmin inhimillisen pääoman ja ns. putnamilaisen sosiaalisen pääoman tarkastelujen yhteydessä.

3.1. Inhimillinen pääoma

Inhimillisen pääoman (human capital) käsite syntyi 1960-luvulla kansantaloustieteen parissa, kun huomattiin, että inhimillisellä pääomalla oli vaikutusta talouden kasvuun. Uuden teknologian omaksuminen ja sen käyttöönotto edistivät taloutta. Inhimillisen pääoman kasvu ja talouden kasvu korreloivat keskenään. (Kajanoja 1998, 37.) Inhimillisen pääoman käsitteen ympärille muodostunut koulukunta alkoi korostaa inhimillisen pääoman merkitystä taloudellisena investointina, jolla oli yksilön tuottoarvoa lisäävä vaikutus työmarkkinoilla. Perusajatus oli, että ihminen omien investointiensa kautta pyrkii kasvattamaan henkistä pääomaansa, käytännössä lähinnä koulutuksen avulla. (ks. Kajanoja 1996, 113.) Pääoman määrittely uusklassisen teorian mukaan tarkoitti, että ollakseen pääomaa sen tuli tuottaa voittoa. Taloustieteissä voitto yleisesti määritellään sellaiseksi tuotoksi, joka voidaan muuttaa rahaksi, välillisesti tai välittömästi; ja inhimillisen pääoman merkitystä korostetaan ensisijaisesti työvoimaan liitettävänä ominaisuutena, jolla on tuotannon kannalta hyödyllistä tieto-taitoon liittyvää pääomaa (ks. esim. Hjerppe 1998, 16).

Inhimillisen pääoman indikaattorina on perinteisesti käytetty koulutustasoa, mutta rinnalle on noussut myös muita inhimillisen pääoman mittareita, kuten luovuus ja sosiaaliset taidot, joilla on todettu olevan yhteiskunnallista tuottoarvoa tai hyvinvointia lisäävä vaikutus (ks. esim. Kajanoja 1996, 114). Yksilöltä itseltään inhimillisen pääoman kasvattaminen vaatii investointeja, rahallisia ja ajallisia sijoituksia esim. terveyteen, työnhakuun ja asuinpaikan etsimiseen. Kukin voi omilla ratkaisuillaan vaikuttaa inhimillisen pääoman kasvuun käytettävissä olevien resurssiensa mukaan. Resurssit vaihtelevat eri ihmisten kohdalla. Yksilön kulttuuritaustasta ja elämänsästä riippuu pitkälti millaisia valintoja kukin oman elämänsä suhteen tekee. (ks. Vaherva & Juva 1985.)

Perinteisesti tutkimuksissa on korostettu kotitaustan merkitystä inhimillisen pääoman kasvua lisäävänä tekijänä, koska sillä on todettu olevan yhteys inhimillisen pääoman kasautumiseen etenkin

koulutuksen ja työn suhteen. Teorian mukaan koulussa menestyvät suhteessa paremmin ne, jotka tulevat ylemmistä sosiaalisista kerrostumista. Ylemmän sosiaalisen kerrostuman perheillä on yleensä enemmän koulutus pääomaa. Kotoa saadut kulttuuriset resurssit ja elämäntapa tukevat koulumenestystä, koska ne ovat usein yhteneväisiä koulun kulttuurin kanssa. (ks. Vanttaja 2000, 35-37.) Heikomman inhimillisen pääoman perheissä lapset päättävät useammin itsenäisesti koulutustiensä sekä ammattiuransa valinnasta vanhempien siihen suurestikaan puuttumatta (Ahponen & Järvelä 1983, 227). Arvostukset koulutuksen suhteen myös vaihtelevat eri sosiaaliryhmien välillä. Pienituloiset suosivat useammin lyhyempiä koulutusaikoja kuin suurituloiset ja koulutetut. Heille koulutukseen laitettavat ajalliset ja rahalliset panostukset esim. menetettyjen työvuosien osalta tuntuvat usein suurituloisia kovemmilta, koska rahaa on vähemmän. (ks. esim. Bourdieu & Passeron 1977; vrt. Ahponen & Järvelä 1983, 227.)

Inhimillisen pääoman teoriaa on käytetty usein tarkasteltaessa yhteiskunnan suhdetta kansalaisiinsa ja yritysten suhdetta työntekijöihinsä ja näiden yksilöön tekemien investointien tuottavuutta (Vaherva & Juva 1985, 37). Tässä mielessä inhimillisen pääoman käsite tulee lähelle sosiaalisen pääoman käsitettä, jossa yksilötason sijaan korostetaan laajemmalti yhteisön ominaisuuksia inhimillisten voimavarojen lähteenä (vrt. esim. Bourdieu 1984, 1985).

3.2. Sosiaalinen pääoma

Sosiaalisen pääoman käsite tuli muotiin 1990-luvulla. Sosiaalisesta pääomasta kulkee rinnakkain kaksi toisistaan poikkeavaa käsitystä ns. bourdieulainen ja ns. putnamilainen sosiaalisen pääoman tulkinta. (ks. esim. Hellsten, K. 1998, 29-30). 'Bourdieuilainen' sosiaalisen pääoman teoria perustuu Pierre Bourdieun 1980-luvulla kehittelemään yksilötason pääoman käsitteeseen. Se eroaa olennaisesti Robert D. Putnamin 1990-luvun sosiaalisen pääoman teoriasta, ollessaan ennen kaikkea yksilön sosiaalisia suhteita kuvaava ominaisuus, 'putnamilaisen' taloudellis-sosiaalisen tulkinnan korostaessa sosiaalisen pääoman yhteisöllistä merkitystä tuoton näkökulmasta. Bourdieulle sosiaalinen pääoma on kulttuurisesti määräytyvää yksilötason pääomaa, jota ihminen voi käyttää hyväkseen sosiaalisilla kentillä kilpaillessaan muita ihmisiä vastaan. Putnamilainen sosiaalinen pääoma ymmärretään päinvastoin yhteisön pääomaksi, jonka avulla pyritään yhteisen hyvän saavuttamiseen. Putnamilaisen sosiaalisen pääoman perusajatuksena on, että yhteisön luottamuksella ja toimintatavoilla, vuorovaikutusverkostoilla, arvoilla ja sosiaalisilla normeilla ja muilla sosiaalisilla rakenteilla on vaikutusta talouden kehitykseen. (ibid.)

Putnamilaista sosiaalisen pääoman käsitettä on käytetty runsaasti viime vuosina niin taloustieteellisissä, sosiaalitieteellisissä kuin muissakin yhteiskuntatieteellisissä julkaisuissa. Käsitteen ympärille on muodostunut erilaisia koulukuntia, joiden määritelmät vaihtelevat sekä sosiaali- ja taloustieteiden tieteenalakohtaisten painotusten mukaan että tieteenhaarojen sisällä. (Kajanoja & Simpura 2000, 15.) Käsitteen yleisenä perustana pidetään kuitenkin James Colemanin 1980-luvun lopussa kehittämää sosiaalisen pääoman käsitettä, jonka hän määritteli tutkimuksessaan perheen sisäisiksi ja ulkoisiksi sosiaalisiksi vuorovaikutussuhteiksi (Hellsten, K.1998, 29.) Aivan uudeksi keksinnöksi sosiaalisen pääoman käsitettä ei tosin voida sanoa, sillä samansuuntaisia ajatuksia esiintyi aikoinaan jo mm. Adam Smithillä, Karl Marxilla, Emile Durkheimilla, Thorstein Veblenillä ja Max Weberillä (Kajanoja 1999, 7). Suomalaiseen tieteelliseen keskusteluun sosiaalisen pääoman käsitteen toivat Reino Hjerpe ja Jouko Kajanoja 1990-luvun loppupuolella (Hellsten, K.1998, 29).

3.2.1 Bourdieun määritelmä sosiaalisesta pääomasta

Pierre Bourdieulle sosiaalinen pääoma on yksilön ominaisuus. Se on lähinnä inhimillistä pääomaa, yksilön sosiaalisia suhteita, jotka määrittelevät hänen paikkansa yhteiskunnassa (Bourdieu 1985). Bourdieulle pääoma on lähinnä resurssi, ei suhde (Väärälä 1998, 57), joka toimii ja on olemassa vain suhteessa kenttään (Bourdieu 1985). Bourdieun (Roos 1985, 11-13; Bourdieu 1985, 121) mukaan yhteiskunta koostuu erilaisista sosiaalisista tiloista, kentistä. Kentät ovat yhteiskunnan eri alueita (esim. talous), joilla toimijat (esim. ekonomistit) käyttävät valtaansa ja kasaavat pääomia. Koulujärjestelmä, valtio, kirkko ja poliittiset puolueet ovat esimerkkejä kentistä. Ne ovat väljästi ja heikosti formalisoituneita sekä strukturoituneita toiminnan ja toimijoiden alueita, jotka voivat toimia alakenttinä suuremmissa kenttien kokonaisuudessa. Niissä on jokaisella oma toimintalogiikkansa sekä säännönmukaisuutensa. (ibid.)

Bourdieu vertaa kenttää usein peliin (jeu), jossa pelaajat kilpailevat keskenään yrityksenään voittaa vastapelaaja. Tavanomaisesta pelistä se poikkeaa siinä, että sitä ei ole tekemällä tehty, eikä sillä ole tarkkaan kirjoitettuja sääntöjä vaan se toimii enemmänkin säännönmukaisuuksien perusteella. Kenttä on eräänlainen pääoman jakauma, jonka voimasuhteista agentit tai instituutiot taistelevat päämääränään erityisarvovallan eli monopolin saavuttaminen. Yleispätevä pääoma on kaikilla kentillä kelpaavaa peruspääomaa, jonka arvostuksen suuruus riippuu kentästä. Erityispääoma on taistelun kulussa hankittua pääomaa ja toimii vaihdon välineenä vain tietyllä kentällä, eikä sitä voida siirtää muille kentille. Bourdieu käyttää esimerkkinä muotisuunnittelija Pierre Cardinin

yrittäjä siirtää huippumuodin kentällä hankittua pääomaa korkeakulttuuriin. Siinä Cardin epäonnistuu, koska omaa kenttäänsä vartioivat taidekriitikot pyrkivät estämään Cardinin kentälle pääsyn väheksymällä hänen tuotantoaan. Kriitikkojen tarkoitus oli näin tuottaa Cardinin pääomalle korkeakulttuurin saralla mahdollisimman alhainen vaihtoarvo.

Ne, joilla on kentällä jokin erityismonopoli, pyrkivät pitämään sen ja suosivat säilyttäviä strategioita. Bourdieu kutsuu tällaisia tuotannon säilyttämisen strategioita ortodoksisiksi. Ne taas, joilla ei ole erityismonopolia, ja joilla on vähemmän pääomaa, suuntautuvat yleensä kumouksellisiin eli kerettiläisiin strategioihin ja pyrkivät purkamaan auktoriteettien ylivaltaa. Kumoukselliset ovat usein uusia kentälle tulleita ja nuorempia. Analyttisesti Bourdieu määrittelee kentän asemien väliseksi objektiivisten suhteiden verkostoksi. (Bourdieu & Wacquant 1995, 122-131; Bourdieu 1985, 106-108.)

Päästäkseen kentälle, Bourdieun rinnastamaa peli-analogiaa käyttäen, pelaajien tulee osoittaa kiinnostusta ja arvostusta peliä kohtaan tekemällä investointeja pääomaan ja hallitsemalla pelin toimintaperiaatteet. Kentällä olijoita yhdistää objektiivinen yhteenkuuluvuus. Se on seurausta yhteisen sopimuksen hyväksymisestä ja yhteisistä fundamentaalisista eduista, jotka liittyvät kentän olemassa oloon. Osallistuessaan taisteluun pelaajat myös hyväksyvät kentän pelisäännöt ja pitävät yllä peliä, ehkä tietämättäänkin, sillä yhteinen sopimus peittyi usein itsestäänselvyyteen ja säilyttävien strategioiden hiljaiseen hyväksymiseen, doksan (uskon) tilaan.

Vallankumouksellisetkin pyrkivät yleensä toimimaan kentän rajojen eli sen vaikutusalueen sisällä, sillä tarkoitus on pysyä pelissä mukana, eikä jäädä sen ulkopuolelle. Strategian valinta riippuu pelaajan asemasta kentällä ja siitä, miten kenttä pelaajalle näyttää. Peliin osallistuneen intressinä on saada tuottoa investoinneille eli hankkia pääomia kentältä. (Bourdieu & Wacquant 1995, 122-127; Bourdieu 1985, 51, 106-108.)

Pääomien tavoittelu on elämäntapa, arvo tai asenne (dispositio), joka ilmentää ihmisen toiminnan kautta muodostuvaa kokonaisuutta (habitus). Dispositiot ovat pysyviä, minkä vuoksi ne ovat tavallaan historiasta irrallisia, vaikka ovatkin sen tuotteita. Habitus on sisäistettyä tai pinnan alla näyttäytyvää pääomaa, joka eroaa Bourdieun mukaan tottumuksesta siinä, että se ei ole mekaanista uusintamista vaan luovaa yhteiskunnallista tuotantoa uusintavaa ennustamatonta toimintaa.

Habituksen rakennusaineet ovat kulttuurisissa koodeissa ja ihmisen sosiaalisessa taustassa. Habitus muodostuu hankituista dispositioista, pysyvistä tekemisen ja olemisen tavoista, jotka ilmentyvät instituutioiden välityksellä yhteiskunnallistuneena ruumiina eli yksilönä. Yksilöt ovat kentällä

toimivia agenteja, joiden ominaisuuksista riippuu miten tehokkaita ne ovat ja minkälaisen vaikutusvallan eli aseman ne kentällä saavuttavat. Habituksella on myös kyky sekä mukauttaa että mukautua, sillä se on tilanteiden välittömien määreiden suhteen autonominen. Se määrittelee itsen tilanteen havaitsemisen, joka määrittelee habituksen. Tilanne määrittelee habituksen toteutuksen ehdot ja toisin kuin mekaaninen kone, habitus kykenee reagoimaan eri tavoin, mukauttaen, mukautuen tai aiheuttaen konflikteja. Pelaajan valitsemat strategiat riippuvat pelaajan sosiaalisesta urasta ja habituksen dispositioista kentällä. Habituksessa tapahtuu jatkuvaa sopeutumista esim. ympäröivään maailmaan. Uusiin tilanteisiin mukautuminen saattaa edellyttää myös habituksen pysyvää muutosta. (Bourdieu & Wacquant 1995, 127-140; Bourdieu 1993, 160-167; Bourdieu 1985, 47, 120-122; Roos 1985, 11.)

Pärjätäkseen kentällä toimijan on tavoiteltava sellaista pääomaa, joka on kulloisellakin kentällä arvokasta, kuten informaatioteknologiaosaaminen tämän päivän työmarkkinoilla. Pääoma voi olla taloudellista, kulttuurista, sosiaalista tai niiden alalajeja. Pääoma on resurssi, ominaisuus, jonka tavoittelu on joko tietoista tai tiedostamatonta. Se on myös yhteiskunnallisen luokkaerottelun (distinction) väline * jolla toimijat rajataan yhteiskunnan eri osa-alueille. Kentät muodostavat hierarkioita ja ovat usein sitä suljetumpia mitä korkeammalla arvoasteikossa ne sijaitsevat (esim. ns. eliittilukiot). Useissa tapauksissa kentille pääsy edellyttää jo olemassa olevia pääomia, minkä avulla valikoidaan sisään tuleva aines. Kansanomaiset kentät ovat kaikille avoimia kenttiä, joissa jokaisella on mahdollisuus kartuttaa pääomiaan. (Bourdieu 1993, 160-167; Roos 1985, 11.)
Esimerkkinä tästä on vaikka peruskoululaitos.

Sosiaalinen pääoma on yksi kolmen pääomalajin perusmuodoista taloudellisen ja kulttuurisen pääoman rinnalla. Kulttuurisen pääoman käsitettä tullaankin jatkossa soveltamaan tämän tutkimuksen osalta, sillä se kuvaa paremmin sitä pääoman lajia, jonka tavoittelusta tässä tutkimuksessa on kyse. Bourdieun mukaan kulttuurista pääomaa voitaisiin kutsua myös tiedolliseksi pääomaksi. Kulttuurinen pääoma on ihmisen tietoa ja statusta sekä oppiarvoja. Ne ovat osittain perittyjä ja osittain kentällä hankittuja ominaisuuksia, jotka voivat ilmentyä kolmenlaisessa muodossa: ruumiillistuneena, objektivoituneena ja institutionalisoituneena. (ks. Bourdieu 1984.)

Bourdieun pääomateorioita apuna käyttäen on tarkoitus tutkia yksilön mahdollisuuksia hankkia tietoyhteiskunnan kentällä vaadittavia pääomia maaseudun tarjoamien sosiaalisten resurssien

---

* Bourdieu kehitti habituksen käsitteen ensisijaisesti entisten luokkakäsitteiden tilalle kuvaamaan (ranskalaisen) yhteiskunnan sosiaalista erottelua sen eri kerrostumissa (ks. esim. Roos 1985).

varassa, ja sitä miten näiden resurssien tarve tai puute näkyvät muuttajien motiiveissa. Pääomien kasaamista ei siis tarkastella tässä tapauksessa niinkään sosiaalisen erottautumisen näkökulmasta vaan siitä koulutuksen ja työn saantiin liittyvästä kilpailutilanteesta, joka nyky-yhteiskunnan kentillä vallitsee.

3.3.2 Putnamin sosiaalisen pääoman lyhyt historia

Viime vuosikymmenellä suosioon tullutta sosiaalisen pääoman käsitettä käytti ensimmäisen kerran James Coleman vuonna 1988 artikkelissaan, jossa hän selvitti koulunsa keskeyttäneiden nuorten perhetaustoja sosiaalisen pääoman käsitteen avulla. (ks. esim. Woolcock 2000) Coleman erotteli taustatekijöistä kolmenlaisia pääomia: taloudellisia, inhimillisiä ja sosiaalisia. Sosiaalisen pääoman Coleman jakoi edelleen kolmenlaisiin muuttujiin: velvoitteisiin ja odotuksiin, informaatiokanaviin sekä sosiaalisiin normeihin. Coleman määritteli sosiaalisen pääoman toimijan tai toiminnan käytössä olevaksi resurssiksi, joka on olemassa ihmisten ja organisaatioiden välisissä suhteissa ja niiden rakenteissa. Sosiaalinen pääoma oli ensisijaisesti yksilötason resurssi, mutta myös yhteiskunnallisesti tuottava. (Hellsten, K. 1998, 29, 31; vrt. Bourdieu 1995.)

Colemanin sosiaalisen pääoman tutkimuksen perustana oli perhe, sen sisäisten ja ulkoisten suhteiden vaikutukset inhimillisen pääoman kasvuun. (Hellsten, K. 1998, 29, 31.) Perheen sosiaalinen pääoma koostui perheen sisäisistä normeista, vanhempien ja lasten vuorovaikutussuhteesta sekä ulkopuolelle ulottuvista sosiaalisista verkostoista. Colemanin ajatuksena oli, että korkea sosiaalinen pääoma voi tukea ja jopa korvata heikkoa inhimillistä pääomaa. Esimerkiksi vanhemmat, joilla oli heikko inhimillinen pääoma voivat kiinnostuksellaan ja yrittämisellään edesauttaa lapsensa kehitystä. Perheen vahva sosiaalinen pääoma kompensoi siten heikkoa inhimillistä pääomaa. Sosiaalinen pääoma voi muodostua myös perheen ulkopuolisesta jäsenestä tai kokonaisesta yhteisöstä, jotka sosiaalisen verkostonsa avulla kykenevät toimimaan yksilöä tukevasti. Yhteisön sosiaalisesta pääomasta Coleman käyttää esimerkkinä katolisia kouluja, joiden ympärille muodostunut voimakas sosiaalisen vuorovaikutuksen piiri tukee oppilaidensa koulussa käyntiä ja ennalta ehkäisee koulun keskeyttämistä. Etenkin niille, joiden oma inhimillinen pääoma on heikko, sosiaalisella pääomalla on merkittävä vaikutus. Alhainen sosiaalinen pääoma vastaavasti myös heikentää eniten niiden ihmisten kehitystä, joiden oma inhimillinen pääoma on alhainen. (Coleman 1990, 334-337.)

Varsinaista empiiristä aineistoa sosiaalisesta pääomasta kokosi ensimmäistä kertaa Robert D. Putnam 1990-luvun alussa tutkimalla Italian aluehallintouudistuksen vaikutuksia maan eri alueilla. Putnam tuli siihen tulokseen, että maan eri osissa aluehallintouudistusta hyödynnettiin eri tavoin, koska alueilla oli erilainen sosiaalinen pääoma. Sosiaalinen pääoma rakentui horisontaalisista verkostoista ja niiden välisistä informaatioista. Putnam totesi, että pohjoisen Italian verkostot olivat tiheämmät kuin eteläisen Italian, jonka ansiosta pohjoinen Italia oli paremmin pystynyt hyödyntämään aluehallintouudistuksen edut. (esim. Kajanoja 1998.)

Putnamin teorian lähtökohtana on yhteisen hyvän saavuttaminen sosiaalisen pääoman keinoin, joka perustuu toimiviin sosiaalisiin verkostoihin, normeihin ja keskinäiseen luottamukseen. Putnam korostaa sosiaalisen pääoman käsitteen moniulotteisuutta ja sitä millainen sosiaalinen toiminta voidaan mieltää sosiaalisesti pääomaksi, esim. rikollisjärjestöjen toiminta on kyseenalaista siksi, ettei se pyri yhteisen hyvän saavuttamiseen, vaikka ryhmän toiminta sisältää monia sosiaalisen pääoman muotoja. (Putnam 2000, 315-316.)

Taloustieteen puolella sosiaalisen pääoman tarkastelu on enimmäkseen keskittynyt institutionaalisen taloustieteen alueelle, eikä sillä ole kovinkaan laajaa kannatuspohjaa valtavirrassa (Simpura & Kajanoja 1998, 10), vaikkakin keskustelu sosiaalisen pääoman ympärillä on vilkastunut viime vuosina myös muilla talouden alueilla (Kajanoja 1998). Maailmanpankki on ollut erityisen kiinnostunut sosiaalisesta pääomasta ja tehnyt paljon tutkimuksia sen määrittelemiseksi. (Hjerppe 1998, 16).

Maailmanpankin määritelmän mukaan sosiaalinen pääoma on yhteisön ominaisuus, johon kuuluvat verkostot, luottamus, yhteisön toimintakykyä edistävät käyttäytymisnormit, instituutiot ja hyvä hallintojärjestelmä (good governance). Maailmanpankki on määritellyt sosiaalisen pääoman kattamaan kaikki sellaiset sosiaaliset ilmiöt, jotka inhimillisen, fyysisen ja luontopääoman lisäksi edistävät talouden tehokkuutta. Sen näkökulmasta sosiaalinen pääoma on globaali käsite, jonka lähtökohdat ovat ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävä kehityksen periaatteessa. (Kajanoja & Simpura 1998, 14.) Maailmanpankki määrittelee sosiaalisen pääoman käsitteen kattamaan myös hierarkkiset ja formaaliset instituutiot, kun taas esim. Putnam painottaa yksinomaan horisontaalisten ja vertikaalisten verkostojen merkitystä (Deacon 1998, 79-80).

Pääoman määrittelyn edellytyksenä on, että se on tuottavaa ja tuottaa mielellään voittoa (Kajanoja 1998). Sosiaalinen pääoma mielletään ensisijaisesti yhteisöllisesti tai yhteiskunnallisesti tuottavaksi

pääomaksi. Tähän asti saadun empiirisen aineiston avulla ei pystytä pois sulkemaan ajatusta, etteivätkö talouden tehokkuus ja sosiaalinen pääoma korreloisi keskenään (Kajanoja 1998, 47-48). Esimerkiksi Hjerppen useista eri maista kokoamien empiiristen aineistojen perusteella voidaan vetää johtopäätöksiä siitä, että sosiaalinen pääoma luottamuksen, osallistumisen ja BKT:n mukaan korreloi tulotason ja kasvun kanssa positiivisesti. Taloustieteissä sosiaalisen pääoman käsitteellä on pyritty selittämään yhteiskunnan, niin virallisten kuin epävirallistenkin, instituutioiden merkitystä tuottavuuden kasvuun. Talouden tehokkuuden kannalta yhteiskunnallisten normien noudattaminen, luottamus sekä hyvät kommunikaatioverkot ovat ensisijaisen tärkeitä. Maailmanpankissa on laskeskeltu, että jopa 64-85 prosenttia koko pääomakannasta kuuluisi inhimilliselle, sosiaaliselle ja luontopääomalle ja vain 15-36 prosenttia ihmisen tekemälle pääomalle. (Hjerppe 1998, 13-23.)

3.3 'Putnamilaisen' sosiaalisen pääoman ulottuvuuksia

3.3.1 Verkostoituminen

Sosiaalisen pääoman ulottuvuuksista Putnam (2000, 22-23) pitää oleellisina jakoa ryhmien väliset rajat ylittäviin (bridging) ja ryhmien sisäisiin (bonding) sosiaalisen pääoman muotoihin. Ryhmien sisäisistä sosiaalisen pääoman muodoista hän käyttää yhtenä esimerkkinä etnistä veljesjärjestöä, jonka tiivis organisaatio tukee jäseniensä toimintaa. Ryhmien väliset rajat ylittävät verkostot puolestaan rakentavat siltoja eri ryhmien välille (ibid.), esimerkkinä ekumeeniset järjestöt, jotka kommunikoivat yli uskontorajojen. Ryhmien sisäinen sosiaalinen pääoma on tärkeä ennen kaikkea tukemaan oman ryhmänsä jäseniä, kun taas siltoja rakentavat verkostot ovat tärkeitä informaation ja ulkoisten suhteiden, sekä kehityksen kannalta. (ibid.) Niistä käytetään myös termejä 'heikot' ja 'vahvat' siteet. Vahvat siteet tukevat läheisimpiä suhteita ja heikot siteet antavat identiteetille laajempia kasvumahdollisuuksia sekä edistävät vastavuoroisuutta. (Kajanoja & Simpura 2000, 20).

Putnam (2000, 184, 248-254) erottaa sukupolvittaisen trendin ja elämäntapa- ja elämäntyylin trendin sosiaalisen pääoman kehityksessä. Sukupolvittaisena trendinä yhteiskunnan kehityksestä johtuen entinen paikkaan sidottu sosiaalinen pääoma on korvautunut toimintaperusteisella sosiaalisella pääomalla. Sosiaalisen pääoman organisatorinen merkitys korostuu nykyaikaisessa palkkatyöyhteiskunnassa, joka edellyttää sitoutumista tuotannon vaatimiin rakennelmiin. Francis Fukuyama on mm. tutkinut työnjakoon ja orgaaniseen solidaarisuuteen perustuvien yhteisöjen taipumuksia hakeutua yhteen. Fukuyaman mukaan kyky yhdistyä perustuu yhteisten arvojen ja keskinäisen luottamuksen saavuttamiseen. Hänen mukaansa mm. Japani ja Yhdysvallat ovat

osanneet käyttää hyödyksi tätä kykyä luoda suuria, yksityisiä yrityksiä. Yhteisön intressit menevät omien intressien edelle ja päämääränä on kaikkien yhteinen hyvä. Kanssakäyminen perustuu vastavuoroisuuteen, joka sisältää odotuksia ja velvoitteita. (ks. esim. Hellsten, K. 1998)

Sosiaalisella pääomalla on taipumusta kumuloitua organisoituessaan edelleen verkostomaisiksi organisaatioiksi (Hellsten, K. 1998, 30, 33) ja vuorovaikutusjärjestelmien lisätessä innovatiivisuutta (Hautamäki 1998, 90). Tässä mielessä ns. putnamilainen sosiaalinen pääoma eroaa bourdieulaisesta sosiaalisesta pääomasta, jossa pyritään saavuttamaan yksilötason sosiaalisia voittoja muista erottautumalla (esim. Bourdieu 1985; 1990).

Yksilötason elämäntapaan vaikuttavat Putnamin (2000, 184, 248-254) mukaan kolme keskeistä elämäntapaa: perhesuhteet, energisyys ja ura. Myös yksilötason sosiaalisilla suhteilla haetaan entistä enemmän tarkoituksenmukaisuutta oman elämän suhteen. Ne voivat olla ainoastaan tiettyä tarkoitusta varten luotuja hetkittäisiä hyötysuhteita. Toimintaperusteiset yhteisöt eivät ole paikkaan sidottuja ja niistä on suhteellisen helppo irrottautua. Ihmisillä on yhä enenevässä määrin halu ja kyky muodostaa itse omat sosiaaliset verkostonsa. Ihmisten työhön kiinnittymistä tosin pyritään nykyään lisäämään työyhteisön jäsenyyden kautta, esim. tiimityöskentelyä ja yhteistä vapaa-ajanviettoa lisäämällä. Samalla kuitenkin epävarmat ja epämääräiset työsuhteet työajan, työehtojen ym. alahdellensa heikentävät työhön sitoutumista. (ibid.) Putnamin (2000, 85-92.) tutkimusten mukaan, kaikesta huolimatta ihmisten tärkeimmiksi kokemansa kontaktit ja ystävät eivät useinkaan ole työpaikalla vaan ne muodostuvat kotiympäristössä ja vapaa-aikana luotujen verkostojen ympärille.

Colemanin, Putnamin ja Fukuyaman mukaan sosiaalista pääomaa voi tosin vahvistaa myös ulkoa päin. Esimerkiksi valtio voi interventioillaan edistää sosiaalista pääomaa, jos se on muuten liian alhainen. (ks. Hellsten, K. 1998, 33). Valtion mukanaolo voi vaikuttaa positiivisesti paikallistason sosiaaliseen pääomaan, esimerkiksi sen toimiessa linkkinä ylikansallisen ja paikallisen välillä (Kajanoja & Simpura 2000, 18). Vahva valtion ja kuntien rooli on ollut esillä suomalaisessa politiikassa yhteiskuntaa tukevana tekijänä. Monet näkevät hyvinvointivaltion suoraan yhteydessä korkeaan sosiaaliseen pääomaan (Kajanoja 1996). Sosiaaliset ”sopimukset” ovat olleet yhteiskuntaa yleisesti koossa pitäviä voimia, jotka ovat vaikuttaneet yhteiskunnallisten periaatteiden ja perusinstituutioiden syntyyn hyvinvointivaltion muodossa (Väärälä 1998, 59). Kirjoittamattomalla ’sosiaalisella sopimuksella’ on edistetty mm. naisten työssäkäyntiä ja ylläpidetty maaseudun sosiaalista pääomaa kaupungistumisen aikaan. Erilaisten tukipolitiikkojen avulla, kuten aluepolitiikalla, asuntopolitiikalla ja työpolitiikalla pyrittiin hillitsemään sosiaalisen pääoman

rapautumista maaseudulta agraariryöväestön irtaantuessa entisistä sosiaaliverkostoistaan. (Väärälä 1998.)

Toisaalta Fukuyama näkee myös vahvan valtion vaarana sosiaaliselle pääomalle mikäli perheen ja suvun siteet ovat myös erityisen vahvoja, kuten esim. Italiassa ja Kiinassa. Vahvat siteet estävät ulkopuolisten verkostojen muodostumista ja sosiaalinen pääoma jää ikään kuin perheen ja valtion puristuksiin. (ks. Kajanoja 1998.) Sosiaalinen homogeenius saattaa myös Putnamin (2000, 214) tutkimusten mukaan vähentää heikkojen siteiden muodostumista ja estää näin sosiaalisen pääoman kasvua. Sekä heikot että vahvat siteet ovat tärkeitä yhteisön sosiaalisen pääoman kannalta. Vahvat siteet ylläpitävät sisäistä koheesiota ja heikot siteet puolestaan edistävät kehitystä luoden kontakteja ulkomaailmaan. (Woolcock 2000, 27).

3.3.2 Luottamus

Putnam haluaa erottaa ihmisten välisen luottamuksen instituutioihin ja hallintoon luottamisesta, jotka saattavat korreloida keskenään, mutta ovat kuitenkin täysin eri asia. Putnam (2000, 136-137) jakaa luottamuksen kahteen eri muotoon, vahvaan luottamukseen (thick trust) ja yleiseen luottamukseen (thinner trust), joista ensimmäinen tarkoittaa henkilökohtaista luottamussuhdetta lähimmäiseen ja jälkimmäinen yleistä luottamusta yhteisössä tai yhteiskunnassa.

Yleinen luottamus on yhteisöä ja yhteiskuntaa ajatellen vahvaa luottamussuhdetta merkityksellisempi siinä mielessä, että luottamuspiiri on laajempi. (ibid.) Putnamin, Colemanin ja Fukuyaman mukaan luottamus on keskeisimpiä sosiaalisen pääoman tekijöitä, jota tarvitaan laajemman yhteisen hyvän saavuttamiseksi. Fukuyama on tutkinut sosiaalisen pääoman käsitettä yhteisen hyvän lähtökohdista, siitä miten keskinäinen luottamus on sen kaiken perusta. Luottamus syntyy yhteisten normien ja arvojen hyväksymisestä ja noudattamisesta sekä halukkuudesta alistaa omat henkilökohtaiset intressit yhteisen hyvän puolesta. Fukuyaman mukaan luottamus on myös taloudellisesti mitattavissa. (Hellsten, K. 1998, 30.) Yleinen luottamus lisää ihmisten aktiivisuutta ja osallisuutta yhteisön kehittämiseen ja luottavaiset ihmiset ovat yleensä ottaen myös itse luotettavia (Putnam 2000, 136-137). Luottamus ja sosiaalisen pääoman määrä vaikuttavat olennaisesti tulevaisuuden kontrollointiin sekä antavat pohjaa innovaatioille, jotka syntyvät parhaiten luottamus- ja vuorovaikutussuhteissa muiden ihmisten kanssa. (Kajanoja & Simpura 2000, 19; Hautamäki 1998.)

3.3.3 Normit

Toimiva yhteiskunta edellyttää sosiaalista integraatiota, luottamusta ja sisäistettyä oikeusjärjestystä eli normeja. Yhteiset toimintasäännöt, niitä välittävät verkostot sekä luottamus sääntöjen pitävyyteen muodostavat sosiaalisen pääoman perustan. Kajanon mukaan yhteiskunnan institutionaalisissa rakenteissa se ilmenee hyvän hallinnon (good governance) myötä syntyneen yhteiskunnallisen koheesion ja kansalaisyhteiskunnan merkityksen kautta. Hyvä hallintojärjestelmä ei ole mielivaltainen vaan legitiimi ja ennustettava. (Kajanoja 1998b; Kiander 1998, 93.) Instituutiot voivat olla myös epämuodollisia, kulttuuriin ja tapoihin perustuvia, ihmisten toimintaa ohjaavia normeja (Hjerppe 1998), kuten esim. palkkatyönormi.

Sosiaalisten rakenteiden ja normien yhteydestä talouden tehokkuuteen on vielä vähän empiiristä tietoa, mutta vahva oletus on, että esim. demokraattisuus, poliittinen vakaus, ihmisoikeuksien noudattaminen, tasa-arvo ym. kansalaisten taloudellista ja sosiaalista hyvinvointia edistävät tekijät vaikuttavat positiivisesti yhteiskunnan talouteen ja hyvinvointiin. Pohjoismaat ovat tästä hyvänä esimerkkinä. (Kajanoja 1998.) Normien toimivuus perustuu pitkälti luottamukseen.

Demokraattisissa yhteiskunnissa normit ovat syntyneet yleisestä luottamuksesta lakia säätäviin elimiin, joiden toiminnan periaatteena on ollut kansalaisyhteiskunnan yhteisen hyvän saavuttaminen. (ks. Hjerppe 1998, 20.)

3.4 'Putnamilainen' sosiaalinen pääoma 'bourdieulaisen' pääoman voimavarana

Inhimillinen pääoma muodostuu ihmisen kulttuuritaustasta, elämänsä historiasta sekä henkilökohtaisista tiedoista ja taidoista. Se ei kuitenkaan määräydy yksinomaan sosioekonomisen kotitaustan mukaan vaan myös sosiaalisella pääomalla on merkitystä inhimillisen pääoman kasvuun. Positiivinen ja kannustava sosiaalinen ympäristö voi todistettavasti edesauttaa esim. koulumenestystä ja siten lisätä inhimillisen pääoman tiedollista ja taidollista puolta, tai vastaavasti myös tukahduttaa inhimillisen pääoman kasvua sulkeutuneessa sosiaalisessa ympäristössä. Sosiaalinen pääoma voi olla vahva vertikaalisilta siteiltään kuten esim. yhteisöllisyydeltään, mutta heikko horisontaalisilta siteiltään. Tämä tekee sosiaalisesta pääomasta heikon ja estää sekä yksilöä että yhteisöä kehittymästä. Sosiaalinen pääoma inhimillisen pääoman kannalta onkin merkityksellinen nimenomaan horisontaalisten verkostojen kannalta. Esimerkiksi hyvän kulttuuritaustan perheillä on usein myös laajemmat sosiaaliset verkostot ja vaikutusvaltaa omassa toimipiirissä. Putnamin (2000, 296-297) mukaan tutkimuksilla on voitu todistaa, että sosiaalisella

pääomalla on merkittävä vaikutus lapsen hyvinvointiin ja koulutukseen. Vanhempien sosiaaliset kontaktit myötävaikuttavat positiivisesti lapsen kasvuympäristön turvallisuuteen ja kehitykseen.

Hyvä sosiaalinen elinympäristö voi edesauttaa yksilön pärjäämistä. Putnamin mukaan se on merkittävämpää kuin taloudellinen pääoma. Sosiaalinen pääoma tosin saa myös taloudellisen merkityksen etenkin työmarkkinoilla, jotka esim. amerikkalaisessa yhteiskunnassa pelaavat usein hyvä-veli –periaatteen mukaan eli mitä paremmat ovat henkilökohtaiset kontaktit vaikutusvaltaisiin ihmisiin sitä paremmat ovat myös mahdollisuudet saada hyvä työpaikka. Usein ne ihmiset, jotka eniten tarvitsisivat sosiaalisia kontakteja, ja jotka niistä hyötyisivät, eivät usein itse kykene muodostamaan näitä verkostoja. Useimmat tutkijat ovatkin yksimielisiä siitä, että sosiaalinen pääoma auttaa ihmistä menestymään, epäselvää vain on kuinka suuri rooli sosiaalisella pääomalla on inhimillisen tai taloudellisen pääoman määrässä.

Putnamilaisen sosiaalisen pääoman käsitteen vakiintumattomuuden ja indikaattoreiden puutteen vuoksi sen määrää on vaikea mitata. Sen kasvulla on kuitenkin todettu olevan positiivista vaikutusta niin inhimillisen pääoman kuin taloudellisenkin pääoman kasvuun. Colemanin tutkimukset sosiaalisen pääoman yhteydestä koulumenestykseen sekä taloustieteilijöiden tutkimukset sen vaikutuksista talouden kasvuun tukevat vahvasti edellä esitettyä ajatuskuviota putnamilaisesta sosiaalisesta pääomasta myös bourdieulaisen sosiaalisen pääoman voimavarana. Tässä siis lähestytään bourdieulaisen sosiaalisen pääoman tulkintaa sosiaalisesta pääomasta inhimillisen pääoman voimavarana.

'Putnamilainen' pääoman teoria lähtee ajatuksesta, että pääoman lajeja on neljänlaisia: inhimillinen, sosiaalinen, taloudellinen ja luontopääoma (ks. esim. Hjerppe 1998). Kokonaispääoma muodostuu silloin näiden pääomalajien yhteissummasta.

sosiaalinen pääoma	inhimillinen pääoma	taloudellinen pääoma	luonto- pääoma
-----------------------	------------------------	-------------------------	-------------------

KUVIO 1. Kokonaispääoman muodostuminen.

Mikäli inhimillinen, taloudellinen sekä luontopääoma ajateltaisiin vakioina, niin silloin sosiaalisen pääoman pieneneminen tarkoittaisi myös kokonaispääoman pienenemistä. Pienenemiseen johtavat syyt voisivat olla seurausta mm. verkostojen toimintakyvyn huononemisesta, luottamusrakenteiden romahtamisesta, normien legitimiteetin heikkenemisestä ja instituutioiden murenemisestä.

sosiaalinen pääoma	inhimillinen pääoma	taloudellinen pääoma	luontopääoma
--------------------	---------------------	----------------------	--------------

KUVIO 2. Kokonaispääoma pienenee sosiaalisen pääoman pienentyessä.

Mikäli sosiaalinen pääoma taas kasvaa, muiden pääomalajien ollessa vakioita, niin silloin kokonaispääoma kasvaa myös vastaavasti.

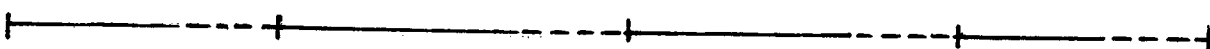
sosiaalinen pääoma	inhimillinen pääoma	taloudellinen pääoma	luontopääoma
--------------------	---------------------	----------------------	--------------

KUVIO 3. Kokonaispääoma kasvaa sosiaalisen pääoman kasvaessa.

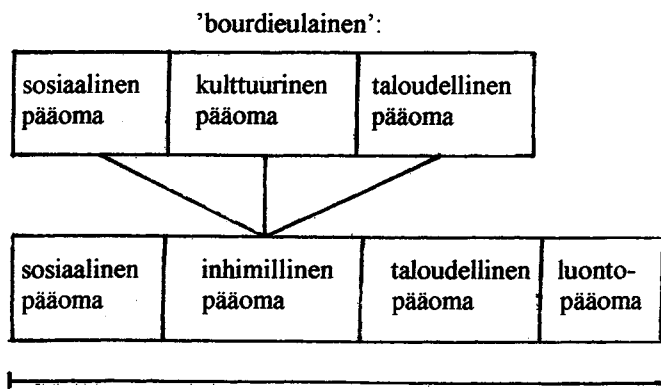
Putnamilaisen sosiaalisen pääoman tulkinnan mukaan positiivinen sosiaalinen pääoma edistää talouden kasvua. Colemanin (1990, 333-339) mukaan se on myös inhimillisen pääoman kasvun voimavara. Inhimillisen pääoman on puolestaan todettu lisäävän innovatiivisuutta ja edistävän myöskin talouden kasvua. Vaikka luontopääomaa pidetään yleensä suhteellisen vakiona, innovatiivisuus saattaisi lisätä myös sen käyttöarvoa, esim. vaihtoehtoisten energiamuotojen löytäminen. Sosiaalinen pääoma putnamilaisen tulkinnan mukaan yhteisön voimavarana siis edistää kokonaispääoman kasvua.

sosiaalinen pääoma	inhimillinen pääoma	taloudellinen pääoma	luontopääoma
--------------------	---------------------	----------------------	--------------

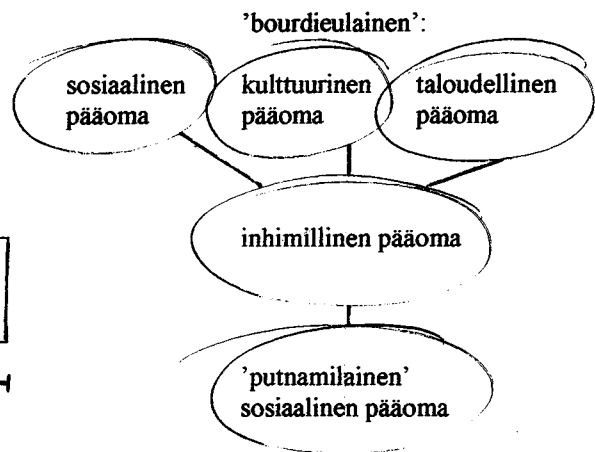

KUVIO 4. Muut pääoman lajit sekä kokonaispääoma kasvavat positiivisen sosiaalisen pääoman vaikutuksesta.

Bourdieuille sosiaalinen pääoma on lähinnä inhimillistä pääomaa, sen yksi muoto kulttuurisen ja taloudellisen pääoman rinnalla. Mikäli bourdielainen sosiaalinen pääoma mielletään yhdeksi inhimillisen pääoman muodoksi, voisi lähinnä Colemanin tulkintaa mukaillen ajatella putnamilaisen sosiaalisen pääoman lisäävän myös bourdielaisen pääoman kasvua, sosiaalisen kulttuurisen tai taloudellisen pääoman muodossa. Putnamilainen sosiaalinen pääoma toimisi tällöin bourdieulaisen sosiaalisen pääoman voimavarana. Bourdieulaisittain ajateltuna se voitaisiin tulkita eräänlaiseksi sosiaalisten voimavarojen kentäksi, jossa ihmiset voivat kasvattaa inhimillistä pääomaansa.

KUVIO 5. 'Bourdielainen' sosiaalisen pääoman teoria liitettyä 'putnamilaisen' sosiaalisen pääoman tulkintaan.

KUVIO 6. 'Putnamilainen' sosiaalinen pääoma 'bourdieulaisen' inhimillisen pääoman voimavarana.

Edellisissä esitetyn pääoman kasvumallin mukaan, putnamilaisen sosiaalisen pääoman kasvaminen tai pieneneminen heijastuisi myös vastaavasti bourdielaisen pääoman kasvuun. Mikäli putnamilainen sosiaalinen pääoma on heikko heikentää se myös bourdieulaista pääomaa, koska putnamilainen sosiaalinen pääoma inhimillisen pääoman voimavarana ei tue sen kasvua. Käytännössä se tarkoittaa, että yhteisö ei tue yksilön kehitystä.

Bourdieulaisen sosiaalisen, kulttuurisen ja taloudellisen pääoman käsitteet halutaan kuitenkin pitää erillään putnamilaisen sosiaalisen pääoman yhteyteen liitettävistä pääoman muodoista sijoittamalla ne "pääomaketjun" ulkopuolelle. Joka tapauksessa tulkinnat poikkeavat toisistaan melkoisesti. Bourdieulainen tulkinta on lähinnä inhimillistä pääomaa ja putnamilainen sosiaalinen pääoma ensisijaisesti yhteisön ominaisuus.

Bourdieuun sosiaalisen pääoman määritelmä lähestyy putnamilaisen sosiaalisen pääoman käsitettä yksilön tai ryhmän käytettävissä olevana tai mahdollisena resurssina, joka on ihmisten välisissä formaalisissa ja epäformalisissa suhteissa. Se eroaa kuitenkin olennaisesti putnamilaisesta sosiaalisesta pääomasta siinä, että se on yksilön tai ryhmän ominaisuus osata toimia oikein sosiaalisilla kentillä, kuten esim. tuntee korkea-arvoisia henkilöitä ja hallita sivistyneet ruokatavat, kun taas putnamilainen sosiaalinen pääoma korostaa resurssien merkitystä yhteisen hyvän lähteenä. (Bourdieu 1995, 148-149; Hellsten, K. 1998). Vaikka putnamilaisen sosiaalisen pääoman eräs perusulottuvuus on verkostoituminen ja tärkeiden kontaktien luomisen merkitystä korostetaan myös bourdieulaisten sosiaalisen pääoman teoriassa, niin putnamilaisen sosiaalisen pääoman kannalta siitä on hyötyä yhteisen hyvän tavoittelussa, kun taas Bourdieun sosiaalisen pääoman 'luokkataistelussa' se on sosiaalisen erottautumisen (distinction) muoto.

Kriittikkinä sosiaalisen pääoman käsitteestä voi sanoa, että kaikessa helppoudessaan se on vielä varsin epämääräinen ja kaiken kattava yleiskäsite, joka on johdettu vanhoista määritelmistä. Sille ei olla vielä kehitetty omaa viitekehystä, eikä sille ei olla pystytty abstraktin luonteensa vuoksi luomaan vakiintuneita indikaattoreita (ks. esim. Kajanoja & Simpura 2000). Sosiaalisen pääoman käsitteen hyvä puoli on, että se ylittää eri tieteenalojen välisiä kuiluja (Woolcock 2000, 29) luoden horisontaalisia verkostoja yli tieteellisten rajojen. Toisaalta usein sosiaalinen ja taloudellinen hämärtyvät liiaksi yhteen ilman selityksiä ja erottelua ja teorit johtavat kehäpäättelyyn. Sosiaalinen pääoma on voimakkaan taloudellisesti latautunut käsite, jolla pyritään määrittelemään talouden tehokkuuden sosiaalista puolta, joskus liiankin yksipuolisesti selittämällä kaiken kehityksen johtuvan sosiaalisesta pääomasta. Sosiaalisen pääoman käsite samaistetaan usein myös liikaa yhteisön kiinteyteen, esim. rikollisjoukossa olisi sen mukaan kiinteä sosiaalinen pääoma, vaikka se ei tuottaisi sosiaalitaloudellisia tuloksia ja sillä olisi muuta yhteisöä tuhoava luonne (Kajanoja 1998, 38-42).

Sosiaalisen pääoman käsite on mielenkiintoinen muuttoliikkeen osalta. Abstraktisuudestaan huolimatta se antaa suhteellisen konkreettisen lähestymistavan muuttoliikeilmiön tarkasteluun. Käsitteen väljyys mahdollistaa myös erilaisten tulkintapojen yhteensovittamisen. Sosiaalisen pääoman avulla pystytään täyttämään niitä aukkoja, jotka muut muuttoliiketeorit jättävät tyhjiksi. Työntö- ja veto –teorioiden sekä elinvaihemallien avulla voidaan yleensä selittää muuttoliikettä yhdeltä osin, mutta ilmiön kokonaisvaltaisemman ymmärtämisen kannalta ne jäävät usein

yksisuuntaisiksi. Sosiaalinen pääoma saavuttaa samanaikaisesti sekä yksilö-, yhteisö- että yhteiskuntatason liittäen esim. yksilö- ja yhteisötekijät laajempaan yhteiskunnalliseen tarkasteluun ja päinvastoin.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan ensisijaisesti sosiaalisen pääoman yksilötason vaikutuksia laajempaa yhteiskunnallista taustaa vasten peilaamalla ihmisten sosiaalisen pääoman tarvetta elämäntavan kautta. Sosiaalinen pääoma toimii tässä mielessä inhimillisten resurssien kasvualustana, josta ihmiset saavat tukea inhimillisen pääoman kehitykselleen.

4.1990-LUVUN MUUTTOLIIKE JA 'SUUREN MUUTON' PERINTÖ

4.1 Palkkatyö ja maaseudun murros

4.1.1 Palkkatyöläistyminen ja 1960-70-lukujen ns. suuri muutto

Modernisoituminen alkoi Suomessa verraten myöhään valtaosaan muihin Euroopan maihin nähden. Vielä 1960-luvun alkupuolella yli 70 prosenttia Suomen ammatissa toimivasta väestöstä oli työläisiä ja talonpoikia. Sisä-Suomi oli myös hyvin asutettu luovutettujen alueiden väestön sijoittamisen johdosta (ks. esim. Pitkänen 1994). Suomi palkkatyöläistyi noin 15 vuodessa 1960- ja 70-lukujen aikana, kun esimerkiksi Ruotsissa vastaava prosessi vei noin sata vuotta. Tämän elinkeinorakenteen muutoksen eli ns. suuren muuton aikana pientuottajat vaihtoivat maanviljelyksestä palkkatyöhön muuttaen maalta kaupunkeihin palvelujen ja teollisuuden pariin, vastaavasti muualla Euroopassa palkkatyöläistymisprosessi eteni sukupolvittain maatalouden piiristä teollisuuteen ja sitä kautta edelleen palveluelinkeinoihin. Suomessa esiintyi myös voimakasta siirtolaisuutta Ruotsiin. 'Suuren muuton' myötä Suomi kaupungistui ja väestön painopiste siirtyi maaseudulta kaupunkeihin. Syntyvyys laski. Teollisuudesta ja palveluelinkeinoista tuli merkittävimmät työllistäjät maaseutuelinkeinojen supistuessa. (Blom, toim. 1999, 23-25; Korkiasaari & Söderling 1994, 238.) Maatalousyhteisö ei kyennyt enää samassa määrin työllistämään ulkopuolisia palkollisia. Väestön ikääntyminen ja syntyvyyden lasku osaltaan edesauttoivat maaseudun elinvoimaisuuden hiipumista (Pitkänen 1994, 52-53).

1960-luvulta lähtien valtio otti aktiivisen roolin työmarkkinoiden säätelijänä (Nyyssölä 1994, 35). Paradoksaalisena ongelmana oli 1960-luvulla väestön samanaikainen pakkautuminen Etelä-Suomeen, vaikka teolliset työpaikat lisääntyivät Pohjois-Suomessa. Itse asiassa suurin osa teollisuudesta syntyi alunalkujaankin maaseudulle (Aho 1988, 84). Tämä johti työvoimapoliittisten

keinojen käyttöönottoon, mm. liikkuvuusavustusten maksamiseen asuinpaikkaa työn takia vaihtaville. Työvoimapolitiikalla myötävaikutettiin rakennemuutoksen etenemistä edesauttamalla ihmisten liikkuvuutta. Pääpaino oli aktiivisessa työvoimapolitiikassa ja työllisyyskoulutuksessa. Maaseudun nuorille ryhdyttiin järjestämään kurssitoimintaa varta vasten perustetuissa kurssikeskuksissa, joiden tarkoituksena oli kompensoida varsinaisten ammattikoulujen puuttumista syrjäseuduilta. Seuraavalla vuosikymmenellä, 1970-luvun nousukaudella pyrittiin taas aktiivisella työvoimapolitiikalla edistämään työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaamista kaikilla alueilla. (ks. Nyysölä 1994, 42-47, 59.)

Työn kysyntää ja tarjontaa ryhdyttiin tasapainottamaan 1980-luvulla erityisillä supistustoimilla, kuten työttömyyseläkkeen ja pidennetyn äitiysloman avulla (Nyysölä 1994, 43). Vuonna 1980 maaseudun työvoimaosuus oli enää 12,6 prosenttia (Aho 1988, 90). Palkkatyön kokonaisvolyymi kasvoi aina 1980-luvun loppupuolelle asti suotuisan talouskasvun ja työikäisen väestön lisääntymisen myötävaikutuksesta. Hyvinvoinnin kasvu lisäsi julkisen sektorin työmarkkinoita, etenkin naisvaltaisilla aloilla ja kuntasektorilla. Alettiin puhua jo uhkaavasta työvoimapulasta. (Järvelä 1991, 124-125.) Vuosikymmenen loppupuolella työvoimapolitiikalla lähdettiin jälleen laajentamaan työmarkkinoita mm. aktivoimalla passiivista työvoimareserviä työllistämismenpiteiden avulla. Vuoden 1987 työllisyyslakiin kirjattiin laki alueellisten työttömyyserojen tasoittamisesta, jonka mukaan työttömyys ei saisi millään työssäkäyntialueella kohota yli 80 % maan keskiarvoa korkeammaksi. Sama laki velvoitti myös kunnat järjestämään työtä alle 20-vuotiaille työttömille. (Nyysölä 1994, 42-47, 59.) Hallintoa hajasijoitettiin aluepoliittisin perustein kaupunkien ulkopuolelle. Maakuntiin perustettiin mm. uusia korkeakouluja ja kuntasektorille uusia virkoja (ks. esim. Järvelä 1993, 90), esim. Keski-Suomessa 3000 asukkaan kunnassa Multialla oli 1980-luvulla oma kulttuurisihteeri.

4.1.2 Lama ja 'sosiaalisen sopimuksen' purkaminen

Palkkatyöläistymiskehitys pysähtyi 1990-luvun alkupuolella taloudellisen laman tullessa Suomeen. Todettiin, etteivät valtio ja kunnat kykene hoitamaan niille asetettuja työllisyysvelvoitteita. Vuoden 1993 työllisyysasetuksessa poistettiin kokonaan yhteiskunnan työllistämismenpite. Laman seurauksena alueelliset erot työssäkäyntialueiden työttömyyslukujen suhteen kaventuivat työttömyyden lisääntyessä koko valtakunnan alueella. Työllistämismenpite menetti käytännön merkityksensä. Ammatissa toimivien määrä laski ja hyvinvointivaltiota jouduttiin karsimaan sen palkkatyöperustaisen rahoituspohjan kaventuessa. Joukkotyöttömyys ravisteli koko yhteiskuntaa ja

työmarkkinat polarisoituivat. Työttömyys kosketti eniten vähän koulutettuja ja työväenluokkaan kuuluvia sekä nuoria (alle 30-vuotiaita) ja vanhoja (yli 50-vuotiaita). Siirryttiin työmarkkinoita supistavaan työvoimapolitiikkaan. Nuorista tehtiin työvoimareserviä, jonka velvollisuudeksi tuli lisäkoulutuksen hankkiminen muun aktiiviväestön ollessa etusijalla työmarkkinoilla. Samoin työllisyystarpeen ulkopuolelle jäävien yli 50-vuotiaiden suhteen yritettiin soveltaa vastaavanlaisia järjestelyjä, kuten enneaikaisia eläkkeelle siirtymisiä, tosin huonoin tuloksin. Vanhemman työväestön suhteellinen osuus työmarkkinoilla jäi keskivertotyöväestöä heikommaksi. Ammatissa toimimattomien, etenkin opiskelijoiden ja kotirouvien määrä lisääntyi, kun vielä 1980-luvulla heidän määränsä väheni (Nyyssölä 1994, 47; vrt. Järvelä 1991, 123, 136).

Laman myötä sosiaalinen sopimus menetti merkityksensä. Normaalityösuhtesopimuksesta sanouduttiin irti, vaikka työn pitikin olla kaiken hyvinvoinnin perusta. Sukupuolisopimuksen tuli edistää sukupuolien välistä tasa-arvoa yhteiskunnallisessa työnjaossa, mutta naiset saivat palata ”hellan ääreen” laman kovimmassa puristuksessa julkisen sektorin supistaessa ensin naisvaltaisia aloja. Kansallisesti harjoitetun maatalouspolitiikan sosiaalinen ulottuvuus hävisi EU:n myötä. Maaseudun koheesion lisääminen ja sen väestön integroiminen yhteiskuntaan jäivät maatalouden rakennemuutoksen alle. (Väärälä 1998.)

Sosiaaliset sopimukset ovat olleet koko yhteiskunnan sosiaalista pääomaa. Ne ovat rakentaneet yhteiskunnallista koheesiota muodostaen ideologisen ja legitiimin perustan sosiaaliselle pääomalle toimintasääntöineen, verkostoineen ja luottamukseen nojaten. Kansallisen tason sosiaaliset sopimukset perustuivat taloudelliseen kasvuun ja sen uudelleen jakoon hyvinvointivaltion kasvukaudella sekä työvoiman mobilisointiin kummuten sodanjälkeisestä jälleenrakennuksesta. Globaali talous on tuonut uusia haasteita ja kansallinen päätöksenteko menettänyt itsenäisyyttään niin politiikan kuin taloudenkin osalta. Normaalityösuhteen tilalle ovat muodostuneet epävarmat työmarkkinat. Dekommodifikaatiosta on siirrytty yhä enemmän rekommodifikaatioon ja welfaresta workfareen. Ihmisistä tulee markkinahyödykkeitä, joilla on henkilökohtainen vastuu ja tilaisuus työhön. Työntekijöiden on joustettava työmarkkinoiden ehdoilla toimivien työpaikkojen mukaan. Työn ja elämän ennustettavuus heikkenevät. (Väärälä 1998, 59-68.)

4.1.3 Nousukausi ja siirtyminen tietoyhteiskuntaan

1990-luvulla Suomi siirtyi palkkatyöyhteiskunnasta ns. tietoyhteiskuntaan. Lamaa seurannut informaatioteknologiavetoinen nousukausi nosti Suomen talouden takasin kasvuun ja avasi uusia

työmarkkinoita it-alalle. Etenkin nuoret ja koulutetut informaatioalan ammattilaiset ovat vastanneet informaatioteknologian kasvaviin haasteisiin ja muuttaneet it-alan toimipaikoille pääkaupunkiseudulle ja teknologiakeskusten läheisyyteen (Korkiasaari & Söderling 1998, 244). Informaatioammateissa toimivan väestön osuus on kasvanut vuodesta 1980 vuoteen 1995 noin 20 prosenttia samalla, kun kokonaistyöllisyys on laskenut noin 10 prosenttia. Vastaavana aikana informaatiosektorin osuus on kasvanut yli viidenneksellä. Alhaisen teknologian alat, joiden vientimahdollisuudet ovat vähäiset, ovat puolestaan joutuneet vähentämään tuotantoaan ja työntekijöitään laman seurauksena. Informaatioammatien osuus palkkatyössä, jakautuen eri sektoreille mm. kauppaan ja palveluihin, on kasvanut huomasti 1990-luvun aikana. (Blom toim. 1999, 82, 85, 104.)

Laman jälkeinen muuttoliike on ollut nousujohteista maaltapakoa Etelä-Suomen ja rannikkoseutujen kasvukeskuksiin ja niiden kehyskuntiin (Vartiainen 1997, 6). Laman todetaan lisänneen suhteessa eniten muutttoa maaseudulta kaupunkiin, mutta määrällisesti suurinta muuttoa on ollut kaupunkien välinen muutto, pienemmästä suurempaan (Kytö 1998, 20). Kasvukeskuksiin etenevä muuttoaalto on lisännyt etenkin nuorten ja työttömien määrää kasvukeskuksissa verrattuna maan muihin alueisiin (Kytö 1998, 218). Aktiivisimmin 1990-luvulla muuttivat nuoret, joiden muuttopiikki osuu vuodelle 1996. Tilastojen mukaan tuona ajankohtana 20-24 -vuotiaiden muutto oli suurimmillaan. Osittain syynä tähän pidetään tilastoinnin muuttumista, kun vuoden 1994 kotikuntalain myötä opiskelijat saivat vaihtaa kotikuntansa opiskelupaikkakunnalle. Toisena olennaisena taustatekijänä pidetään kulutuskeskeisemmän elämäntavan omaksumista ja palvelujen sekä niiden saatavuuden merkityksen lisääntymistä muuton motiiveissa. Myös vanhusväestön muuttoliike on lisääntynyt koko 1990-luvun ajan vanhusten hakeutuessa yhä useammin lastensa läheisyyteen. (Kytö 1998, 20.)

Suomalainen yhteiskunta on kokenut rajuja rakenteellisia muutoksia 1990-luvulla. Vuonna 1990 neljännes suomalaisista asui Uudenmaan läänissä ja myös läänien (maakuntien) sisäinen väestön painopiste on siirtynyt haja-asutusalueilta aluekeskuksiin ja taajamiin (Pitkänen 1994, 59-60). Muuttoliikkeen yhteydessä on jo alettu puhua muuttokierteestä, ilmiöstä, jonka kerrannaisvaikutukset maaseudun ja kasvukeskusten väestö- ja palvelurakenteessa ovat muuttaneet koko yhteiskunnan rakennetta. Sosio-ekonominen segregoituminen on lisännyt köyhyyden epätasaista jakautumista eri alueiden välillä ja aiheuttanut yhteiskunnan polarisoitumista pääomien ja ihmisten hakeutuessa menestyville alueille. (Kytö 1998, 216.) Julkisen sektorin supistaminen on koskettanut erityisesti naisvaltaisia aloja ja lisännyt naisten työssäkäynnin epävarmuutta.

Epävarmuus on heijastunut perheeseen ja esimerkiksi mahdollisuuteen hankkia omistusasunto. Lyhytaikaisten työsuhteiden lisääntyminen on lisännyt pakkomuuttoja. (Kytö 1998, 220-221). Pari vuosikymmentä sitten suomalainen omistusasuminen oli eurooppalaisittain yleistä. Kasvukeskuksissa lisääntyvät paineet riittävästä vuokra-asunnon tarjonnasta ja asuntopula uhkaa etenkin pääkaupunkiseutua ja suurimpia kasvukeskuksia Turkua, Tamperetta, Jyväskylää ja Oulun seutua. Näiden seutujen yhteinen nettomuutto oli vuonna 1997 noin 16 000 asukasta, joista 10 000 muutti yksinomaan pääkaupunkiseudulle. Samanaikaisesti kasvukeskusten ulkopuolelle jäävien muuttotappioalueiden vuokra-asuntokanta uhkaa rapistua kokonaisten vuokratalojen jäädessä tyhjiilleen asukaspulan takia. Palvelurakenteen heikkeneminen ja työmarkkinoiden muutokset ovat heijastuneet kuntien elinkeino- ja ammattirakenteeseen kasvattaen kuntien välistä polarisaatiota niin rakenteiden kuin resurssienkin osalta. Palvelurakenteen muuttuessa työvoima luonnollisesti hakeutuu niille alueille, joissa on suuremmat työmarkkinat sekä vahvemmat elinkeino- ja palvelurakenteet. (ks. esim. Vartiainen 1997.)

4.2 Tietoyhteiskunta

Tietoyhteiskuntaa ja informaatioyhteiskuntaa käytetään usein toistensa synonyymeinä, silloin kun tietoyhteiskunta ymmärretään informaatioyhteiskuntana. Suomessa on etenkin käytetty tietoyhteiskunnan käsitettä. Sen kehittäminen otettiin myös valtakunnan viralliseksi strategiaksi 1990-luvulla. Muualla maailmassa on yleisemmin totuttu puhumaan informaatioyhteiskunnasta. Tietoyhteiskunta ja informaatioyhteiskunta ymmärretään yleisesti modernin jälkeiseksi yhteiskunnaksi, jota leimaa taloudellinen globalisaatio ja tietoteknologinen kehitys. Yhteiskunta jäsenetään koulutuksen, tietoteknologian ja tietotyön yhteiskunnaksi. (Tapper 1998, 15.)

Informaatioyhteiskunnalla tarkoitetaan yleensä yhteiskuntaa, jossa informaatiota välittävillä viestimillä on merkittävä rooli tiedonkulussa. Viestintävälineet avaavat mahdollisuudet uudenlaisen vuoropuhelun ja informaation syntyyn yhteiskunnassa. Tietoyhteiskunnalla puolestaan viitataan varsinaisesti yhteiskuntaan, jossa tiedon saannilla ja sen ymmärtämisellä on olennainen merkitys yhteiskunnan jäsentymisessä. Tieto on sekä käytettävissä oleva resurssi että arvo sinänsä. Tietoyhteiskunnalle on tyypillistä valtiokeskeisen ajattelun purkautuminen organisaatioiden ja yksilöiden verkostoituessa sen tilalle. Toiminnan ja rakenteiden väliset valtasuhteet muuttuvat toiminnan vapauduttua rakenteista lisäten toimijoiden valtaa. Käytännössä se tarkoittaa toiminnan vapauttamista (fordististen) rakenteiden sääntösidonnaisuuksista, innovointia, erilaisten tuotantotapojen omaksumista ja erikoistumista. (Lash 1995, 165-168.) Innovatiivinen yhteiskunta

kykenee omaksumaan uutta tietoa, hallitsemaan sitä sekä käyttämään sitä hyväksi uudistaessaan toimintojaan (Hautamäki 1998, 89).

Tietoyhteiskunnassa itserefleksiivisyyden merkitys kasvaa tuotannon siirryttyä aineellisesta työstä suunnitteluun ja työn tarkkailusta itsetarkkailuun (ibid.). Valtiolle jää eräänlainen koordinaattorin rooli yksilön itse ottaessa sääntelijän, valvojan ja ohjaajan roolin oman elämänsä suhteen. Tämä vaatii yksilöltä tiedollisia ja taidollisia resursseja, koulutuspanosta sekä valmiutta omaksua uutta tietoa ja hallita riskejä. Tietoyhteiskunta elää 24 tuntia vuorokaudessa, eikä sillä ole mahdollisuutta pysähtyä. (ks. Seppänen, toim. 1998) Tietoyhteiskunnassa ihmisen on mukauduttava työympäristön olosuhteisiin ja muutettava toimintatapojaan kuin kameleontti väriään uudessa ympäristössä, jottei tulisi syödyksi. Muuttuva työ edellyttää usein totuttujen toimintatapojen hylkäämistä ja uuden oppimista, joustoa ja liikkuvuutta sekä uusien työehtojen hyväksymistä (ks. esim. Nyysölä 1994, 64-72).

Tietoyhteiskunta tai informaatioyhteiskunta ei kumpikaan näytä vapauttavan ihmistä työn ”ikeestä” sen paremmin kuin aikoinaan teollisuusyhteiskuntakaan, jonka piti koneilla korvata ihmisten tekemä raskas työ. Suomessa tietoyhteiskunnan käsite on saanut ehkä turhankin arvolatautuneen sävyn yhteiskuntana, joka ratkaisisi kaikki tasa-arvoon liittyvät ongelmat valistaessaan kansalaisia toimimaan yhteisen oikeudenmukaisen informaatiodemokratian puolesta. Usein on kuitenkin käynyt niin, että tiedon välineistä ja niiden kehityksestä on tullut itsetarkoitus inhimillisten arvojen ja päämäärien jäädessä taka-alalle. Keinot ovat syrjäyttäneet päämäärän. Näin voi käydä informaatioyhteiskunnassa, jonka tietoverkoissa ja moderneissa viestintävälineissä kulkeva data muuttuu tiedoksi vasta inhimillisen tiedonkäsittelyn myötä. (Hellsten, S. 1998, 30-31.)

Castells käyttää globaalin verkostotalouden aikakauden yhteiskunnasta ’information society’-käsitteen sijaan käsitettä ’informational society’, joka kuvaa hänen mukaansa paremmin yhteiskunnan organisoitumisen muotoa vallan ja tuottavuuden näkökulmasta. Se on globaalin talouden verkostoyhteiskunta, jonka toiminnallisina yksikköinä ovat verkostot ja niiden ympärille muodostuneet työvoima ja teknologia. Työprosessin painopisteet ovat innovoinnissa, itserefleksiivisyydessä, erikoistumisessa ja joustavissa päätöksentekorakenteissa. Yhteiskunnan osalta tämä tarkoittaa fragmetoitumista ja työvoiman yksilöllistymistä. Käytännössä työvoimalta edellytetään entistä enemmän joustoja, liikkuvuutta ja uudelleen kouluttautumista samalla, kun itse työ muuttuu entistä epävarmemmaksi, työnkuvaa muutetaan tilanteiden mukaan ja lyhytaikaiset työsuhteet lisääntyvät. (Castells 1996, 171; Beck 1999, 13-16.)

Kyvystä verkostoitua tulee ihmisiä erotteleva tekijä, joka globalisaation seurauksena jakaa ihmiset verkkolaisiin, joustajiin ja uloslyötyihin. Tuotanto ei ole enää sidottu maantieteellisesti tiettyyn paikkaan. Teknologian ja telekommunikaation ansiosta se voidaan hajottaa ympäri maailmaa kannattavuudeltaan optimaalisimmille alueille, kuten esim. halvan työvoiman maihin. Castellsin mukaan uuden teollisuuden tila on organisoitunut maailmanlaajuisiin verkostoihin, jotka muodostavat keskinäisiä hierarkioita innovaatioiden ja tuotannon suhteen. Verkon toimintalogiikka perustuu pääoman arvonlisäyspakkoon. Informaatioteknologian mukanaan tuomaa rahaa ja valtaa globaaleissa verkostoissa on vastassa yhtäällä kulttuurinen vastarinta ja indentiteettikamppailut. (Castells 1996, 21, 171, 386-393; Beck 1999, 13-16.)

4.3 Refleksiivinen kasautuminen

Tietoyhteiskunnalle tai informaatioyhteiskunnalle on tyypillistä sen alueellinen kasautuminen. Verkostot ja yhteistyö ovat olennainen osa informaatioalan kehitystä (ks. esim. Seppänen, toim. 1998). Se aiheuttaa pääomien kasautumista tietyille alueille aivan kuten teollistuminen aikanaan. Erona edelliseen tosin on, että nyt kasautuminen on entistä voimakkaampaa ja se keskittyy vain harvoihin it-alan osaamiskeskuksiin, lähinnä Etelä-Suomeen ja rannikkoseuduille sekä yliopistopaikkakunnille. Teollistuminen puolestaan levisi Etelä-Suomen lisäksi myös maaseudulle ja Pohjois-Suomeen. Idea oli, että uudet työpaikat syntyivät sinne missä oli vapaata työvoimaa ja silloin sitä oli vielä maaseudullakin. Nyt työpaikat syntyvät sinne missä on pääomaa, korkean tason inhimillistä sekä taloudellista pääomaa. Refleksiivinen kasautuminen tapahtuu talouden kasvun uusissa puitteissa informaatio- ja viestintärakenteissa (Lash 1995, 154, 165, 168). Kasvukeskukset toimivat uuden tiedon ja teknologian luomiskeskuksina, jotka synnyttävät ja ylläpitävät yhteistyöverkostoja sekä hallinnoivat omia innovaatioprojektejaan (Blom, toim. 1999, 83) keräten taas lisää pääomia itselleen. Tämä refleksiivinen kasautuminen aiheuttaa alueellista eriarvoistumista maan eri alueiden välillä kasaten pääomia ennestään vahvoille alueille ja heikentäen jo heikkoja alueita.

Lash (1995, 165-168) kritisoi pääomien kasaamismahdollisuuksien olevan entistä useammin, Bourdieun termejä käyttäen, yhä suljetummilla kentillä. Elämäntilaisuudet ovat informaatio- ja viestintärakenteissa ja näille kentille pääsy edellyttää usein jo olemassa olevia pääomia. Pääomien hakeutuminen yhteen tuottaa refleksiivistä kasautumista, josta esimerkkeinä ovat yliopistopaikkakunnille nousseet informaatioteknologiakaupungit ja niiden huimasti kasvaneet

asukasluvut sekä talous. Informaatioammattien lisääntyminen on lisännyt muuttoa maalta kaupunkeihin yritysten hakeutuessa erityisesti pääkaupunkiseudulle, jonka seurauksena korkeasti koulutettu työvoima on myös siirtynyt enenevässä määrin Etelä-Suomeen ja muualle it-alan vahvoille paikkakunnille. (ks. esim. Seppänen, toim. 1998.) Yhden tai kahden teollisuustoimipaikan varassa olevat pienet kaupungit ja maaseututaajamat ovat erityisen herkkiä teollisuuden suhdannevaihteluille, koska perinteiset agraarielinkeinotkaan eivät enää riitä työllistämään paikkakunnan muuta väestöä. Refleksiivisen kasautumisen hyvä puoli on, että kasatessaan pääomia se synnyttää myös uusia kenttiä näiden ns. suljettujen kenttien rinnalle eli työpaikkoja eri aloille, kuten mm. palveluun ja vientiin.

Työvoiman murros on tapahtunut lähinnä sukupolvittaisena muutoksena 1970-luvun alun jälkeen. Monipuolisen elinkeinosektorin tarjonnan houkuttelemana etenkin koulutetut nuoret ovat olleet herkkiä muuttamaan asuinpaikkaansa. Seurauksena on ollut muuttotappioalueiden ikärakenteen vanheneminen ja väestönkasvun pysähtyminen. (Korkiasaari & Söderling 1994, 245.)

Työmarkkinoiden polarisoitumisella on omat vaikutuksensa myös yksilöiden, perheiden ja alueiden väliseen sosiaaliseen kerrostuneisuuteen niin elintason, arvojen, asenteiden kuin sosiaalisten kontaktienkin osalta. Tutkittaessa entisten itäisen Euroopan socialististen maiden murrosyhteiskuntia ”aivovuodon” on todettu vievän inhimillistä pääomaa ulkomaille ja heikentävän uuden inhimillisen pääoman tuottamista. Tästä on usein seurauksena myös aktiivisyöväestön väheneminen suhteessa muuhun väestöön. Työssäkävien ja elätettävien välinen huoltosuhde kasvaa. (Deacon 1998, 77-78). Samankaltaista kehitystä näkyy Suomen pienten maaseutukuntien kohdalla, joissa huoltosuhde on kohonnut 1990-luvun aikana kasvanut huomattavasti.

Yhteiskuntarakenteen polarisoituessa maaseudusta tulee kehityksen altavastaja, joka hakee torjuntavoittoja pääomavirtojen kasautumiskehitykselle ja aluerakenteen muutokselle. (ks. esim. Kytö 1998.)

4.4 Palkkatyön uudet vaatimukset

Palkkatyöhön osallistuminen on ollut modernin demokratian perusta. Palkkatyön kautta ihminen on saanut yhteiskunnan täysivaltaisen jäsenyyden ja painoarvoa poliittisena toimijana, esim. ohjaillemalla kulutuskäyttäytymistään. (Beck 1999; 1995, 30) Toisin kuin ’normaalityösuhdesopimuksen’ periaate, jolla pyrittiin täystyöllisyyden saavuttamiseen (ks. esim. Väärälä 1998, 60), globaali kapitalismi ei tavoittele täystyöllisyyttä (Beck 1999, 116). Talouden kasvu ei tue työllisyyttä vaan sen ehdoilla toteutuvat työmarkkinat sulkevat auttamattomasti osan

ihmisistä ulkopuolelleen. Yhä pienempi joukko koulutettuja ihmisiä hoitaa useamman ihmisen työt ja vain osa pääsee nauttimaan palkkatyön suomista oikeuksista. Koettu epäoikeudenmukaisuus aiheuttaa vastustusta järjestelmää kohtaan ja passivoi niitä, joilla ei ole resursseja taistella sitä vastaan. Työllisyyden jakamisesta siirrytään työttömyyden jakamiseen. (Beck 1999, 117; 1992, 88; ks. myös Kiander 1998, 95). Kahtiajako työllisten ja syrjäytyneiden työttömien välillä kasvaa. Epävarmuus työllistymisestä heijastuu arkielämään ja tulevaisuuden ennustaminen käy vaikeaksi. Se näkyy yleisenä elämänhallinnan heikkenemisenä. (Beck 1999, 117-122). Kyvystä tarttua elämäntilaisuuksiin ja mahdollisuudesta minimoida henkilökohtaisia riskejä tulee uusi yhteiskuntaryhmiä erottelva tekijä (Beck 1992, 20-23).

Beck, Giddens ja Lash (1995, 7-9) kutsuvat tätä modernin jälkeisen yhteiskunnan sosiaalisen vaihdon siirtymävaihetta refleksiiviseksi moderniudeksi. Ennen marxilaiseen luokkajakoon perustuva yhteiskunta jaotteli ihmiset pääomien omistussuhteiden mukaan, refleksiivisessä moderniudessa luokittelu tapahtuu ihmisten fyysisten ja henkisten kykyjen mukaan, millaiset ovat ihmisen resurssit hallita omaa elämäänsä ja elinympäristöään. Kyky hallita itseään, omaisuuttaan, aikaa ja tilaa ovat perustoja sille missä määrin ihminen pystyy vaikuttamaan elämänsä kulkuun ja millaiset elämäntavat niiden ympärille muodostuvat. (Beck 1995, 30; 1992, 91-92, 100-101.)

4.4.1 Elämäntavan puitteet: yksilöllistyminen

Teollisen yhteiskunnan elämäntavoista irtaantumista Beck ja kumppanit (1995, 7-9) kutsuvat yksilöllistymiseksi. Yksilöllistyminen on Beckin (1992, 87-99) mukaan seurausta työmarkkinoista ja perinteisten luokkasuhteiden merkitysten katoamisesta. Ihminen on ajautunut traditionaalisesta yhteisöstä globaalin riskiyhteiskunnan pyörteisiin (Beck 1995, 19). Yksilölliset ominaisuudet ovat nousseet palkkatyöyhteiskunnan (individualized society of employees) mittareiksi (Beck 1992, 100). Kyky toimia sosiaalisesti ja poliittisesti yhteiskunnan eri alueilla on osoitus henkilökohtaisesta pärjäämisestä. Pärjätäkseen työmarkkinoilla ihmisen on koulutettava itseään työmarkkinoiden tarpeiden mukaan. Työmarkkinoiden käyttöön itsensä antaminen vaatii joustoja yksityiselämässä ja tarpeen mukaan irrottautumista sosiaalista siteistä sekä liikkuvuutta työn vaatimusten mukaan (Beck 1995, 30).

Tullessaan työmarkkinoille ihminen ikään kuin tuotteistaa itsensä ja alistaa itsensä kilpailulle. Itsensä markkinoinnin edistämiseksi tulee luoda uusia sosiaalisia hyötyverkostoja vanhojen rinnalle tai on kokonaan korvattava ne uusilla. Yhteiskunta, Giddensin (1995, 134) sanoin, riisuu

puitteistaan vanhan moderniuden ja uudelleen puitteistaa teolliset yhteiskuntamuodot. Uudella asiantuntijuudella yhteiskunta riisutaan vanhoista puitteista. Ihminen irrottautuu traditionaalisesta yhteisöstä ja modernin yhteiskunnan kollektiivisista rakenteista. Traditioiden elämänhallinnallinen funktio menettää merkityksensä uusien auktoriteettien edessä. (Giddens 1995.)

Beckin (1995, 162; 1992, 92) mukaan ainoa asiantuntijuus on subjektin omissa minäpohdinnoissa. Vastuu menestymisestä on kiinni yksilön oikeista valinnoista. Ihmisen on itse määriteltävä uudelleen ideologiansa ja ryhmänsä haluamansa elämän suhteen. Valintojen tekeminen on sekä pakko että mahdollisuus vaikuttaa tulevaisuuteensa joko positiivisesti tai negatiivisesti. Kilpailu työmarkkinoilla on omiaan lisäämään paineita myös parisuhteeseen ja perhe-elämään, mikäli ihmiset haluavat tehdä uraansa eikä kukaan ole valmis uhraamaan omaansa perheen eteen. Onnistuneet valinnat työn ja henkilökohtaisen elämän suhteen lisäävät elämänhallintaa ja se näkyy myös ympäristössä sosiaalisena arvostuksena.

4.4.2 Palkkatyökulttuuri ja uusi yhteisöllisyys

Ennen teollista modernisaatiota ihminen oli agraariyhteiskunnan jäsen, jonka sosiaalinen asema määräytyi feodaalisen luokkajaon ja sukupuolen mukaan. Modernisaatio muutti yhteiskunnan elinkeinorakennetta ja maatalousvaltaisesta yhteiskunnasta siirryttiin teolliseen ja palvelujen yhteiskuntaan, jonka sosiaalisiksi luokkaperustaksi muodostui palkkatyö. Palkkatyö määritteli uudelleen ihmisten väliset suhteet ja antoi työntekijälle modernin yhteiskunnan jäsenyyden. Perheen ja yhteisön sosiaaliseen turvallisuuteen liittyviä tehtäviä korvaamaan perustettiin hyvinvointivaltio ja universaali sosiaaliturva, joka takasi haluaville mahdollisuuden yhteisöstä riippumattomaan elämään. Yksilöllisyydestä tuli houkutteleva elämänmuoto ja vapaudesta mahdollisuus yksilöllisyyden toteuttamiselle. Ulkoinen taho ei enää määrännyt ihmisiä tiettyihin (hierarkkisiin) sidosryhmiin vaan jokaiselle avautui mahdollisuus määritellä itse omat sosiaaliset suhteensa ja verkostonsa. (Beck 1995, 27-31; 1992, 91-101.)

Työ on ollut suomalaisessa yhteiskunnassa keskeisellä sijalla niin kansakunnan rakentajana kuin yksilön identiteetinkin luomisessa. Ennen ihminen vaihtoi harvoin ammattiaan siihen valmistuttuaan. Sodan jälkeinen stabiili aikakausi alkoi murentua 1980-luvun puolivälissä rahamarkkinoiden kansainvälistyessä ja talouden epävarmuuden lisääntyessä. Sittenmin 1990-

luvulle tultaessa tietoverkot ja infrastruktuuri ovat avanneet uusia mahdollisuuksia yksilön ja yhteisöjen verkostoitumiselle sekä toiminnalle (ks. Seppänen, toim. 1998). Emile Durkheimin ja Ferdinand Tönniesin mukaan kehityssuuntana onkin, että paikallisyhteisöistä siirrytään orgaanisiin työnjakoon perustuviin yhteisöihin, joiden jäsenyys on sopimuksenvarainen entisen syntyperään ja sukulaisuuteen perustuvan jäsenyyden sijaan. Tönniesin vakiintuneet käsitteet Gemeinshaftista ja Gesellschaftista kuvaavat niiden yhteisöllistä ja yhdistyksenomaista luonnetta siirryttäessä sukulaissuhteesta sopimuskumppanuuteen. (Ahponen & Järvelä 1983, 206-207.)

Tutkimukset valtiososialismin romahtamisen jälkeisistä voittajista ja häviäjistä osoittavat, että perityn kulttuuripääoman lisäksi ihmisen omaksumat asenteet ja verkostojen luominen vaikuttavat inhimillisen pääoman kasvuun teknisten taitojen ja investointien lisäksi. Häviäjiä olivat ne, joiden kulttuurisella pääomalla ei ollut käyttöä eli se oli vanhentunutta. (Deacon 1998, 78-79). Keijo Räsänen (1998, 85-87) mukaan ihmisen suhde työelämään painottuukin entistä enemmän kulttuurisen osaamisen kautta, joka on sosiaalisesti määräytyvä resurssi tieto-taidon ohella (ks. myös Bourdieu 1993). Uusi palkkatyökulttuuri vaatii ihmiseltä entistä enemmän henkilökohtaisia resursseja, joustoja perhe-elämän suhteen ja liikkuvuutta työelämän ehdoilla. Elämäntilaisuudet ovat kasvavissa kaupungeissa, jotka ovat kehittyneet nykyisin erityisen merkityksellisten alojen eli informaation ja viestinnän rakenteiden ympärille. Bourdieun sosiaalisen pääoman kenttäteorian mukaan esim. informaatioala on suppea kenttä, jossa vain osalla ihmisistä on mahdollisuus kerryttää pääomiaan. Valtaosa kansalaisista jää sen ulkopuolelle. Kentän ulkopuolelle jääminen ei kuitenkaan tarkoita, etteikö alan kasvusta koituisi hyvinvointia myös sen ympäristöön. It-alan kasvu synnyttää uusia avoimia työpaikkoja myös muille sektoreille, kuten esim. palveluun ja vientiin. Kasvusta hyötyvät parhaiten sen välittömässä läheisyydessä olevat kaupunkilaiset ja kasvukeskusta ympäröivien kehyskuntien asukkaat.

Nykyajan kasvukeskusten voisi ajatella olevan Bourdieun kutsumia (avoimia) kenttiä, joissa jokaisella on mahdollisuus kasata pääomiaan. Suomessa kaupunkikulttuuri on vielä suhteellisen nuori ja valtaosalla suomalaisista on veressään yhä agraariyhteiskunnan perintö. Urbaani elämäntapa on tullut osaksi palkkatyökulttuuria tuotantoprosessien kehittyessä kaupungeissa ja niiden ympärille. Elämänhallinta on myös ympäröivän tilan hallintaa ja urbaani elämänhallinta kulttuurista pääomaa, jota itseään markkinoiva ihminen voi kokea tarvitsevansa ns. habituksensa rakennusaineeksi. Psykohistorioitsijat Juha Siltala ja Jukka Relander toteavat Helsingin Sanomissa (11.3.2001), että tämän päivän työntekijäihanne on verkostoitunut, sosiaalinen ja läpinäkyvä. Työnteon lisäksi työntekijältä odotetaan joustavuutta, työhön sitoutumista, läsnäoloa ja

sosiaalisuutta. Tiimityössä työntekijöistä tulee toistensa tarkkailijoita, koska yhteisen päämäärän eteen ponnisteleminen vaatii kaikilta optimaalista panostusta. Nuorille nöyryys työtä kohtaan opetetaan jo alusta pitäen pätkätöiden avulla. Yhteistyötaidot, vuorovaikutus, organisaatio-oppiminen, verkostoituminen ja tiedon hallinta ovat niitä tekijöitä, joita tarvitaan ja ne taas tarvitsevat toimiakseen luottamusta eli sosiaalista pääomaa. (Hautamäki 1998, 89-92).

4.5 Palkkatyöläistymiskehitys ja maaseudun sosiaalisen pääoman katoaminen

Nykyisen muuttoliikkeen sanotaan olevan 1960-luvun palkkatyöläistymiskehityksen eli ns. suuren muuton perintöä, mutta poikkeavan edellisestä siinä, että työttömyys ja syrjäytymiskehitys ovat sen olennainen piirre. Työtä on tarjolla lähinnä vain tietyn tyyppisille osaajille, esimerkiksi it-alan osaajille. Heistä on jopa niin kova pula, että yritykset kouluttavat itse työvoimaa tarpeeseensa, samalla kun kouluttamattomien sekä ikääntyneiden ja nuorten työnsaantimahdollisuudet pysyvät edelleen heikkoina. Laman seurauksena romahtanut julkisen vallan tukema palkkatyöläistymiskehitys, naisten työssäkäynnin lisääntyminen, professionalisoituminen ja omistusasuminen ovat synnyttäneet työmarkkinoiden ehdoilla tapahtuvaa muuttoliikettä ajaen nykyistä ja tulevaa työväestöä maaseudulta kasvaviin kaupunkiin. Muutokset työmarkkinoilla ovat heijastuneet kuntien elinkeino- ja ammattirakenteeseen kasvattaen kuntien välisiä ja alueellisia eroja niin resurssien kuin rakenteidenkin osalta. Tätä ns. refleksiivistä kasautumista on tapahtunut niillä alueilla, joissa ovat suuremmat työmarkkinat sekä vahvemmat elinkeino- ja palvelurakenteet. Näihin kasvukeskuksiin muodostuu eräänlainen työllisyysoptio, joka houkuttelee työikäistä väestöä ja opiskelijoita muuttamaan paikkakunnalle. Työttömän työllistymismahdollisuudet mielletään paremmiksi kaupungissa, jossa on suurempi työvoiman kysyntä sekä monipuolisempi elinkeinorakenne kuin maaseudulla. Vastaavasti myös opiskelijoiden oletetaan löytävän kaupungista paremmin koulutusta vastaavaa työtä. (Kytö 1998, 200-220.) Prosessi edistää työn ja pääomien kasautumista, joka saa aikaan mm. maaseudun huoltosuhteen kasvun työväestön muuttaessa suurempiin kaupunkiin. Maaseutukunnat joutuvat painiskelemaan sekä väestökadon että palvelurakenteen heikkenemisen estämiseksi. Kehitys johtaa usein oravanpyörään palvelujen tuottamisen ja tuottavan väestön suhteen muuttuessa yhä epäedullisemmaksi.

Ihmiset etsivät uutta yhteisöllisyyttä kaupungeista ja yrityksistä, jotka ovat yhteisöllisyydellään voittaneet jopa perheen joissain tapauksissa. Kaupungeista ja yrityksistä haetaan samanhenkistä seuraa. Kasvaviin kaupunkiin ja yrityksiin on muodostunut enemmän sosiaalista pääomaa, joka houkuttelee ihmisiä muuttamaan myös inhimillisen pääoman kasvun toivossa. Muutto on edullinen

tapa parantaa elinolosuhteitaan, koska siihen ei liity varsinaista taloudellista riskiä. Perustoimeentulo on Suomessa turvattu paikkakunnasta riippumatta, sosiaaliturvan seuratussa muuttajan mukana. (Kytö 1998.)

5. KEURUUN MUUTTOLIIKETUTKIMUS

5.1 Luonnehdinta maaseutumaisesta pikkukaupungista

Keuruu on 12 116 (1998) asukkaan kaupunki läntisessä Keski-Suomen maakunnassa. Kaupunki siitä tuli vuonna 1986. Keuruu on laaja pinta-alaltaan (1 430,82 km²) ja väestöltään harvaan asuttu (9,7 asukasta/m²). Siihen kuuluu kolme suurempaa kyläkeskusta Keuruu, Haapamäki ja Pihlajavesi. Pihlajavesi liitettiin Keuruuseen vuonna 1969. (Keuruun kaupungin kunnalliskertomus 1996.) Taajama-alueista Keuruu on ylivoimaisesti suurin. Keuruu muodostaa Keuruun seutukunnan yhdessä Petäjäveden, Multian ja Uuraisten kanssa. Keuruu on seutukuntansa ainoa kaupunki. Se on myös läntisen Keski-Suomen alueen keskus ja se muodostaa oman kihlakunnan. Keuruun pääelinkeinot ovat palveluala ja teollisuus, erikoisaloinaan puu-, metalli- ja laserosaaminen. Keuruulla on myös varuskunta, joka on merkittävä alueen työllistäjä.

TAULUKKO 1. Keuruun väestökehitys 1970-1998.

	1970	1980	1995	1996	1997	1998
Väestö	13 321	13 000	12 405	12 345	12 288	12 116
(muutos)		(-321)	(-595)	(-60)	(-57)	(-172)

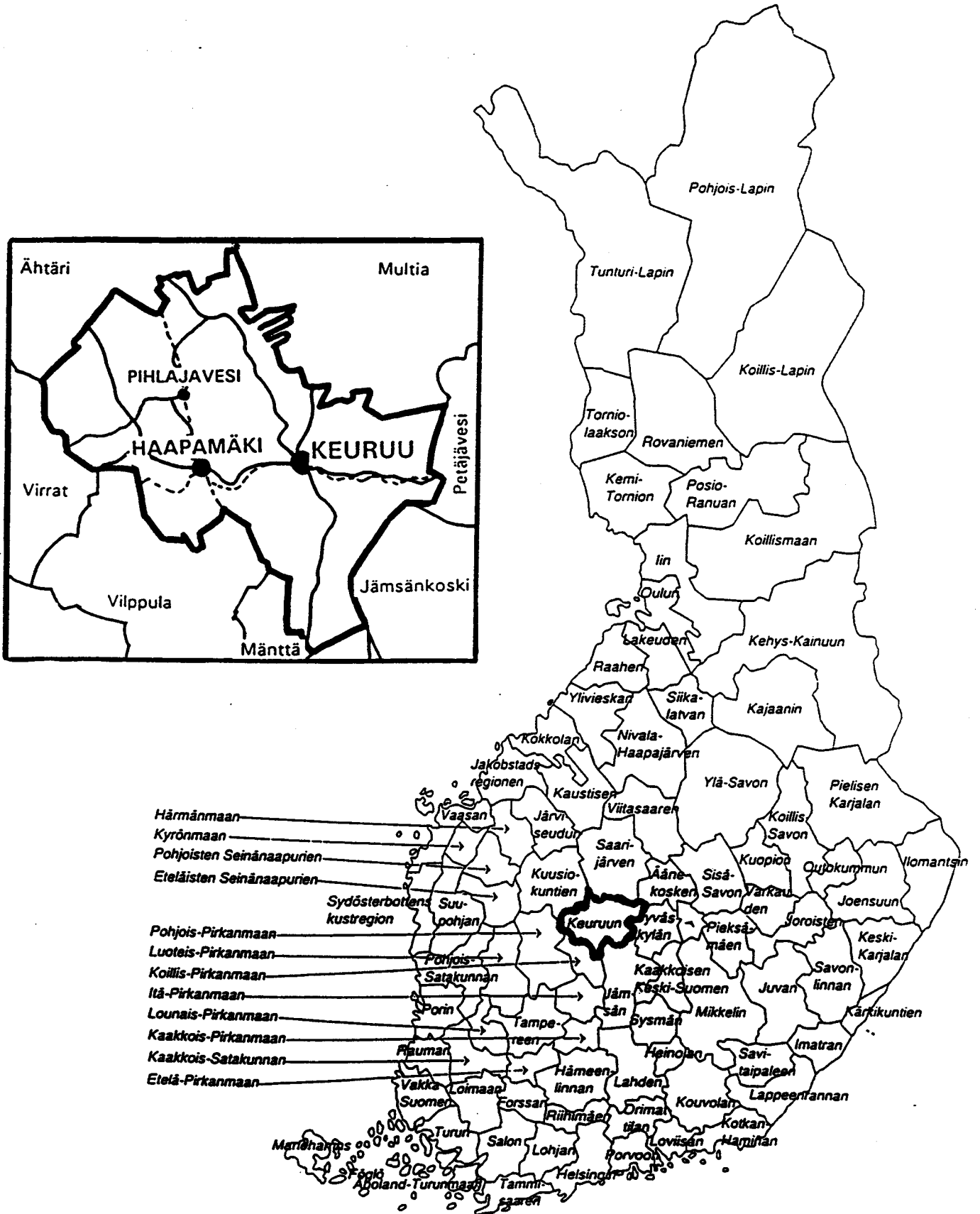
TAULUKKO 2. Keuruun väestön ikärakenne 1997.

	0-14	15-65	65-
Ikärakenne	17,8 %	63,5 %	18,7 %

TAULUKKO 3. Keuruun elinkeinorakenne 1995.

	maa- ja metsätalous	teollisuus	palvelut
Elinkeinorakenne	9,5 %	26,7 %	61,9 %

KUVIO 7. Keuruun kaupungin ja Keuruun seutukunnan sijoittuminen kartalla.

Pieniä kaupunkeja on tutkittu Suomessa melko vähän. Varsinaisen 'pikkukaupungin' käsitteen tieteelliseen tutkimukseen toi Teija Ojankoski vuonna 1998 kulttuurimaantieteen alalla julkaisemassaan väitöskirjassa: "Oikea pieni kaupunki" (1998). Aikaisemmin pienen kaupungin tai sitä vastaavan yhdyskuntatyyppin määrittely on Suomessa vaihdellut eri luokitusten mukaan mm. koon, asukastiheyden, palvelujen ja teollisuusasteen perusteella. Ominaisuuksia on yleensä verrattu suurten kaupunkien ominaisuuksiin ja määrittely on tapahtunut suhteessa niihin. (Ojankoski 1998, 86-93.)

Hallinnollisesti pikkukaupunki on kaupunki, kuten sen nimikekin jo kertoo. Kaupunkiluokitukset vaihtelevat kuitenkin suuresti sen mukaan käytetäänkö kriteerinä hallinnollista kuntamuotoa vai siitä riippumattomia tekijöitä, kuten väestön suhteellista painopistettä taajama-alueilla. Esimerkiksi noin 1500 asukkaan Kaskinen on kuntamuodoltaan kaupunki, mutta väkilukunsa perusteella se muistuttaa enemmän kirkonkylää. Etuliitteensä (pikku-) avulla pikkukaupunki erotetaan muista kaupungeista, jolla painotetaan sen alisteisuutta kaupunkihierarkioissa joko koon tai sosiaalisen arvostuksen mukaan. Kokonsa puolesta pikkukaupunki sijoittuu yleensä maaseututaajamien ja suurten kaupunkien väliin. Ojankosken mukaan se voidaan suhteellisesti määritellä noin 10 000-40 000 asukkaan kaupungiksi. (ibid.)

Absoluuttisten mittareiden sijaan Ojankoski on halunnut määritellä pikkukaupungin kulttuurisena kaupunkiympäristönä sen elämäntapamerkitysten ja kulttuuristen käytäntöjen kautta. Ojankoski (1998, 23-48) on hahmottanut pikkukaupungin spatiaalista ulottuvuutta tilan, paikan ja identiteetin käsitteiden avulla. Ne ovat luonteeltaan sosiaalisia ja sisällöltään kontekstuaalisia. Tilan, paikan ja identiteetin kautta nousevat esiin ne pikkukaupungille ominaiset erityispiirteet ja kulttuuriset merkityssuhteet, joka erottaa pikkukaupungin muista kaupunkikulttuureista. Taustalla on ajatus, että spatiaalisuuteen liittyvä identiteetti syntyy itsetuntemuksesta koetun yhteiskunnallisen tilan ja henkilökohtaisen paikan suhteen. Kokemukset tilasta ovat sosiaalisesti, yksilöllisesti ja alueellisesti rakentuneita. Paikan kokemukset muodostuvat sekä subjektiivisen alueellisen identiteetin että objektiivisen sijainnin mukaan suhteessa sosiaaliseen maailmaan ja sen makrojärjestykseen. Identiteetti tilan ja paikan suhteen spatiaalisena ulottuvuutena antaa pikkukaupungille sille ominaiset piirteet. Spatiaalisen ulottuvuuden kautta syntynyt kokemuksellisuus tuottaa pikkukaupungin kulttuurisia ilmauksia. Elämäntapa hahmottuu arjen konstruktioista ja sen eri ilmauksista tilallisessa todellisuudessa. Elämäntapaerot tuovat arkielämän kautta esiin pikkukaupungin voimavarat, paikalliset erityisyydet ja vallitsevan kehityskulun, sen toimintaedellytysten ja asukkaiden elämäntilanteen kannalta. Pikkukaupunki on elinympäristönä ja

sosiaalisena käsitteenä aikaan sidottu sekä suhteessa yleiseen yhdyskuntajärjestelmään ja sen muutoksiin. (ibid.)

Ojankoski (1998) on tutkinut kuuden eri suomalaisen pikkukaupungin elämäntapamerkityksiä asukkaiden omista kokemuksista kysely- ja haastattelututkimuksen avulla. Tutkimuskaupunkeina olivat Forssa, Vammala, Uusikaupunki, Pietarsaari, Tammisaari ja Kankaanpää. Näistä kuudesta Kankaanpää muistuttaa kokonsa ja elinkeinorakenteensa puolesta hyvin paljon Keuruuta. Kankaanpään asukasluku oli vuonna 1995 13 466 eli noin tuhat henkeä Keuruun asukaslukua suurempi. Kummassakin kaupungissa asutus on keskittynyt kolmeen taajamaan, joista keskustaajamaan on keskittynyt suurin osa asukkaista. Elinkeinorakenteet ovat molemmissa kaupungeissa hyvin samanlaiset alkutuotannon osuus on noin 10 %, teollisuuden vajaa kolmannes ja noin 60 % muodostuu palveluista. Kaupungit ovat myös varuskuntakaupunkeja ja ne sijaitsevat entisen Haapamäki-Pori –radan varrella. Ne ovat myös maakuntansa osakeskuksia Kankaanpää Pohjois-Satakunnan ja Keuruu läntisen Keski-Suomen alueella. Kankaanpää sai kaupungin statuksen Keuruuta hieman aikaisemmin vuonna 1972. Ojankosken kyselyssä kankaanpääläiset itse luonnehtivat kaupunkinsa maaseutukaupungiksi. (Ojankoski 1998, 142-143.)

Ojankoski löysi kuuden tutkimuskaupungin tarkastelussa pikkukaupungille tunnusomaisia piirteitä, joiden kautta asukkaiden elämäntapa niissä jäsentyy. Pikkukaupungille on tyypillistä, että siellä yhdistyvät sekä kaupunkimainen että maaseutumainen elämäntapa. Pikkukaupunkia luonnehtii vahvasti luonnonläheisyys. Luonto näyttäytyy sekä puistomaisena että luonnonympäristönä ja sen läsnäolo jäsentää merkityksellisesti pikkukaupungin asukkaiden arkielämää. Luonto on sekä esteettinen tekijä että virkistäytymisen lähde, joka tekee pikkukaupungista hyvän elinympäristön. Luonto edustaa pysyvyyttä, puhtautta ja rauhallisuutta. Asuinalueet ovat pientalovaltaisia ja palvelut on yleensä keskitetty keskusta-alueelle. Sosiaaliryhmien välistä kerrostumista eri asuinalueiden välillä ei näy. Pikkukaupungin löyhä sosiaalinen kontrolli tuo sujuvuutta arkielämän toimintoihin sekä luo turvallisuutta ja yhteenkuuluvaisuuden tunnetta erilaisten uhkien varalta. (Ojankoski 1998, 159-181.)

Keuruun pikkukaupungiksi määrittelemisen olisi jo tutkimus sinänsä. Tämän tutkimuksen kannalta on kuitenkin oleellisempaa tutkia niitä (sosiaalisia) resursseja, jotka Keuruulta muuttotappiokuntana nyky-yhteiskunnan kehityksessä puuttuvat ja millaisessa alistussuhteessa se on muuttovoittokuntiin nähden. Vaikka puhutaan yleisesti maaltamuutosta ja kaupungistumisesta niin itse asiassa

maaseudun ja kaupungin välisen vastakkainasettelun tekeminen ei ole tarpeellista. Nykyään maaseudulla enää harva ihminen on alkutuotannon parissa, joten varsinaisesta maanviljelykseen liittyvästä elämäntavasta maaseutumaisillakaan paikkakunnilla ei voida puhua (Ojankoski 1998, 67). Taajamiin siirtyneiden ihmisten elämäntavat eivät suurestikaan poikkea kaupunkilaisesta elämäntavasta vain fyysiset, kulttuuriset (ibid.) ja sosiaaliset puitteet ovat hieman erilaiset. Kyse on enemmänkin pääomien jakautumisesta kehittyvien ja taantuvien alueiden kesken, joista tässä tutkimuksessa ollaan ennen kaikkea kiinnostuneita inhimillisten ja sosiaalisten pääomien osalta. Teorian kannalta olennaista ei ole luokitellaanko Keuruu maaseutumaiseksi pikkukaupungiksi vaiko taantuvaksi teollisuuskaupungiksi, sillä samankaltaista muuttotappiokehitystä on nähtävissä myös perinteisten keskisuurten teollisuuskaupunkien osalta (ks. esim. HS 3.8.2001). Maaseutumaisuus kuvaa lähinnä niitä ominaisuuksia ja resursseja, joita pikkukaupungilla on nykyisessä tietoyhteiskunnassa. Pikkukaupunkimaisuus sinänsä, kuten esim. Salon tapauksessa it-alan kehitys osoittaa, ei ole este inhimillisten ja sosiaalisten pääomien kasautumiselle (ks. esim. HS 24.10.98). Pikkukaupunki itsessään on kuitenkin resurssiensa suhteen (väestö, sosiaaliset rakenteet, taloudellinen pääoma jne.) alisteisessa asemassa suurempiin kaupunkeihin nähden, joilla on enemmän kapasiteettia vastata yhteiskunnan haasteisiin. Muutoksiin vastaaminen siis edellyttää pääomia, joita maaseutumaisella pikkukaupungilla on yleensä vähemmän kuin suurilla kaupungeilla. Käsitteellistämisen kannalta on Keuruun osalta tarkoituksenmukaisempaa puhua maaseutumaisesta pikkukaupungista kuin jostain alueesta, sillä se kuvaa niitä ominaisuuksia ts. resursseja ja niiden suhdetta, jotka Keuruulla on käytettävänä tietoyhteiskunnan kilpailukentillä. Kankaanpäästä vasten peilaten (vrt. edelliset kappaleet) Keuruun kohdalla lienee kiistatonta tässä tapauksessa puhua maaseutumaisesta pikkukaupungista –vaikkei tämä tutkimus varsinaisesti annakaan selkeitä vastauksia keuruulaisten paikkaidentiteetin määrittämiseen, muuttajien mielikuva Keuruusta maaseutumaisena pikkukaupunkina välittyy muuttajien ja muuton motiivien tarkastelun yhteydessä.

5.2 Milloin pikkukaupunki ei enää riitä? –hypoteesi sosiaalisen pääoman vaikutuksista poismuuton motiiveihin

Valtakunnallisesti katsottuna Keuruun sijainti voisi vaikuttaa hyvältä, onhan se kutakuinkin keskellä Suomea. Alueellisesti Keuruun sijainti on kuitenkin ongelmallinen. Se sijaitsee kolmen entisen läänin, Hämeen, Vaasan ja Keski-Suomen läänien risteyskohdassa. Luonnolliset siteet sillä on Jyväskylään, maakunnan pääkaupunkiin, josta Keuruulle on noin 60 kilometriä. Nykyisen

Pirkanmaan pääkaupunkiin Tampereelle matkaa on yli sata kilometriä ja lähimpään Pohjanmaan keskukseen Seinäjoelle hieman enemmän. Keuruun sijainti lähimpään kasvukeskukseen Jyväskylään nähden on suhteellisen kaukainen, jotta Keuruu hyötyisi välittömästi sen kasvukehityksestä. Jyväskylän vaikutusalue ulottuu lähinnä sen kehyskuntiin. Keuruu ei myöskään itse ole tarpeeksi vahva muodostaakseen voimakasta seutukuntakeskusta yhdessä pienempien naapurikuntien Multian, Petäjäveden ja Uuraisten kanssa. Keuruun seutukunnasta Jyväskylän läheisyydestä hyötyvät välittömästi ainoastaan sen kehyskunnat Petäjävesi ja Uurainen. (ks. esim. Vartiainen 1997). Keuruun väestökehitys on ollut aleneva jo useiden vuosien ajan.

Keuruulla on kaksi lukiota. Kovista ponnisteluista huolimatta paikkakunnalle ei ole saatu ammatillista keskiasteen koululaitosta. Osa keuruulaisista opiskelijoista käy päivittäin lähikunnissa ensisijaisesti Jyväskylän, Petäjäveden ja Mäntän oppilaitoksissa hakemassa itselleen jatkokoulutusta.* Yhteistyössä Jyväskylän aikuiskoulutuskeskuksen kanssa Keuruulla on järjestetty mm. lähihoitajan koulutusta ja Jyväskylän avoimen yliopiston kursseja kansalaisopistolla. Helluntaiseurakunnan Raamattuopisto järjestää myös koulutusta omissa tiloissaan. Viime vuosikymmenellä Keuruulla aloitti toimintansa vaihtoehtoiseen elämäntapaan suuntautunut Ekokylä.

Tietoyhteiskunnan uudet rakenteet eivät tahdo ulottua Keuruulle asti kuin pieniltä osin verrattuna suuriin kasvukeskuksiin ja niiden kehyskuntiin. Päästäkseen osallisiksi uudesta verkostoyhteiskunnasta ihmisten on myös oltava mukana verkostoissa. Pelkkä internet ei riitä vaan avuksi tarvitaan myös yhteiskunnan rakenteita, jotka auttavat ihmisiä astumaan näille kentille eli hankkimaan siellä tarvittavia pääomia. Nykyään kasvukeskukset ovat tällaisia ns. bourdieulaisia kenttiä, joissa ihmisillä on mahdollisuus kasvattaa pääomiaan eli kouluttautua, hankkia taloudellisia ansioita, saada sosiaalista arvostusta, luoda uusia (hyöty)verkostoja jne. Maaseudulla on verkostoyhteiskunnan näkökulmasta katsottuna vähän sellaista sosiaalista pääomaa, joka pystyisi kasvattamaan ihmisen kulttuuripääomaa. Keuruulta esim. puuttuvat lähes kokonaan jatkokoulutusmahdollisuudet, opiskelijoilla ei ole mahdollisuuksia kasvattaa inhimillistä pääomaansa peruskoulun tai lukion jälkeen ja edelleen muuttaa sitä kulttuuripääomaksi palkkatyömarkkinoilla. Keuruulla ei voi kouluttaa itseään vaikkapa atk-insinööriksi, ammattiin, jolla tietoyhteiskunnan palkkatyömarkkinoilla olisi hyvä vaihtoarvo. Maaseutu ei enää anna ihmisille sellaisia tietoja ja taitoja, jotka nykyisessä palkkatyöyhteiskunnassa olisivat ensisijaisen

---

* Jyväskylään, Petäjävedelle ja Mänttään on Keuruulta hyvät joukkoliikenneyhteydet, jotka on myös räätälöity opiskelijoiden tarpeiden mukaan.

arvokkaita. Ennen agraariyhteiskunnassa maanviljelystaidot periytyivät sukupolvelta toiselle maaseudun ollessa yhteiskunnan pääelinkeinon tuottaja. Elinkeinorakenteen muututtua ja siirryttäessä maalta kaupunkeihin maaseudun rakenteet ovat jääneet vanhoiksi yhteiskunnan tukiessa teollisuuden, palvelujen ja nyt it-alan elinkeinokehitystä maan muissa painopisteissä kaupungeissa ja kasvukeskuksissa.

Tutkimuksen teoreettisena taustana on yhteiskunnan murroksesta ja palkkatyöläisen elämäntavan muutoksesta aiheutunut maaseudun sosiaalisen pääoman heikkeneminen lähinnä horisontaalisten verkostojen osalta. Hjerpen (1998, 19) mukaan palkkatyöläistymiskehityksestä seurannut väestön siirtyminen kaupunkeihin on muuttanut yhteiskunnan toimintasääntöjä. Luottamussuhteet ovat joutuneet koetukselle ja kommunikaatioverkostot ovat uusiutuneet niin sisällön, muodon kuin määränkin suhteen. Tämä muutosprosessi on aiheuttanut ”vanhan” sosiaalisen pääoman murenemisen yhteiskunnassa. (ibid.)

	<u>palkkatyöläistyminen</u>	<u>kaupungistuminen</u>
<u>1960-70-l.</u>	siirtyminen agraariyhteiskunnasta teollisuuden ja palveluelinkeinojen pariin	'suuri muutto'
<u>1980-l.</u>	'sosiaalinen sopimus'	hidastuu
<u>1990-l.</u>	lama: työllisyys heikkenee nousukausi: työllisyys kasvaa, tietotyöläistyminen	suuri muuttoliike
<u>2000-l.</u>	informaatioyhteiskunta	muuttoliike jatkuu

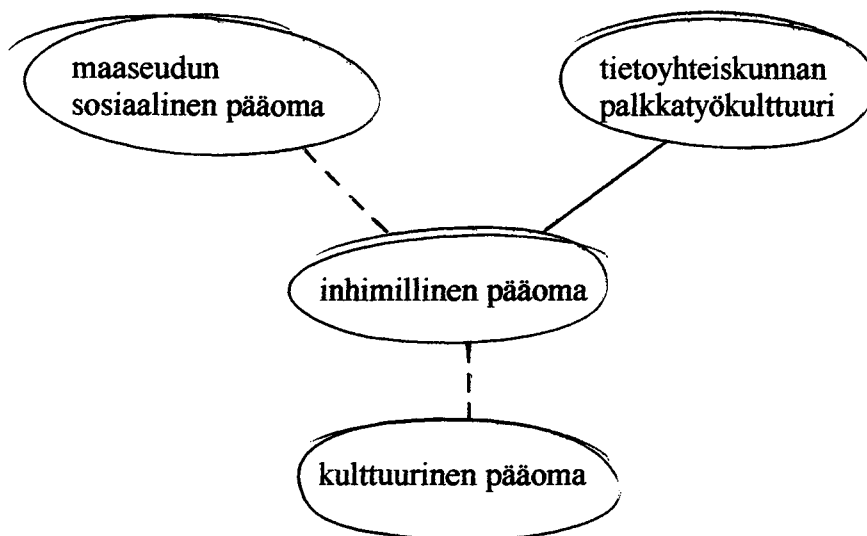
KUVIO 8. Palkkatyöläistymiskehitys ja kaupungistuminen 'suuren muuton' jälkeen.

Elämäntavan määrittely pohjaa tässä pääpiirteiltään J.P. Roosin sekä Ahposen ja Järvelän (1983) elämäntapatutkimuksessa käyttämiin käsitteisiin, mutta laajassa mielessä se lähestyy myös Bourdieun habituksen käsitettä. Tutkimuksen kannalta oleellista on keskittyä elämäntapaan liittyviin sosiaalisiin tekijöihin eli elämäntavan sosiaalisiin edellytyksiin ja pyrkimyksiin ihmisen arkielämän prosessissa. Sosiaaliset edellytykset ymmärretään sosiaalisena pääomana ja toiminnan sosiaalisina puitteina. Sosiaalista pääomaa tarkastellaan yksilön resurssina, joka on sidoksissa ihmisen asuin ympäristöön. Pyrkimykset puolestaan kuvaavat yksilön subjektiivisia

toimintatavoitteita, jotka tässä tapauksessa liittyvät palkkатыöhön. Workfare -käsitteen suomennos työsuuntautuneisuudesta ei viittaa varsinaisesti tässä käytettävään palkkатыösuuntautuneisuuden käsitteeseen vaan palkkатыösuuntautuneisuus ymmärretään yksilön elämäntapana ja osaltaan myös habituksena, ei sosiaalipoliittisena haastajana welfarelle, vaikka ne tietyssä mielessä yhdistyvätkin rekomodifikaatiossa (ks. esim. Kajanoja 1998b).

Tutkimuksen pääongelmana on palkkатыösuuntautuneisuus poismuutossa. Korostuuko palkkатыösuuntautuneisuus poismuuttaneiden elämäntavassa? Alaongelmina tutkitaan: Mikä on palkkатыösuuntautuneiden muuttajien osuus poismuutossa? Mikä on palkkатыöhön liittyvien muuton motiivien osuus poismuuttaneiden vastauksissa? Ja millaiset itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuudet muuttajat kokevat maalla olleen tai olevan?

Hypoteesi on, että maaseudun heikko sosiaalinen pääoma vaikuttaa poismuuton motiiveihin, koska maaseudulla ei ole mahdollisuuksia kasvattaa inhimillistä pääomaa, jonka yksilö voisi muuttaa kulttuuripääomaksi.

KUVIO 9. Hypoteesi I: maaseudun heikko sosiaalinen pääoma ei tue inhimillisen pääoman kehitystä ja kulttuurisen pääoman muodostumista.

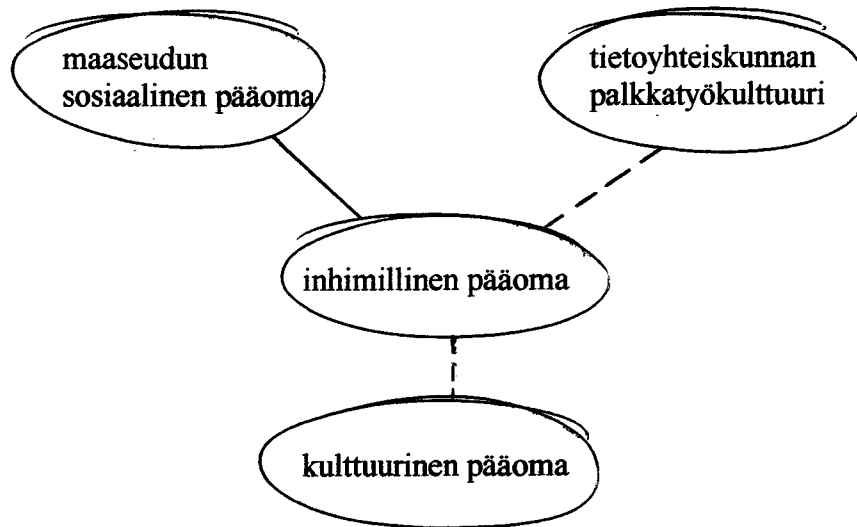
Hypoteesi tarkoittaa käytännössä sitä, maaseudulta puuttuvat informaatio- ja tietoyhteiskunnan palkkatyöläistymiskehitystä tukevat rakenteet. Maaseudulla ei ole riittäviä sosiaalisia verkostoja, yhteiskunnan rakenteita ja instituutioita, joita nykypäivän palkkatyöhön tähtäävä ihminen tarvitsee.

5.3 Kenelle pikkukaupunkielämä sopii? –hypoteesi pikkukaupungin tarkoituksenmukaisuudesta

Maaseudun palvelutaso on laskenut (Kytö 1998, 216) ja näyttää laskevan edelleen muuttoliikkeen viedessä väestöä maaseudulta. Maaseudun etu vielä kuitenkin on, että kaikkia kuntien ja valtion palvelurakenteita ei ole alas ajettu, joten niiden kapasiteetti ottaa asiakkaita vastaan on suhteessa suuria kaupunkeja parempi johtuen pienemmästä väestömäärästä. Ihmiset yleensä arvostavat lyhyitä jonoja ja pieniä koululuokkia. Sosiaalinen pääoma on paljon muutakin kuin taloudellisia voittoja tuottava sosiaalinen verkosto. Suomessa esim. Kajanoja on korostanut sosiaalisen pääoman hyvinvoinnin tuottajan roolia. Maaseudulla yhä elävä yhteisöllisyys, joka perustuu paljolti paikkakuntien pieneen kokoon, on merkittävä sosiaalisen koheesion ja luottamuksen lähde. Kaikki ihmiset eivät tavoittele ensisijaisesti sosiaalisia tai taloudellisia voittoja vaan myös henkistä hyvinvointia ja elämän estetiikkaa, jota maaseudun luonto ja ihmiset voivat tarjota (ilman välinearvoa). Keuruulle suuntautuvan muuton syiden kartoituksella on tarkoitus tutkia eroavatko maalle muuttaneiden motiivit poismuuttaneiden motiiveista elämäntavan mukaan ja onko ihmisen elämäntavalla yleensä vaikutusta maalla asumisen viihtyvyyteen.

Tutkimuksen toinen pääongelma on maaseutumaisen pikkukaupungin sopivuus. Kenelle pikkukaupunkielämä sopii? Alaongelmina kysytään: Mikä on palkkatyöstä riippumattomien osuus Keuruulle muuttaneista? Erottavatko Keuruulle muuttaneilla useammin muut kuin palkkatyöhön liittyvät motiivit? Ja millaiset itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuudet Keuruulle muuttaneet kokevat Keuruulla saavan?

Toinen käännteinen hypoteesi on, että riippumattomuus palkkatyöstä vaikuttaa alenevasti palkkatyötä tukevan sosiaalisen pääoman tarpeeseen, koska muuton tavoitteena ei ole kulttuuripääoman kasvattaminen.

KUVIO 10. Hypoteesi II: Palkkatyöstä riippumattomuus vähentää kulttuurisen pääoman kasaamisen tarvetta, jolloin sosiaalisen pääoman tarve on siitä riippumaton.

Kolmannessa hypoteesissa yhdistyvät edellisten hypoteesien väittämät ja olettamuksena on, että elämäntapa määrittelee sosiaalisen pääoman tarpeen. Miten elämäntapa siis vaikuttaa sosiaalisen pääoman tarpeeseen?

Elämäntapa → sosiaalisen pääoman tarve

KUVIO 11. Hypoteesi III: Elämäntapa sosiaalisen pääoman selittäjänä.

Kolmatta hypoteesia voitaisiin kutsua jopa päähypoteesiksi. Hypoteesin rakentuminen perustuu olettamukseen, että kaksi aiempaa hypoteesia osoittautuvat oikeiksi eli palkkatyösuuntautuneisuus korostuu poismuutossa ja Keuruulle muutossa puolestaan palkkatyöstä riippumattomuus. Kahden edellisen hypoteesin merkitystä ei kuitenkaan haluta väheksyä tutkimuksen osalta pitämällä niitä työhypoteeseina, sillä ne antavat osaltaan spesifimpää tietoa muuttajista ja muuton motiiveista.

Elämäntapa on tässä tutkimuksessa jaettu joko palkkatyösuuntautuneisuuden tai palkkatyöstä riippumattomuuteen. Tutkimuksen teoriataustaa vasten tarkasteltuna palkkatyösuuntautunut elämäntapa toimii sosiaalisen pääoman tarvetta selittävänä tekijänä palkkatyöyhteiskunnan vaatimuksia vasten peilaten. Se muodostaa intentionaalisen kausaalisuhteen perustan, sille, että muuttajalla on selkeät tarkoituksiperät etsiessään elämäntavalleen sopivia puitteita. Näin ollen vastaavasti myös palkkatyöstä riippumattomuus elämäntapana merkitsee erilaisen sosiaalisen pääoman tarvetta, sikäli kun kulttuurisen pääoman kasvattaminen palkkatyön vaatimusten mukaan

ei ole välttämätöntä. Tällöin muuttajan tarkoitusperissä voisivat tulla esiin mm. ”perinteistä” yhteisöllisyyttä korostavat sosiaalisen pääoman muodot, kuten toimiva naapuri-apu –verkosto.

6. TUTKIMUSMENETELMÄT

6.1 Tutkimuskohteet

Tutkimusaiheen valinta tehtiin Keuruun kaupungin pyynnöstä, joka halusi selvittää Keuruun muuttoliikkeen syitä. Tutkija sai vapaat kädet toteuttaa tutkimuksen haluamallaan tavalla ja valitsemillaan menetelmillä.

Ensimmäinen kysely koski Keuruulta vuosina 1995-98 henkikirjansa pois muuttaneita, ennen vuotta 1981 syntyneitä, Suomessa olevia, ei laitoshoitaisia henkilöitä. Otoskoko oli 250 henkeä, se edusti 13 prosenttia 1879 hengen perusjoukosta. Otos suoritettiin yksinkertaisena satunnaisotantana.

Toinen kysely Keuruulle vuosina 1996-98 henkikirjansa muuttaneista koski ennen vuotta 1981 syntyneitä, Suomessa olevia, ei laitoshoitaisia henkilöitä. Otoskoko oli 199 henkeä, se edusti 17 prosenttia 1194 hengen perusjoukosta. Otos suoritettiin ositettuna satunnaisotantana sukupuolen mukaan. Ositettua satunnaisotantaa päätettiin käyttää siksi, että saataisiin vertailtavuutta poismuuttaneiden sukupuolijakaumaan nähden, joka oli 40-60 prosenttia naisten eduksi. Naisten yleensä korkeampaan vastausaktiivisuuteen nähden ajateltiin, että mikäli lähtötilanne miesten ja naisten osalta olisi suunnilleen tasan, päädyttäisiin samansuuntaiseen sukupuolijakaumaan poismuuttaneiden kanssa.*

6.2 Tutkimusvälineistö ja sen luotettavuus

Kyselylomakkeet (ks. liitteet 1 ja 2) tehtiin lähes toistensa peilikuviksi poiketen toisistaan vain pieniltä osin lähinnä muuton suunnan, paluumuuton ja muutamien avoimien mielipidekysymysten osalta. Kyselylomakkeiden laadinnassa käytettiin osittain apuna aikaisemmista muuttoliiketutkimuksista saatujen lomakkeiden mallia. Osa kysymyksistä formuloitiin vapaalla kädellä soveltaen sitä omien tutkimustarpeiden mukaan sekä Keuruun olosuhteisiin sopiviksi. Näin

---

* Sukupuoleen perustuvasta luokittelusta kuitenkin luovuttiin, sillä sukupuolierot eivät olleet merkittäviä saatujen tulosten osalta.

meneteltiin mm. avoimien kysymysten kohdalla kysyttäessä vastaajien mielipiteitä sekä osallistumishalukkuutta kaupungin kehittämistä koskeviin asioihin.

Ensimmäinen kyselylomake koskien Keuruulta pois muuttaneita sisälsi 16 valmiiksi strukturoitua kysymystä ja 11 varsinaista avointa kysymystä. Kyselylomakkeen ensimmäisessä osiossa tiedusteltiin vastaajan sosioekonomisia taustoja iän, syntymäkunnan, sukupuolen, siviilisäädyn, koulutuksen tai ammatin osalta. Toisessa osiossa kyseltiin taustatietoja Keuruulla asumisesta, identiteetistä, viihtyvyydestä ja muuttoon liittyvistä seikoista. Kolmas osio sisälsi 21 valmiiksi lueteltua vaihtoehtoista syytä poismuutolle, joista vastaajan tuli valita tärkeysjärjestyksessä kolme tärkeintä. Vaihtoehdot oli lueteltu aakkosin ja kunkin vaihtoehdon jälkeen oli avoin kohta, johon vastaaja sai laittaa numeron yhdestä kolmeen valitsemiensa tärkeimmiksi kokemien muuton syiden mukaan. Neljännessä osiossa tiedusteltiin monivalintakysymysten avulla yksityiskohtaisemmin tyytyväisyyttä Keuruulla asumiseen ja palveluihin. Osio sisälsi 16 kohtaa, jotka oli luokiteltu Likertin asteikkoa käyttäen numeroin yhdestä viiteen niin, että numero yksi oli 'erittäin tyytyväinen' ja sitä seuraavat järjestyksessä 'melko tyytyväinen', 'en osaa sanoa', 'melko tyytymätön' tai 'erittäin tyytymätön'. Monivalintakyselyn lopussa oli avoin kohta, jossa vastaajaa pyydettiin erittelemään ja perustelemaan erittäin tyytyväiseksi tai erittäin tyytymättömäksi kirjaamansa kohdat. Kyselylomakkeen viides osio sisälsi kysymyksiä asumisen muodoista Keuruulla sekä asuinpaikan sijainnista. Kuudennessa osiossa tiedusteltiin vastaajan pääasiallista toimintaa Keuruulla valmiiksi annettujen vaihtoehtojen mukaan sekä kysyttiin toimialaa avoimella kysymyksellä. Seitsemäs eli viimeinen osio sisälsi avoimia mielipidekysymyksiä Keuruusta ja siitä, miten kaupunki voisi mahdollisesti houkuttaa muuttajan ja hänen perheensä joskus takaisin Keuruulle. Samalla tiedusteltiin myös vastaajien ehdotuksia Keuruun muuttoliiketilanteen parantamiseksi. Avointen kysymysten tarkoituksena oli nostaa esille yksittäisiä muuttoon liittyviä asioita sekä kerätä mielenkiintoista tietoa muuttajien mielipiteistä. Tutkimuksen itsensä kannalta ne olivat lähinnä lisämausteena ja viestinä kaupungin päättäjille.

Toinen kyselylomake, koskien Keuruulle muuttaneita, oli lähes identtinen edelliseen verrattuna sisältäen 17 valmiiksi strukturoitua monivalintakysymystä ja 10 avointa kysymystä. Erona ensimmäiseen oli kysymysten asettelu Keuruulle suuntautuvan muuton suunnan mukaan ja tiedustelu oliko kyseessä paluumuuttaja. Viimeisen osion avoimissa kysymyksissä kyseltiin uusien asukkaiden osallistumishalukkuutta Keuruulla tapahtuvaan toimintaan.

Olenneisimmat kysymykset molempien tutkimusten osalta koskivat muuttaneiden pääasiallista toimintaa Keuruulla, muuttoon liittyviä syitä sekä tyytyväisyyttä Keuruulla asumiseen ja sen palveluihin. Ensiksi, muuttajan pääasiallisen toiminnan avulla oli tarkoitus selvittää muuttajan suhde palkkatyöhön ts. oliko muuttajan suhde palkkatyöhön aktiivinen vai siitä riippumaton? Toiseksi, muuton syiden kartoituksella voitiin osoittaa palkkatyön merkitys muuton motiiveissa eli kuinka tärkeitä olivat palkkatyöhön liittyvät syyt? Kolmanneksi, tuli tarkastella näiden sekä muuttajan (pääasiallisen toiminnan) että muuton syiden yhteenlaskettua määrää, jonka avulla saatiin selville lopullinen palkkatyösuuntautuneisuus tai siitä riippumattomuus muuttajien vastauksissa. Kyselyaineiston muu osa antoi lisätietoja muuton luonteesta, muuttajan taustasta ja oli tukena lopullisen analyysin tekemisessä, tältä osin kiinnostavia kohtia olivat mm. paluumuuttoon liittyvät seikat.

'Palkkatyösuuntautuneisuuden' ja 'palkkatyöstä riippumattomuuden' avulla voidaan hahmottaa muuttajien elämäntapaa suhteestaan palkkatyöhön. Palkkatyöhön liittyvien elämäntapaerojen kautta saadaan selville muuton suuntaan vaikuttavat syyt eli miksi toiset muuttavat pois Keuruulta ja miksi toiset valitsevat sen asuinpaikakseen. Korkea palkkatyösuuntautuneisuus lähtömuutossa teoriataustaa (ks. tutkimuksen teoreettiset lähtökohdat) vasten osoittaisi, että Keuruun sosiaalinen pääoma on liian heikko tukeakseen palkkatyösuuntautuneen ihmisen pääomien kasaamispyrkimyksiä, jotta voisi pärjätä tietoyhteiskunnan työmarkkinoilla. Vastaavasti alhaisempi palkkatyösuuntautuneisuus ja korkeampi palkkatyöstä riippumattomuus tulomuuttajien osalta indikoisi Keuruulla olevan enemmän joitain muita kuin palkkatyötä edistäviä ominaisuuksia. Näin ollen palkkatyöstä riippumattoman muuttajan elämäntapa määrittäisi ensisijaisesti muiden kuin palkkatyökulttuurin välittämien merkityssuhteiden kautta. Palkkatyösuuntautuneisuus ja siitä riippumattomuus elämäntapamerkitystekijöinä määrittäisivät siis pitkälti sen sosiaalisen pääoman tarpeen, jota ihminen tarvitsee toteuttaakseen elämäntapaansa.

Palkkatyösuuntautuneisuuden osoittaminen muuton motiiveissa edellytti mittareiden operationalisointia. Havainnot oli luokiteltava. Suorista jakaumista oli muodostettava typologioita. Se vaati aineiston kolmitasoista tarkastelua. Ensimmäinen oli selvitettävä palkkatyösuuntautuneiden määrä pääasiallisen toiminnan mukaan ja sen jälkeen palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit. Näistä alemman tason havaintoyksiköistä eli palkkatyösuuntautuneista ja palkkatyöhön liittyvistä motiiveista muodostettiin kolmas luokka eli palkkatyösuuntautuneisuus, joka indikoi erilaisia elämäntapamerkityksiä muuttajaryhmien välillä.

Palkansaajana toisen palveluksessa
Opiskelemissa
Työttömänä/työllistettynä/työllisyyskurssilla

→ palkkatyösuuntautuneet

→ palkkatyösuuntautuneisuus

Työttömyys tai sen uhka
Työpaikan vaihto
Työnantajan/työpaikan muutto
Työn saaminen
Työn hakeminen
Työmatka
Opiskelun aloittaminen/jatkaminen
Opiskelun päättäminen

→ palkkatyöhön liittyvät
muuton motiivit

KUVIO 12. Palkkatyösuuntautuneisuuden mittaaminen typologioiden avulla.

Työssä omassa/perheen yrityksessä
Työssä omalla/perheen maatilalla
Eläkkeellä
Kotona, omaa taloutta hoitamassa
Jotain muuta

→ palkkatyöstä riippumattomat

→ palkkatyöstä riippumattomuus

Poisjäänti työelämästä
Perheen/avio- tai avopuolison muutto
Avoliitto/avoliitto
Avioero/asumusero
Perheenisäys
Sukupolven vaihdos
Paluu synnyinseudulle/sukulaisten luo
Muutto pois lapsuudenkodista
Harrastukset
Yksinäisyys/ystäväpiirin pieneneminen
Elämäkokemusten hankkiminen/
kulttuuriympäristön vaihtaminen
Asunnon hankkiminen
Muu

→ palkkatyöstä riippumattomat
muuton motiivit

KUVIO 13. Palkkatyöstä riippumattomuuden mittaaminen typologioiden avulla.

Palkkatyösuuntautuneiden mittaamiseen käytettiin apuna typologioita muodostamalla dikotomiset muuttajat laatueroasteikosta pääasiallisen toiminnan mukaan. Ensimmäinen ryhmä 'palkkatyösuuntautuneet' koostui palkkatyössä olevista, opiskelijoista ja työn hakijoista. Indikaattorit kuvaavat muuttajan aktiivista suhdetta palkkatyöhön. He ovat jo palkkatyössä mukana

tai tähtäävät siihen koulutuksen tai työnhaun kautta. 'Palkkatyöstä riippumattomat' muodostivat toisen muuttujaluokan eli se koostui pääasiallisen toiminnan mukaan muista kuin palkkatyössä olevista, työttömistä tai opiskelijoista. Tähän luokkaan luettiin mukaan myös yrittäjät ja maanviljelijät, jotka ovat itse omia työnantajiaan.

Palkansaajana toisen palveluksessa
Opiskelemassa
Työttömänä/työllistettynä/työllisyyskurssilla

→ palkkatyösuuntautuneet

Työssä omassa/perheen yrityksessä
Työssä omalla/perheen maatilalla
Eläkkeellä
Kotona, omaa taloutta hoitamassa
Jotain muuta

→ palkkatyöstä riippumattomat

KUVIO 14. Typologioiden muodostaminen palkkatyösuuntautuneisuuden ja siitä riippumattomuuden mukaan.

Palkkatyösuuntautuneiden jälkeen luokiteltiin palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit kolmen tärkeimmäksi kirjatun muuton syyn mukaan yhteenlaskettuina. 'Palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit' koostuivat palkkatyöhön osallistumiseen ja koulutukseen liittyvistä muuton motiiveista. 'Palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit' muodostivat toisen luokan, joka koostui muista kuin palkkatyöhön liittyvistä muuton syistä.

Työttömyys tai sen uhka
Työpaikan vaihto
Työnantajan/työpaikan muutto
Työn saaminen
Työn hakeminen
Työmatka
Opiskelun aloittaminen/jatkaminen
Opiskelun päättäminen

→ palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit

Poisjäänti työelämästä
Perheen/avio- tai avopuolison muutto
Avoliitto/avoliitto
Avioero/asumusero
Perheenlisäys
Sukupolven vaihdos
Paluu synnyinseudulle/sukulaisten luo

→ palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit

Muutto pois lapsuudenkodista
Harrastukset
Yksinäisyys/ystäväpiirin pieneneminen
Elämäkokemusten hankkiminen/
kulttuuriympäristön vaihtaminen
Asunnon hankkiminen
Muu

KUVIO 15. Typologioiden muodostaminen palkkatyöhön liittyvien ja siitä riippumattomien motiivien mukaan.

Palkkatyösuuntautuneiden määrää sekä palkkatyöhön liittyvien motiivien määrää indikoivista muuttajaluokista muodostettiin edelleen typologia sen mukaan oliko muuttajan ja muuton motiivien suhde palkkatyöhön aktiivinen vai siitä riippumaton. Muodostettiin muuttajat 'palkkatyösuuntautuneisuuden' ja 'palkkatyöstä riippumattomuuden' mukaan.

Palkkatyösuuntautuneet
Palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit → palkkatyösuuntautuneisuus

---

Palkkatyöstä riippumattomat
Palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit → palkkatyöstä riippumattomuus

---

KUVIO 16. Typologioiden yhdistäminen palkkatyösuuntautuneisuuden ja siitä riippumattomuuden mukaan.

Olenneisimmat ongelmat tutkimuksen validiuden kannalta liittyvät abstraktien käsitteiden operationalisointiin. Kolmenlaisten typologioiden luominen saattaa vähentää aineiston uskottavuutta. Reliaabelius voidaan kuitenkin osoittaa vertailemalla osajoukkoja pääasiallisen toiminnan mukaan kahden eri aineiston välillä sekä vertaamalla osajoukkojen muuton motiiveja keskenään. Mikäli tulokset ovat samansuuntaisia voidaan määritellä palkkatyösuuntautuneisuus muuttojen osalta ja mahdollisesti todeta sen olevan suurempi poismuuttaneiden keskuudessa ja vastaavasti alhaisempi Keuruulle muuttaneiden keskuudessa.

Yksittäisten kysymysten osalta validiusongelmia esiintyi yhden kysymyksen kohdalla. Kyselylomakkeen kohta 20 eli "Minkälaisessa asunnossa asuite Keuruulta muuttaessanne?" ei ollut validi. Voi kysyä milloin on "muuttaessanne"? Epäselväksi jäi tarkoitettiinko sillä asumista ennen

muuttoa vai muuton jälkeen. Kysymys ei kuitenkaan ollut olennainen varsinaisen tutkimuksen kannalta, joten se voitiin huoletta hylätä.

6.3 Survey-aineiston keruu

Muuttajien osoitetiedot sekä tärkeimmät taustatiedot saatiin Tilastokeskuksesta sekä Jämsän maistraatin väestörekisteristä. Keuruun kaupungin väestöä ja elinkeinon kehitystä koskevat taustatiedot sekä muuttajatilastot tulo- ja lähtömuuton osalta saatiin myös ne Tilastokeskuksesta.

Kyselyaineistot kerättiin vuoden 1998 lopulla. Vastausaikaa annettiin noin kolmisen viikkoa. Osa aineistosta palautui vuoden 1999 alkupuolella. Ensimmäinen kysely lähetettiin 250 poismuuttaneelle. Toinen kysely lähetettiin noin kolmisen viikkoa ensimmäisen kyselyn jälkeen, johon mennessä oltiin saatu tietoa ensimmäisen kyselyn palautuksista ja vastausjakaumista. Toinen kysely lähetettiin 199 Keuruulle muuttaneelle. Kyselykuori sisälsi saatekirjeen, kyselylomakkeen sekä valmiiksi täytetyn ja maksetun vastauskuoren. Halutessaan kyselyyn vastanneet pääsivät osallistumaan Keuruuta käsittelevien teosten arvontaan, sitä tiedusteltiin kyselylomakkeen lopussa. Aineisto kerättiin yhdellä kyselykierroksella, karhukierrokseen ei nähty tarvetta, sillä ensimmäisen kierroksen vastausprosentit ylsivät poismuuttaneiden osalta 53 prosenttiin ja Keuruulle muuttaneiden osalta 55 prosenttiin.* Karhukierroksen ajateltiin mahdollisesti myös vaikuttavan ihmisten vastaustyytyväisyyteen.

6.4 Kadon analyysi

Postikyselyssä on aina omat ongelmansa vastausten palauttamisen suhteen. Kyselylomake on etäinen ja tekninen lähestymistapa tutkittavaan. Valmiiksi strukturoitu lomake ei anna tutkittavalle mahdollisuuksia poiketa vastauksissaan tutkijan esittämästä kaavasta ja kysymyksiä on tulkittava oman ymmärtämisen mukaan, vaikka kysymyksenasettelu olisi epämääräinen. Epämääräiset kysymykset lisäävät vastaajan turhautuneisuutta tutkimusta kohtaan ja saavat mahdollisesti jättämään vastaamisen kesken, eikä tutkijalle näin ollen tule siitä palautetta.

---

* Kyseisenä aikana paikallislehdessä ja valtakunnan mediassa käytiin vilkasta keskustelua muuttoliikkeestä ja maaseudun väestönkehityksestä, joka lienee vaikuttanut vastausaktiivisuuteen.

Keuruun muuttoliiketutkimuksessa kysymykset oli muotoiltu mahdollisimman yksinkertaisesti ja ne koskettivat hyvin läheisesti vastaajien elämään liittyviä faktoja ilman että niitä olisi tarvinnut pohtia kovinkaan syvällisesti. Kahteen kysymyksen aseteluun liittyvän validiusongelman suhteen tuskin tuli pulmia vastaajien kohdalla. Ammatin, arvon tai koulutuksen määrittäminen oli helppoa, koska kaikki vaihtoehdot olivat sopivia. Toinen ongelma liittyen kysymykseen ”asumisesta muuttaessanne” saattoi tuottaa enemmän harmia. Toisaalta kysymys oli jo niin lomakkeen loppuvaiheessa, että jos sen oli jaksanut täyttää siihen asti niin ei todennäköisesti jättänyt loppua täyttämättä. Suurimmat syyt katoon olivat varmasti lomakkeen täytön rasittavuus, mikä ei perinteisesti suosi vanhusväestön osallistumista. Kyselylomake sisälsi kaikkiaan kahdeksan sivua kysymyksiä, neljälle lehdelle painettuna, vaikka kysymykset olivatkin suhteellisen yksinkertaisia ja väljästi aseteltuja sivua kohden. Muutamalta vanhemmalta ihmiseltä jäikin huomaamatta täyttämättä toinen sivu, joka oli ensimmäisen lehden toisella puolella. Muutamilta jäi myös kyselylomakkeen loppuosa täyttämättä. Kaksi kyselyyn osoitettua vastaajaa oli myös antanut lomakkeen aviopuolisonsa tai ystävänsä vastattavaksi.

Vaikka kyselykuori oli varustettu valmiiksi täytetyllä ja maksetulla vastauskuorella, vaati kyselyyn osallistuminen täyttämisen lisäksi myös sen postittamista. Vastausten palauttamiselle asetettu takaraja saattoi myös tulla liian pian vastaan joulukuireiden ym. asioiden vuoksi ja kyselyyn jätettiin ehkä vastaamatta, koska ajateltiin sen olevan myöhäistä.

Yleinen suhtautuminen postikyselyihin saattoi myös vaikuttaa kadon määrään. Pienessä kaupungissa saatetaan pelätä myös intimitettisuojan rikkoutumista, mikäli vastauksia yksilöitäisiin kovin tarkasti.

Tutkimustulosten analysointi jatkossa osaltaan osoittaa, että otoksen edustavuus on ollut suhteellisen hyvä. Keuruulta poismuuttaneiden ja Keuruulle muuttaneiden ikäjakaumat, sekä muuttoon liittyvät motiivit poismuuttaneiden osalta mukailevat valtakunnallista muuttokehitystä, jonka mukaan etenkin nuoret muuttavat kasvukeskuksiin työn ja koulutuksen perässä. Samoin Tilastokeskukselta saadut muuttotaulukot osoittavat, että muuttajien ikäjakaumat sekä muuton suunta ovat samansuuntaisia perusjoukkoon verrattuina.

6.5 Aineiston analyysimenetelmät

Tutkimuksessa pyritään kuvailemaan muuton motiiveja sekä siihen johtaneita syitä elämäntavan ja sosiaalisen pääoman tarpeen näkökulmasta. Tutkimus on kuvaileva ja sillä pyritään myös kausaalitulkintoihin, jolloin selittävänä tekijänä on palkkatyösuuntautuneisuus. Analysoinnissa käytetään apuna pääasiassa typologioita, ristiintaulukointia ja vertailevaa tutkimusta kahden eri kyselyn välillä sekä tulosten peilaamista aiempiin muuttoliiketutkimuksiin. Analyysi tapahtuu yksilötasolla.

Typologiat kuvaavat osajoukkojen välisiä jakaumia, joita vertaamalla voidaan osoittaa palkkatyösuuntautuneisuuden erilainen painottuminen kahdessa eri tutkittavassa joukossa, eli poismuuttaneissa ja Keuruulle muuttaneissa. Palkkatyösuuntautuneiden ja palkkatyöhön liittyvien muuton motiivien määriä vertailemalla saadaan selville palkkatyösuuntautuneisuus muuton motiiveissa. Palkkatyösuuntautuneisuuden voimakkaampi painottuminen poismuutossa voidaan tulkita Keuruun sosiaalisen pääoman puutteellisuudeksi uuden palkkatyökulttuurin oloissa.

Ristiintaulukoinnilla osoitetaan osajoukkojen palkkatyösuuntautuneisuus muuton motiiveissa. Elämäntapaa peilataan itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksiin Keuruulla. Palkkatyösuuntautuneisuus ja tyytymättömyys itsensä kehittämiseen ja toteuttamiseen tukisivat ensimmäisen hypoteesin väittämää. Eli maaseudun heikko putnamilainen sosiaalinen pääoma heikentää yksilön mahdollisuuksia kulttuuripääoman kasvattamiseen nykyisessä palkkatyösuuntautuneessa tietoyhteiskunnassa. Mikäli palkkatyöstä riippumattomat motiivit antavat itsensä kehittämisen ja toteuttamisen kannalta tyytyväisempiä vastauksia kuin edellinen, vahvistaa se toisen hypoteesin paikkansa pitävyyttä. Eli, että riippumattomuus palkkatyöstä vaikuttaa alenevasti palkkatyötä tukevan sosiaalisen pääoman tarpeeseen, koska muuton tavoitteena ei ole kulttuuripääoman kasvattaminen. Kolmannen hypoteesin olettaimus, että elämäntapa määrittelee sosiaalisen pääoman tarvetta, on tulkintaa ensimmäisestä ja toisesta hypoteesista johdetuista kausaalitulkinnoista.

Avoimista kysymyksistä molempien lomakkeiden kohta viisi, jossa tiedusteltiin vastaajan ammattia/arvoa/koulutusta oli huonosti formuloitu. Kysymys ei ollut aineiston analyysin kannalta reliaabeli, vastauksia oli vaikea luokitella kolmen eri muuttujaryhmän ja aikamuuttujan mukaan. Tutkimuksen kannalta ammatin, arvon tai koulutuksen tietäminen ei kuitenkaan ollut olennainen

seikka, vaan kyselylomakkeiden kohta 23 eli ”pääasiallinen toiminta Keuruulla” vastasi paremmin tarkoitusta korvaten edellisen kohdan puutteet.

7. KEURUUN TULO- JA LÄHTÖMUUTTO VUOSINA 1995-98

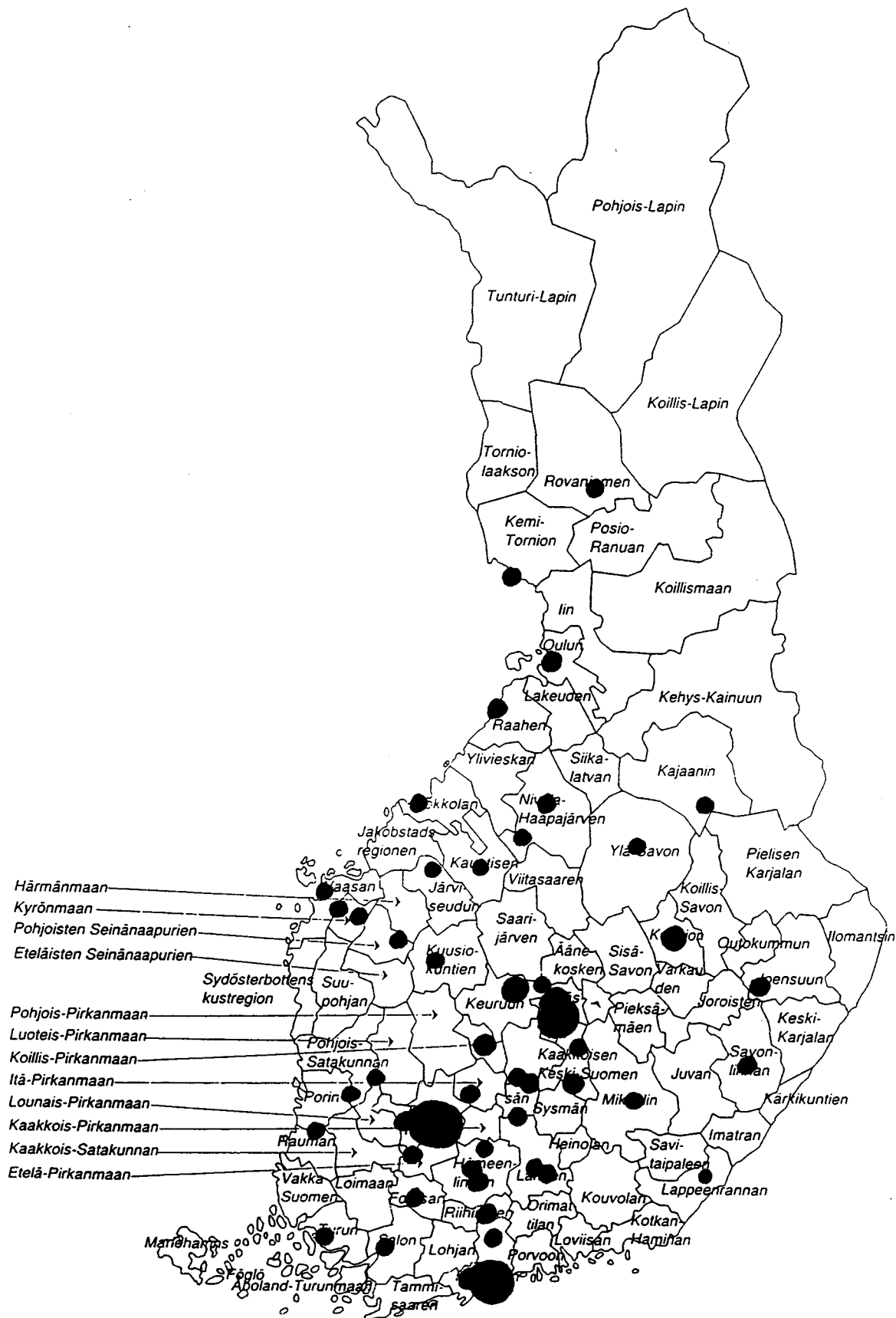
7.1 Lähtömuutto vuosina 1995-98

7.1.1 Palkkatyösuuntautuneet muuttajat

Tilastokeskukselta saatujen tietojen mukaan Keuruun lähtömuutto vuonna 1995-98 oli kaikkiaan 1876 henkeä. Suurin muuttajaryhmä oli 20-24 -vuotiaat nuoret. Heidän osuutensa oli noin 23 prosenttia muuttaneista. Kunnat, joihin Keuruulta eniten muutettiin olivat: Jyväskylä keskimäärin 61 henkeä vuosittain; Tampere keskimäärin 38 henkeä ja Helsinki keskimäärin 35 henkeä joka vuosi. Näiden kolmen kunnan keskinäiset suhteet ovat vuositasolla pysyneet lähes samanlaisia. Vuonna 1998 Helsinkiin muuttaneita oli jonkin verran enemmän kuin Tampereelle muuttaneita.

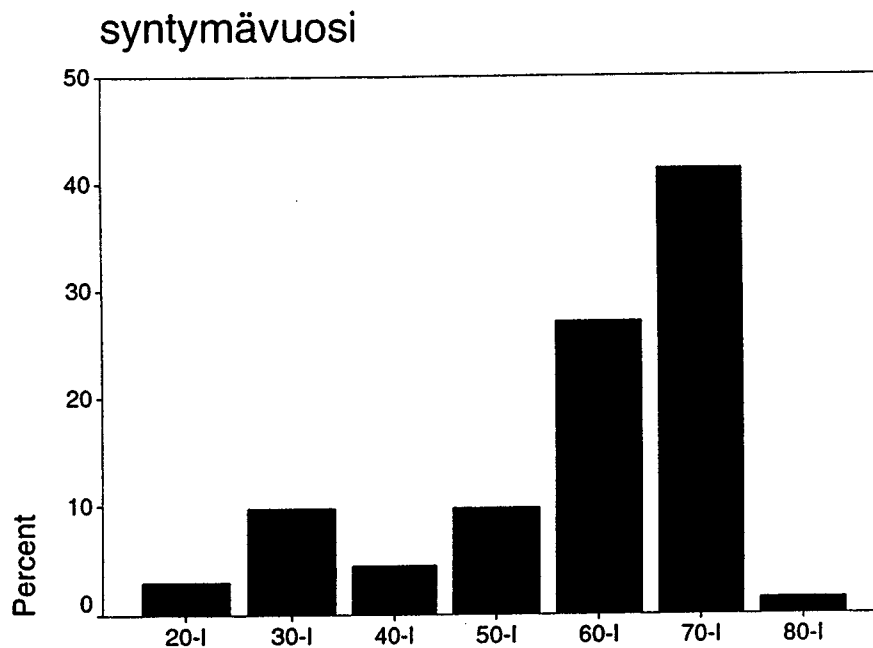
Nuorten 15-29-vuotiaiden osuus muuttaneista oli vuositasolla noin 52 %. Ikäryhmän osuus Tampereelle muuttaneista oli keskimäärin noin 62 %, Helsinkiin muuttaneista heidän osuutensa oli noin 69 % ja Jyväskylään muuttaneista heitä oli noin 64 %. Kaikki kolme kaupunkia ovat tunnetusti yliopistokaupunkeja, Helsinki niistä Suomen pääkaupunkina suurin ja Tampere on toisena. Jyväskylä puolestaan on suurin Keuruuta lähinnä oleva yliopistokaupunki.

Toiseksi suosituimpia tulomuuttokuntia olivat Keuruun lähi- ja naapurikunnat, Mänttä, Multia ja Jyväskylän maalaiskunta.

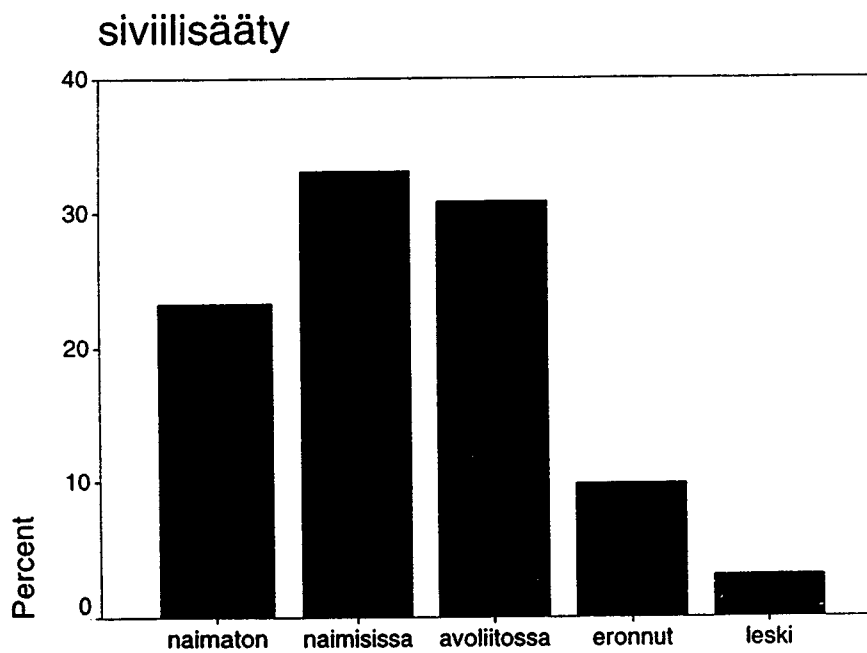

KUVIO 17. Keuruulta muuttaneiden suuntautuminen Suomessa.

Palautettuja vastauksia tuli kaikkiaan 134 kpl. Naisten osuus vastanneista oli 61 prosenttia. Syntyperäisiä keuruulaisia oli 38 prosenttia. Valtaosa muuttaneista oli 1960- ja 70-luvuilla syntyneitä, heitä oli yhteensä 68 prosenttia. Vain kolmannes muuttaneista oli naimisissa, mikä johtuu ilmiselvästi nuorten suuresta osuudesta. Yli puolella poismuuttaneista ei myöskään ollut lapsia.

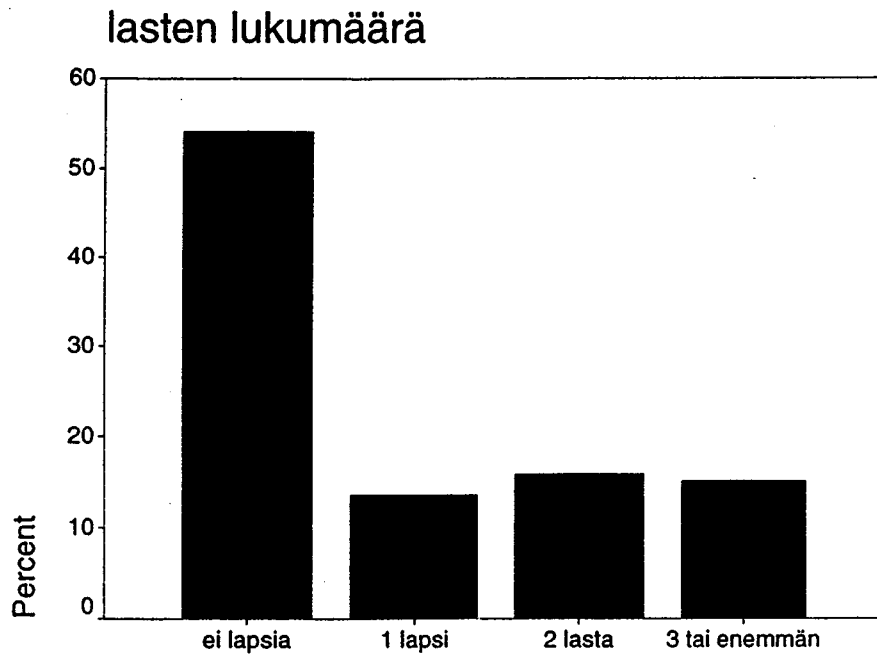

KUVIO 18. Poismuuttaneiden ikäjakauma.

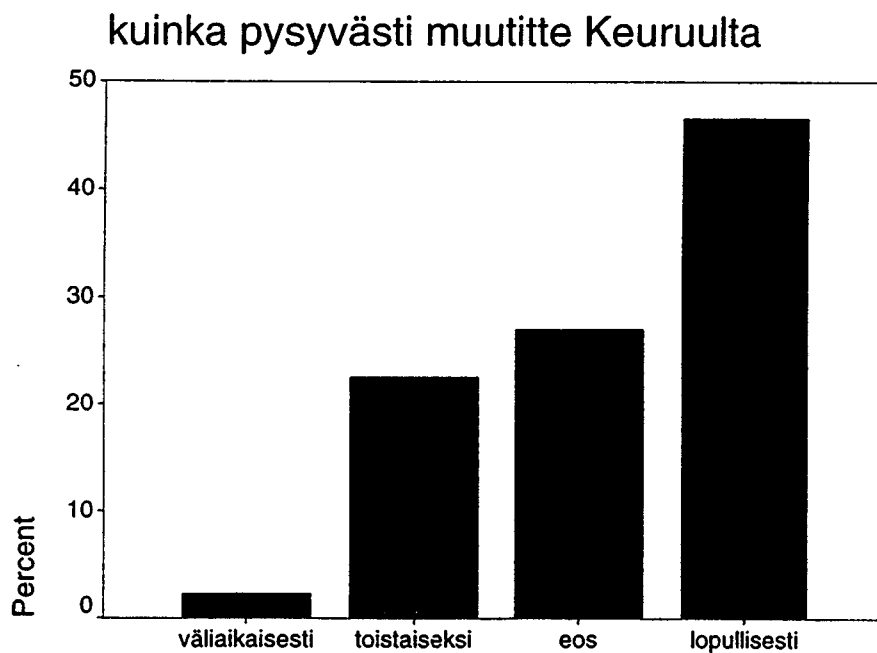
KUVIO 19. Poismuuttaneiden siviilisääty.

KUVIO 20. Poismuuttaneiden lasten lukumäärä.

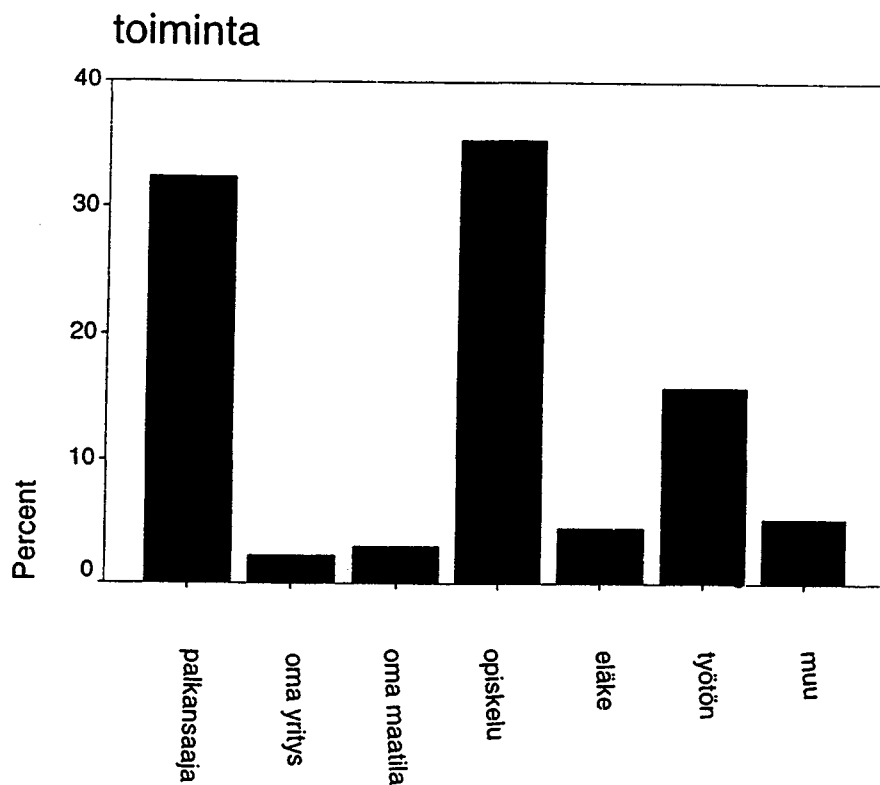
Keuruulta muuttaneista lähes puolet ilmoitti muuttaneensa Keuruulta pois lopullisesti. Lähes kolmannes ei osannut sanoa kuinka pysyvästi. Vain 2,3 % eli 3 muuttanutta 133 muuttaneesta ilmoitti muuttonsa olleen väliaikaista, eli he aikoivat palata Keuruulle. Myöskään syntyperäisistä keuruulaisista valtaosa ei tiennyt muuttaako joskus takaisin Keuruulle. Synnyinkuntaansa asumaan tiesi palaavansa vain yksi poismuuttanut. Yli neljännes heistäkin tiesi lähteneensä lopullisesti.

KUVIO 21. Poismuuton kesto.

Vajaa kolmannes muuttaneista olisi halunnut jäädä Keuruulle. Edellytyksenä sille olisi ollut, että Keuruulta olisi löytynyt työtä sekä itselle että mahdolliselle puolisolle. Koulutusta kaipasi viidennes vastaajista. Keuruulta poismuuttaneiden muutto suuntautui pääsääntöisesti Etelä-Suomen ja rannikkoseutujen yliopistokaupunkeihin, kasvukeskuksiin ja Keuruun lähikuntiin Mänttään ja Multialle.

Opiskelijat ja palkansaajat olivat suurimmat muuttajaryhmät pääasiallisen toiminnan mukaan. Työttömien osuus oli noin 16 % vastanneista.

KUVIO 22. Muuttajaryhmät pääasiallisen toiminnan mukaan.

Keuruulla koettiin olevan suhteellisen huonot mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen ja kehittämiseen. Vastanneista peräti 40 prosenttia ilmoitti olevansa tyytymättömiä, kun taas tyytyväisiä oli 34 prosenttia.

Osajoukkojen lähempi tarkastelu pääasiallisen toiminnan mukaan, osoittaa työn korostuvan ihmisten omakohtaisissa kokemuksissa itsensä kehittämisen ja toteuttamisen suhteen. Palkkatyössä mukana olevat palkansaajat sekä palkkatyöstä riippumattomat eläkeläiset olivat tyytyväisimpiä itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksiin. Tyytymättömiä olivat palkkatyön ulkopuolella ja sen suhteen epävarmassa tilanteessa olevat työttömät ja opiskelijat. Arvatenkin opiskelijoiden ja työttömien itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuudet olivat kytköksissä palkkatyöhön ja siitä aiheutuvaan epävarmuuteen, kun taas eläkeläisten intressit ovat palkkatyön ulkopuolella.

TAULUKKO 4. Tyytyväisyys itsensä kehittämisen/toteuttamisen mahdollisuuksiin osajoukoittain pääasiallisen toiminnan mukaan.

		palkansaajat	opiskelijat	työttömät	eläkeläiset	muu
Itsensä kehittämisen/ toteuttamisen mahdollisuudet:	Tyytyväinen	48 %	26 %	24 %	100 %	29 %
	Tyytymätön	26 %	51 %	62 %	0 %	29 %

Kaiken kaikkiaan poismuuttaneet viihtyivät hyvin Keuruulla ja asuinympäristöön oltiin todella tyytyväisiä. Keuruu koettiin myös hyväksi kasvuympäristöksi lapsille. Alle puolet vastanneista oli tyytyväisiä Keuruun asukasluukuun. Se koettiin liian pieneksi. Sen sijaan Keuruun sijaintia pidettiin oivallisena, koska se on suurin piirtein keskellä Suomea. Kulkuyhteydet kaupungin ulkopuolelle koettiin hyväksi. Keuruulla on yhä toimiva junaliikenne ja hyvät linja-autoyhteydet etenkin Jyväskylän ja Tampereen suuntaan. Poikittaisliikenne Keuruulta länteen Virtojen suuntaan, samoin Ähtäriin ja koilliseen Jämsään on tosin puutteellisempi, mistä jotkut huomauttivatkin. Kaupungin sisäiset kulkuyhteydet koettiin huonoiksi, etenkin tieverkoston osalta. Keuruu on laaja ja harvaan asuttu kunta, joka koostuu useista eri pienistä kylistä. Kyläverkosto harvenee ihmisten muuttaessa pois maaseudulta. Palvelut lakkaavat ja valtion supistaessa teiden kunnossapitoavustuksia on selvää, että tieverkosto rapistuu hiljalleen. Tyytymättömien osuus oli kohdassa tyytyväisiä suurempi. Julkisten palvelujen tarjonnasta oltiin montaa eri mieltä, toiset pitivät tarjontaa hyvänä toiset hyvinkin puutteellisena. Avoimissa kohdissa tuli esille, että koulutusmahdollisuuksien puute

yksittäisenä tekijänä laski tyytyväisyyttä. Yksityisiin palveluihin oltiin suhteessa hieman tyytyväisempiä.

Työn merkitys näkyy myös ihmisen arvioidessa omia vaikutusmahdollisuuksiaan kuntalaisena. Palkkatyöläiset olivat edelleen tyytyväisimpiä vaikutusmahdollisuuksiinsa. Eläkeläiset eivät juurikaan ottaneet kantaa siihen ja opiskelijat olivat tietämättömiä, osan ollessa kuitenkin tyytyväisiä. Työttömistä sen sijaan yksikään ei ollut tyytyväinen omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa kuntalaisena. Vaikka kuntalaisena täysipainoisen jäsenyyden saavuttaminen ei näyttänyt toteutuvan kaikkien kohdalla, niin keuruulaisiin kanssaihmissiin oltiin ainakin tyytyväisiä.

TAULUKKO 5. Palkkatyösuuntautuneiden muuttajien osuus poismuuttaneista.

Poismuuttaneet

Palkkatyösuuntautuneet	83 %
Palkkatyöstä riippumattomat	17 %

7.1.2 Palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit

Muuton motiivien määrittely on yleensä ottaen vaikea tehtävä. Muutto on useita elämänalueita koskettava prosessi, jota koskevat päätökset ja tulkinnat jäävät usein osittain subjektin itsensäkin osalta tiedostamatta. Muuttaessaan ihminen yleensä pyrkii varmistamaan perustarpeidensa saannin uudelta paikkakunnalta ja mikäli mahdollista myös optimoimaan sekundäärisiä tarpeitaan mm. kiinnittämällä huomiota asuinpaikkakunnan viihtyvyyteen. Ihmisten tarpeet muodostuvat pitkälti sen hetkisen elämänvaiheen, elämäntavan ja kulttuurin mukaan. Esimerkiksi nuorille on tärkeää koulutuksen ja työn saaminen sekä monimuotoiset vapaa-ajanviettomahdollisuudet, minkä vuoksi nuoret usein hakeutuvatkin suurempiin keskuksiin. Lapsiperheet arvostavat yleensä helposti saatavia palveluja, pienempiä yksiköitä ja ympäristön turvallisuutta. Keuruulle muuttaneiden lasten vanhemmat painottivat erityisesti pienen maaseutumaisen kaupungin lasten kasvatukseen liittyviä etuja suuriin kaupunkiin nähden. Perheen perustamisvaiheessa olevat antavat yleensä lisäpainoarvoa hyvälle asuinympäristölle lasten kasvatusta silmälläpitäen, mutta samalla saattaa korostua myös oman synnyinseudun merkitys identiteetin näkökulmasta. Asuinympäristö ilmentää ihmisen identiteettiä. Muutolla viestitään halusta kuulua johonkin tiettyyn joukkoon. Iän myötä

arvostus luontoa kohtaan myös yleensä kasvaa. Samoin muuttohalukkuus pienenee. Vanhemmat antavat nuoria enemmän arvoa hyvälle terveydenhoitopalveluille. Suurissa kaupungeissa pidetään usein valttina palvelujen laajuutta, joskin pienempien paikkakuntien etu julkisten palvelujen suhteen on niiden nopea saatavuus verrattuna suurten kaupunkien ruuhkaisuuteen. (Kytö 1998, 212-216.)

Tutkimusaineiston tarkastelu osoittaa, että muutolle oli perusteltu syy ja päämäärähakuisuus ohjata elämäkulkua valitun elämäntavan mukaan. Tässä suhteessa muuttaja on itse aktiivinen päätöksentekijä, jonka pyrkimys on päästä parempaan elämänhallintaan tilanteessa, jossa asuinympäristön sosiaalinen pääoma koetaan riittämättömäksi. Muutto voi olla myös perheen kollektiivinen päätös, jossa punnitaan perheen muutosta saamaa kokonaisuhyötyä nostamalla esim. yhden perheenjäsenen motiivit etusijalle. Muutolla ihmiset pyrkivät yleensä parantamaan elinolojaan, joko parantaen absoluuttista olotilaansa tai suhteellista kurjuuttaan muualla asuviin ihmisiin nähden. Kyse on ns. suhteellisesta kurjistumisesta, jota korostetaan muuttoliikkeen tarveteorian yhteydessä. (Kytö 1998.)

Muuton motiivit jaetaan yleensä neljään eri tekijään: työhön, perheeseen, asumiseen ja opiskeluun. Tässä tutkimuksessa ollaan lähinnä kiinnostuneita työhön ja opiskeluun sekä perheeseen ja puolisoon liittyvistä motiiveista. Asumiseen vaikuttavista tekijöistä ollaan kiinnostuneita asuinympäristön sosiaalisen pääoman sekä luonnonympäristön näkökulmasta. Työtä ja opiskelua koskevat motiivit on yhteisesti nimetty palkkatyösuuntautuneisuudeksi, koska molemmat tähtäävät palkkatyöhön. Perhettä ja puolisoa koskevat motiivit on luokiteltu palkkatyöstä riippumattomiin motiiveihin. Puolison palkkatyötä koskevat muuton motiivit kuuluvat myös edellä mainittuihin palkkatyöstä riippumattomiin motiiveihin, vaikka puolison palkkatyö saattaisi olla perheen tärkein muuton motiivi. Kyselyyn vastanneen näkökulmasta muuttajan omat palkkatyötarpeet jäävät kuitenkin silloin toissijaisiksi puolison työn ollessa etusijalla. Kyseisen vastaajan elämäntapa kuvastaa tällöin enemmän palkkatyöstä riippumattomia arvoja kuin yksilön omakohtaisia palkkatyöintressejä. Palkkatyöstä riippumattomia motiiveja ovat myös kaikki ne muut yhteisöön, luontoon, kulutukseen jne. liittyvät motiivit, joiden välittömät vaikutukset eivät liity palkkatyöhön.

Palkkatyö ja opiskelu

Tutkimusten mukaan työn merkitys maalta kaupunkiin suuntautuvan muuttoliikkeen motiivina on vähentynyt perheeseen ja opiskeluun liittyvien motiivien kasvaessa. Samoin maallemuutossa korostuvat entistä useammin asumiseen kuin työhön liittyvät motiivit. (Korkiasaari & Söderling

1994, 246-247.) Keuruun muuttoliiketutkimus osoittaa samansuuntaisia tuloksia palkkatyöhön liittyvien motiivien ollessa vähäisemmät Keuruulle muuttaneiden joukossa. Kokonaisuudessaan työtä koskevat motiivit, mukaan luettuina niin työmatkaan, työn hakuun kuin työttömyyteenkin liittyvät tekijät nousivat kuitenkin tärkeimmiksi muuton motiiveiksi. Keuruulta pois muuttaneista kolmannes oli palkkatyöläisiä ja neljännes kaikista poismuuton motiiveista liittyi työhön. Palkkatyöläisillä työhön liittyvät motiivit poismuuttaneiden keskuudessa kattoivat kaikkiaan 40 prosenttia. Kaukokuuton osalta työ onkin ollut Suomessa perinteisesti tärkein muuton motiivi, työsuhdannevaihtelujen säädellässä liikkuvuuden määrää. Korkean työllisyyden aikana liikkuvuus kasvaa vapaiden työpaikkojen lisäten paikkakuntien valinnanmahdollisuutta. (ibid.) Työttömien kohdalla 34 prosenttia poismuuton motiiveista liittyi palkkatyöhön.

Nuorten koulutuksesta työelämään siirtymistä kuvataan usein 'transition' -käsitteellä. Siirtyminen tapahtuu tiettyjen instituutioiden välityksellä, joita ovat työmarkkinoille tulo, muutto pois kotoa ja perheen perustaminen määränpäänä aikuisuus ja itsenäisyys. Ennen siirtymävaiheessa viralliset instituutiot edesauttoivat toinen toisiaan, mutta nyt epävarmat työolosuhteet vaikeuttavat mm. asunnon hankkimista. Nuoret joutuvatkin olemaan muita enemmän määräaikaissa työsuhteissa, joita leimaa osa-aikaisuus, tilapäisyys, matalapalkkaisuus ja turvattomuus. Työttömyydestä tulee monelle nuorelle normaali osa työuraa. Samalla, kun työtilaisuudet ovat vähentyneet, ovat koulutusajat pidentyneet ja kouluttautumismahdollisuudet laajentuneet. Koulutusta pidetään edelleen yhteiskuntakelpoisuutta lisäävänä tekijänä. Suomessa etenkin korkeakoulutus on suhteessa alempaan koulutukseen huippuarvostettua. Koulutusta jo sinänsä on pidetty itseisarvona. Korkea koulutustaso pääsääntöisesti minimoi työttömyyden riskiä. Koulutuksen puutetta pidetään yleisesti huono-osaisuuden merkinä. Tilanne koulutuksen saamisen suhteen on nykypäivänä kuitenkin sikäli edullinen, että sen hankkiminen ei juurikaan vaadi henkilökohtaisia taloudellisia investointeja. Mahdolliset menetetyt työvuodetkin korvautuvat useimmiten vuosien mittaan korkeamman tulotason myötä. Sen sijaan koulutuksen alueellinen saatavuus harvaan asutussa Suomessa jatko-opintojen suhteen on usein ongelmallinen. Oppialasta ja asuinpaikasta riippuen opiskelija voi joutua muuttamaan kauaskin saadakseen haluamaansa koulutusta. Tämä edellyttää usein pitkäaikaista asuinpaikan vaihtoa opiskelupaikkakunnalle. (Vaherva & Juva 1985, 37-39, 195.)

Yksittäisten motiivien osalta opiskelu kirjattiin tärkeimmäksi poismuuton syyksi. Opiskelijoiden osalta yleisimmät poismuuton motiivit liittyivät työhön, yhteensä 34 prosenttia, sekä opiskeluun, yhteensä 25 prosenttia. Poismuuttaneiden osalta 37 prosenttia muuton syistä liittyi palkkatyöhön.

TAULUKKO 6. Poismuuttaneiden muuton motiivien suhde palkkatyöhön.

Poismuuttaneet	
Palkkatyöhön liittyvät motiivit	37 %
Palkkatyöstä riippumattomat motiivit	63 %

Palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit olivat vähäisempiä poismuuttaneiden keskuudessa, kuin palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit.

Puoliso ja perhe

Puoliso mielletään yleensä sekä avio- että avopuolisoksi. Avoliitot ovat yleinen parisuhteen muoto ennen avioliittoa ja suosittua näin ollen etenkin nuorten keskuudessa. Tilastojen mukaan avoliitot ovat hieman yleisempiä kaupungeissa kuin maaseudulla. Avoliitot ovat muodostuneet vakiintuneeksi parisuhteen muodoksi, vaikka niillä yhteiskunnassa ei enää olekaan juridista perustaa kuten aikaisemmin. Miehillä avioliiton solmimisikä on perinteisesti naisia reilu kaksi vuotta korkeampi. Avoliiton sanotaan heijastavan taloudellista ja sosiaalista kehitystä individualistisen ideologian sekä moniarvoisuuden ja suvaitsevaisuuden kasvun myötä. (Lindgren & Ritamies 1994, 107-114.)

Perheellä tarkoitetaan yleisimmin samassa asunnossa asuvia toistensa kanssa sukulaissuhteessa olevia henkilöitä. Avopari määriteltiin perheeksi ennen vuotta 1990 mikäli heillä oli yhteisiä lapsia sen jälkeen myös lapsettomat avoparit ovat saaneet perheen statuksen. Ydinperhe on modernisoitumisen myötä muodostunut yleisimmäksi perhemuodoksi ansiotyöhön siirtymisen myötä, joskin perhetyypit ovat tulleet entistä monimuotoisimmiksi avioerojen ja uudelleen solmittujen avioliittojen myötä yksinhuoltajaperheiden ja uusperheiden muodossa. Perhekoko pieneni 1960-70-luvuilla huomattavasti, kun taas 1980-luvulla kehitys pysähtyi ja kolmelapsisten perhekoko kasvoi hieman. Perinteisesti maaseudulla on ollut suuremmat perhekoot kuin kaupungeissa, joskin yksin asuminen on lisääntynyt voimakkaammin maaseudulla kuin kaupungeissa. Keuruulle muuttaneet olivatkin useampilapsisia kuin poismuuttaneet. Asunnon

hankkiminen oli toiseksi tärkein yksittäinen syy muutolle. Maaseudulla on tunnetusti edullisemmat asuntojen hinnat ja enemmän valinnanmahdollisuuksia asumisen muodon suhteen. Keuruulla on esimerkiksi mahdollisuuksia rantatontin ostoon, sillä seutu on hyvin runsasjärvinen. Lasten koulunkäyntiä ajatellen Keuruulla on edelleen hyvin toimiva kyläkouluverkosto.

Yksin asuminen on puolestaan yleistynyt etenkin nuorten ja iäkkäiden naisten keskuudessa. Nuoret muuttavat pois vanhempiensa luota itsenäiseen elämään ennen oman perheen perustamista. Poismuuttaneista kuutisen prosenttia ilmoitti yhdeksi poismuuton syyksi muuton pois lapsuudenkodista. Lasten hankkiminen on siirtynyt entistä myöhempään ajankohtaan ja lisännyt myös lapsettomien perheiden määrää (Lindgren & Ritamies 1994, 135-144.)

Poismuuttaneista palkkatyöläisistä 8 % muutti perheen tai puolison mukana, opiskelijoista 4 %, työttömistä 3 % ja eläkeläisistä ei ainoakaan. Sen sijaan avio- tai avoliiton muuton syyksi ilmoitti 27 % työttömistä, 16 % opiskelijoista, 6 % palkkatyöläisistä, eläkeläisistä ei yksikään.

Elämäkokemusten hankkiminen ja kulttuuriympäristön vaihtaminen

Elämäkokemusten hankkiminen tai kulttuuriympäristön vaihtaminen oli yleinen syy poismuuttaneiden keskuudessa. Sitä pidettiin yleensä sekundäärisenä syynä, palkkatyöhön tai puolisoon ja perheeseen liittyvien motiivien jälkeen. Elämäkokemusten hankkiminen koettiin siis tärkeäksi muuttoon liittyväksi tekijäksi, mutta se ei ollut tärkein. Poismuuttaneista elämäkokemuksia lähti hankkimaan 33 % opiskelijoista, 21 % palkkatyöläisistä, 17 % työttömistä ja eläkeläisistä ei yksikään. Ymmärrettävää on, että etenkin nuoret lähtevät ”maailmalle” keräämään kokemuksia uusista kulttuuriympäristöistä, varsinkin, jos oli asunut koko elämänsä ajan Keuruulla. Vaikka, pikkukaupungiksi kutsutaankin, Keuruulta puuttuu maalaismaisuuksensa vuoksi vahva urbaanikulttuuri, jota media nykyaikana popularisoi (ks. Ojankoski 1998). Tunnetusti nuoret ovat myös alttiita vaikutteille ja etsivät samastumisen kohteita mediakulttuurin heille tarjoamasta urbaanista ja dynaamisesta elämäntavasta. Samalla, kun nuoret lähtevät hakemaan koulutusta ammattia varten, keräävät he myös kokemuksia elämää varten. Tästä on osoituksena myös se, että Keuruulta muuttaa pois enemmän nuoria, kuin mitä nuoria Keuruulle.

7.1.3 Palkkatyösuuntautuneisuuden korostuminen poismuutossa

Poismuuttaneiden vastauksissa korostuivat palkkatyösuuntautuneiden määrä sekä palkkatyöhön liittyvät poismuuton motiivit. Niistä yhdessä muodostuu palkkatyösuuntautuneisuus, joka indikoi muutossa vallitsevaa elämäntapaa.

TAULUKKO 7. Palkkatyösuuntautuneisuus lähtömuutossa.

Palkkatyösuuntautuneisuus	60 %
Palkkatyöstä riippumattomuus	40 %

Poismuuttaneiden osalta palkkatyösuuntautuneisuus oli korkeampi kuin siitä riippumattomuus. Palkkatyösuuntautunut elämäntapa kuvaa sitä kytköstä, joka muuttajilla on palkkatyökulttuuriin. He ovat jo osa sitä tai pyrkivät siihen osallisiksi, työn tai koulutuksen kautta. Palkkatyökulttuurilla, sen muutoksilla ja vaatimuksilla on suurempi vaikutus heidän elämäntapaansa kuin palkkatyöstä riippumattomilla, kuten nimikin jo kertoo. Korkea palkkatyösuuntautuneisuus Keuruun lähtömuutossa indikoi sitä, että palkkatyösuuntautuneelle elämäntavalle ei ole Keuruulla riittäviä edellytyksiä. Palkkatyösuuntautuneiden ihmisten on etsittävä elämäntavalleen parempia puitteita jostain muualta, missä niitä on tarjolla. Tutkimus osoittaa, että paremmat puitteet tämän päivän palkkatyösuuntautuneelle elämäntavalle löytyvät kasvukeskuksista, joissa ihmisillä on, Bourdieun termejä lainaten, mahdollisuus kasata pääomiaan. Ja tämän päivän kulttuurissa se tarkoittaa ennen kaikkea kulttuurisen pääoman kasaamista eli tieto-aidon hankkimista. Pääomien kasaamismahdollisuudet liittyvät erityisesti niihin 'putnamilaisen' sosiaalisen pääoman muotoihin, verkostoihin ja luottamusrakenteisiin, joiden avulla nykypäivän tietoverkostoyhteiskunta toimii. Ihmisten välisestä toiminnasta, ja miksei instituutioistakin, muodostuvat ne sosiaaliset verkostot, normit ja luottamusrakenteet, eli se sosiaalinen pääoma, jota palkkatyöyhteiskunta tarvitsee tuoton ja voiton tavoittelussaan. Palkkatyösuuntautunut ihminen on tai pyrkii osaksi tätä verkostoa ja on siten myös altis sen muutoksille.

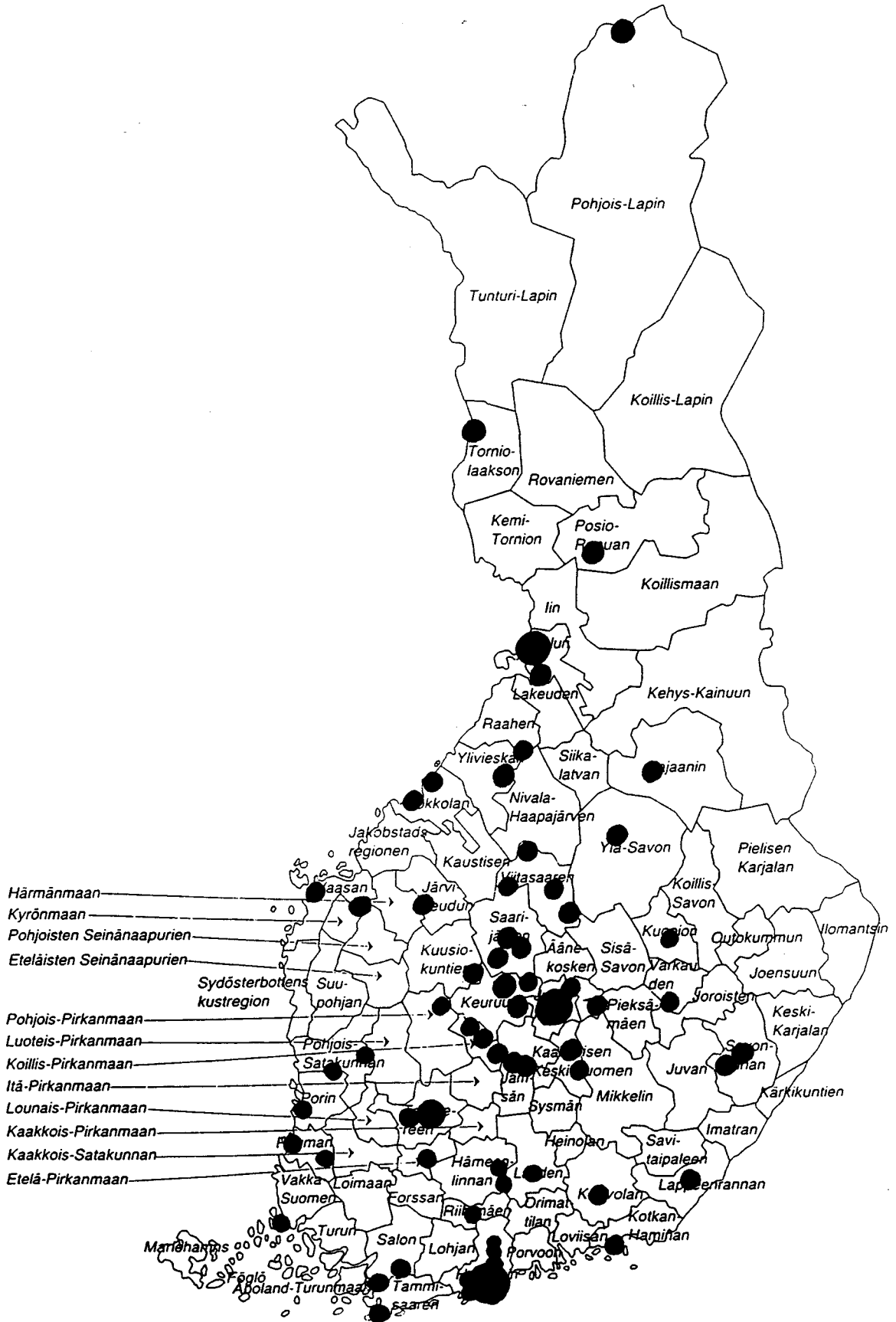
7.2 Tulomuutto vuosina 1996-98

7.2.1 Palkkatyöstä riippumattomat muuttajat

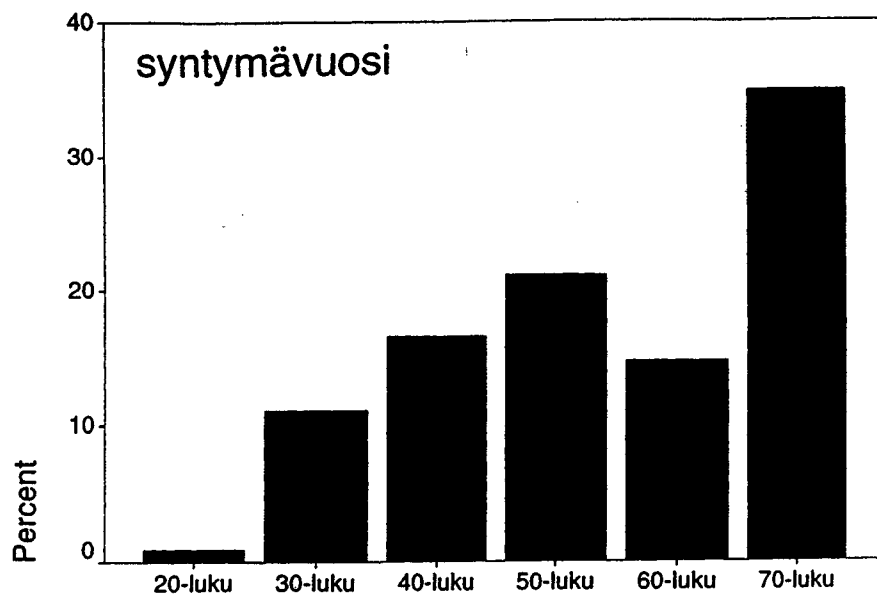
Tilastokeskuksesta saatujen tietojen mukaan Keuruun tulomuutto vuonna 1996-1998 oli yhteensä 1194 henkeä. Suurin muuttajaryhmä oli 20-24-vuotiaat. Heidän osuutensa oli noin 16 % muuttaneista. Kunnat, joista Keuruulle eniten muutettiin olivat: Jyväskylä, keskimäärin 32 henkeä vuosittain; Helsinki 32 henkeä; Tampere 17 henkeä ja Multia 17 henkeä.

Nuorten 15-29-vuotiaiden osuus muuttaneista oli noin 38 %. Jyväskylästä muuttaneista heitä oli noin 47 %, Helsingistä muuttaneista noin 31 %, Tampereelta 41 % ja Multialta muuttaneista noin 58 %. Mäntästä muuttaneista nuoria oli 41 %. Keuruulle muuttaneista nuorista multialaisten osuus oli suhteessa selvästi suurin. Multialaisnuorille Keuruu on lähin kaupunkikeskus, joka tarjoaa itsenäisen elämän mahdollisuudet kaupunkimaisessa ympäristössä. Suurempien kaupunkien sekä Mäntän osalta Keuruulle muuttaneista nuoria oli huomattavasti vähemmän kuin poismuuttaneiden keskuudessa. Ilmeistä on, että nuoret eivät muuta näiltä ”opiskelupaikkakunnilta” Keuruulle, jossa ei ole opiskelumahdollisuuksia.

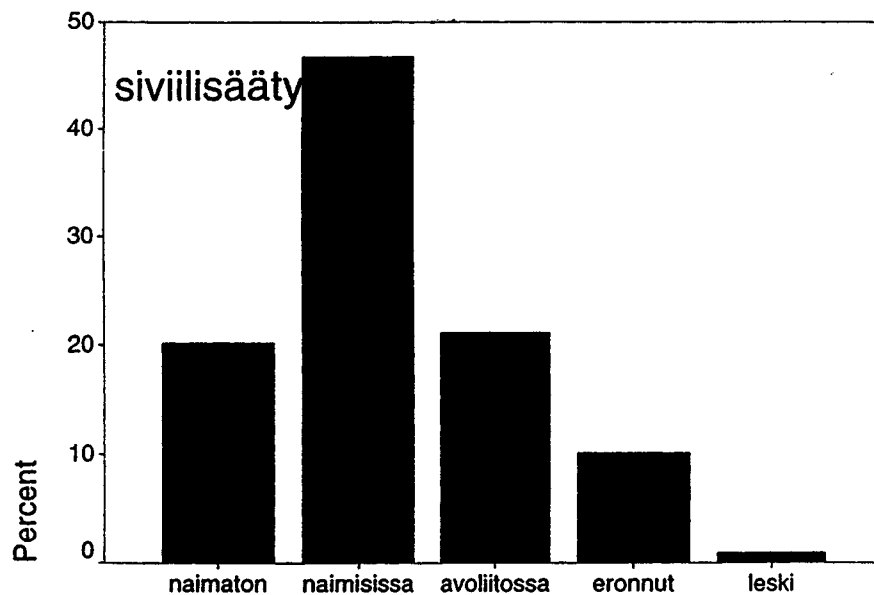
Palautettuja vastauksia tuli 109 kpl, joista naisten osuus oli 54 prosenttia. Paluumuuttajia oli 28 prosenttia. Muuttajien ikäjakauma oli samansuuntainen kuin poismuuttaneilla. Keski-ikäisten osuus oli kuitenkin hieman suurempi Keuruulle muuttaneiden keskuudessa ja vastaavasti nuorten osuus poismuuttaneita pienempi. Paluumuuttajista puolet oli syntyperäisiä keuruulaisia. Naimisissa ja avoliitossa elävien osuus Keuruulle muuttaneista oli poismuuttaneita hieman suurempi, yhteensä 68 %, josta naimisissa olevien osuus 47 % oli huomattavasti suurempi kuin poismuuttaneilla (33 %). Naimattomien osuus oli 20 %. Eronneiden ja leskien määrä oli suurin piirtein sama molemmissa muuttajaryhmissä. Keuruulle muuttaneilla oli enemmän lapsia kuin poismuuttaneilla. Lapsettomien prosentuaalinen osuus oli reilu kolmannes muuttaneista, kun poismuuttaneiden kohdalla heidän osuutensa oli yli puolet. Keuruulle muuttaneilla oli myös useammin vähintään kolme lasta, näin peräti liki neljänneksellä vastaajista. Palkkatyöstä riippumattomien osuus oli suurempi kuin poismuuttaneilla, johon vaikutti osaltaan myös eläkeläisten suurempi osuus.

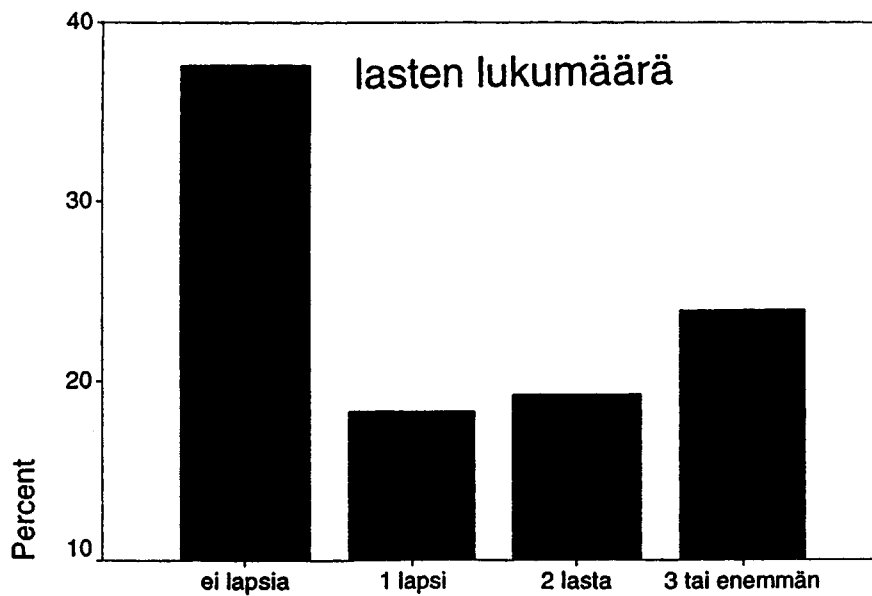
KUVIO 23. Painopistealueet, joista Keuruulle muutettiin.

KUVIO 24. Keuruulle muuttaneiden ikäjakauma.

KUVIO 25. Keuruulle muuttaneiden siviilisääty.

KUVIO 26. Keuruulle muuttaneiden lasten lukumäärä.

TAULUKKO 8. Palkkatyösuuntautuneiden ja palkkatyöstä riippumattomien osuus Keuruulle muuttaneista.

Keuruulle muuttaneet	
Palkkatyösuuntautuneet	54 %
Palkkatyöstä riippumattomat	46 %

Keuruulle muuttaneet ilmoittivat muuttonsa olevan väliaikaista. Keuruulle ei aiottu jäädä pysyvästi vaan sitä pidettiin väliaikaisena kotipaikkana. Työ, perhe ja puoliso saivat monet muuttamaan Keuruulle ja niiden vaatiessa Keuruulta oltiin ilmeisimmin myös valmiita muuttamaan pois.

Lähes kaikki ilmoittivat viihtyvänsä Keuruulla. Asuinympäristönä Keuruuta pidettiin todella hyvänä ja se koettiin hyväksi lasten kasvuympäristöksi. Asukaslukea pidettiin suhteellisen sopivana. Keuruun sijaintia pidettiin erinomaisena. Kaupungin sisäisiin kulkuyhteyksiin eivät monet muuttajat olleet vielä ehtineet tutustua, mutta samansuuntaisia ajatuksia poismuuttaneiden kanssa oli muodostunut. Tyytymättömien osuus oli tässäkin tapauksessa tyytyväisiä suurempi. Sivukylillä asuvien liikkumismahdollisuudet oli rajattu ainoastaan oman auton käyttöön etenkin iltaisin ja viikonloppuisin. Laajalla ja harvaan asutulla kunnalla ei ole resursseja investoida kattavaan julkiseen liikenteeseen, eikä yksityisillä ole siihen taloudellisia edellytyksiä. Vastaavasti kaupungin ulkopuolisista kulkuyhteyksistä oltiin poismuuttaneiden kanssa samaa mieltä, niihin oltiin tyytyväisempiä. Julkisiin palveluihin oltiin poismuuttaneita hieman tyytyväisempiä, tyytyväisiä oli 62 prosenttia vastanneista. Tietämättömien osuus oli tosin myös tässä kysymyksessä suhteellisen suuri, viidennes ei osannut sanoa mielipidettään. Yksityiset palvelut saivat myös kiitosta. Keuruulta löytyvät kaikki peruspalvelut, vaikkakin erikoispalveluja olisi joidenkin mielestä voinut olla myös enemmän.

Selkein ero Keuruulle muuttaneiden ja poismuuttaneiden välillä oli näkemys itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksista Keuruulla. Kolmannes Keuruulle muuttaneista ei vielä osannut sanoa mielipidettään, mutta puolet vastaajista oli tyytyväisiä mahdollisuuksiinsa kehittää ja toteuttaa itseään. Osajoukoittain tarkasteltuna, pääasiallisen toiminnan mukaan, Keuruulle muuttaneista opiskelijat olivat kaikkein tyytyväisimpiä itsensä kehittämisen mahdollisuuksiin. Keuruullahan Aikuiskoulutuskeskus ja Raamattuopisto antoivat kokopäiväistä koulutusta. Raamattuopistossa opiskelevilla todennäköisesti vaakakupissa painoivat muutkin kuin palkkatyöuraa edistävät seikat, kuten uskonnon harjoittamiseen liittyvät tekijät. Kokonaisuudessaan

opiskelijoiden määrä Keuruulle muuttaneista oli pieni vain 7 prosenttia kaikista muuttaneista. Palkkatyöläiset ja eläkeläiset kokivat myös itsensä kehittämisen mahdollisuudet suhteellisen hyvinä. Päinvastoin kuin poismuuttaneiden joukossa, Keuruulle muuttaneet työttömät kokivat itsensä toteuttamisen mahdollisuudet Keuruulla positiivisina. Myös ryhmä muu eli palkkatyöstä riippumattomat kotiäidit, omavaraistaloudessa elävät jne. koostui tyytyväisiä vastaajista.

TAULUKKO 9. Kokemukset itsensä kehittämisen/toteuttamisen mahdollisuuksista Keuruulla muuttajien pääasiallisen toiminnan mukaan.

		palkansaajat	opiskelijat	työttömät	eläkeläiset	muu
Itsensä kehittämisen/ toteuttamisen mahdollisuudet:	tyytyväinen	41 %	75 %	50 %	41 %	52 %
	tyytymätön	27 %	13 %	29 %	6 %	10 %

Vaikutusmahdollisuuksiaan kuntalaisena oli hyvin monen muuttajan vielä vaikea arvioida, ellei ollut ehtinyt tutustua keuruulaiseen kunnallispolitiikkaan ja muuhun vaikuttamisen kulttuuriin. Tyytymättömyyttä oli kuitenkin havaittavissa myös uusien asukkaiden osalta. Viidennes muuttaneista ei myöskään ollut ehtinyt vielä tutustua itse keuruulaisiin, mutta muut, jotka olivat jo tutustuneet olivat tyytyväisiä kanssaihmiisiinsä.

7.2.2 Palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit

Palkkatyö ja opiskelu

Keuruulta tultiin hakemaan jotain tiettyä. Monet olivat eritelleet muuton motiiviksi työn ja puolison lisäksi kodin, lapset, luonnon, Raamattuopiston, Ekokylän ja kesämökin, josta muutamille oli muodostunut vakituinen asunto.

Kyselyistä saatujen tulosten perusteella Keuruulle muuttaneiden osalta 23 prosenttia muuton syistä liittyi palkkatyöhön. Muuttajien pääasiallisen toiminnan perusteella palkkatyösuuntautuneiden osuus Keuruulle muuttaneista oli vain 54 prosenttia.

TAULUKKO 10. Keuruulle muuttaneiden keskuudessa korostuivat palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit.

Palkkatyöhön liittyvät motiivit	23 %
Palkkatyöstä riippumattomat motiivit	77 %

Puoliso ja perhe

Keuruulle muuttaneiden kohdalla perheen ja puolison muutto oli tärkein yksittäinen muuton motiivi. Noin 12 % vastanneista ilmoitti sen olevan tärkein. Keuruulle muuttaneista palkkatyöläisistä peräti 22 % muutti perheen tai puolison mukana. Opiskelijoista saman syyn vuoksi muutti vain yksi henkilö ja työttömistä kaksi henkeä; eläkeläisistä ei yksikään.

Avio- tai avoliiton solmiminen oli harvemman motiivina muuttaa Keuruulle. Palkkatyöläisistä sen ilmoitti motiivikseen neljä muuttanutta, työttömistä sekä ryhmästä muu kolme henkeä ja eläkeläisistä heitä oli kaksi. Opiskelijoita ei ollut joukossa laisinkaan. Keuruulle muutettiin yhdessä valmiin perheen kanssa.

Elämäkokemusten hankkiminen ja kulttuuriympäristön vaihtaminen

Elämäkokemusten hankkimisen tai kulttuuriympäristön vaihtamisen merkitys korostui myös Keuruulle muuttaneiden vastauksissa. Sitä pidettiin vastaavasti sekundäärisenä syynä, palkkatyöhön tai puolisoon ja perheeseen liittyvien motiivien jälkeen. Keuruulle muuttaneista opiskelijoista sen kirjasi 75 % vastanneista, palkkatyöläisistä 8 %, työttömistä 12 %, eläkeläisistä 12 % ja ryhmästä muu 11 %. Keuruulle muuttaneiden osalta kulttuuriympäristön vaihtaminen saattoi olla painavampi syy muutolle kuin varsinaisten elämäkokemusten hankkiminen, sikäli, kun palkkatyöstä riippumattomien muuttajien ja muuton motiivien määrät korostuivat vastauksissa. Kyse voi tosin olla myös elämäkokemusten hankkimisesta maaseudulta, mikäli sillä haettiin vastapainoa entiselle urbaanille palkkatyökulttuurille. Muuttaneet arvostivatkin Keuruun luontoa, rauhallisuutta ja turvallisuutta, tekijöitä, jotka yleisesti liitetään maaseutumaiseen elämäntapaan (ks. Ojankoski 1998). Samoja ominaisuuksia Keuruuseen liittivät myös sieltä poismuuttaneet.

7.2.3 Palkkatyöstä riippumattomuus tulomuutossa.

Keuruulle muuttaneiden elämäntapa oli enemmän palkkatyöstä riippumaton kuin palkkatyösuuntautunut. Siksi he hakeutuivat Keuruulle, pikkukaupunkiin jossa palkkatyökulttuuri ei hallitse niin voimakkaasti elämää kuin kasvukeskuksissa. He eivät ole mukana palkkatyösuuntautuneessa elämäntavassa eikä Keuruulla ei myöskään ole niitä puitteita, joissa palkkatyösuuntautunutta elämäntapaa voisi toteuttaa samalla tavalla kuin kasvukeskuksissa. Keuruulta ei siis haeta ensisijaisesti puitteita palkkatyösuuntautuneelle elämäntavalle vaan muunlaiselle elämäntavalle, kuten perhekeskeisyydelle tai luontokeskeisyydelle.

TAULUKKO 11. Palkkatyöstä riippumattomuus tulomuutossa.

Palkkatyösuuntautuneisuus	38, 5 %
Palkkatyöstä riippumattomuus	61, 5 %

7.3 Palkkatyösuuntautuneisuus lähtömuutossa ja palkkatyöstä riippumattomuus tulomuutossa

Palkkatyösuuntautuneisuus oli voimakkaampaa Keuruulta muuttaneiden osalta kuin Keuruulle muuttaneilla. Erot muodostuivat pääasiassa Keuruulle muuttaneiden eläkeläisten, kotona olleiden ja ryhmä muun suuresta osuudesta, sekä pienestä opiskelijoiden määrästä suhteessa poismuuttaneisiin. Keuruu koettiin pääsääntöisesti hyväksi paikaksi asua. Keuruulta muutti silti pois enemmän asukkaita kuin Keuruulle muutti. Syyt heikkoon muuttotaseeseen olivat selkeät. Opiskelijat tarvitsivat jatkokoulutuspaikkoja, joita Keuruulla ei ollut tarjota. Samoin he etsivät koulutusta vastaavaa työtä, jota Keuruulla ei myöskään ollut tarjota. Keuruun muuttoliike heijastelee valtakunnallista muuttokehitystä (ks. esim. Vartiainen 1997). Pääasiassa nuoret muuttavat Keuruulta koulutuksen ja työn perässä suurempiin kaupunkeihin. Valtaosalla poismuuttaneista muutto oli myös lopullista, he eivät uskoneet palaavansa Keuruulle. Etenkin opiskelijoiden vastauksissa se tuli vahvasti esiin, yli 60 prosenttia heistä ilmoitti muuttaneensa lopullisesti. Yllättävää myös oli, että syntyperäisistä keuruulaisista peräti yli neljännes ilmoitti muuttaneensa lopullisesti pois Keuruulta ja vain yksi poismuuttanut tiesi tulevansa takaisin. Myöskään Keuruulle muuttaneet eivät lupautuneet jäämään lopullisesti.

Työttömien vastauksista heijastui yleinen epämäärätietoisuus tulevaisuudesta ja sitä koskevista suunnitelmista. Heillä oli suhteessa eniten avoimeksi jääneitä ”en-osaa-sanoa” -vastauksia. Työttömät olivat myös tyytymättömmimpiä Keuruulla asumiseen ja palveluihin. Neljän ryhmän vertailussa palkansaajat kokivat asemansa parhaimmaksi itsensä kehittämisen sekä vaikutusmahdollisuuksiensa kannalta. Positiivisimmat kokemukset Keuruulla asumisesta sekä viihtyvyydestä oli eläkeläisillä, joille asuinpaikan rauhallisuudella oli suuri merkitys. Eläkeläisten ensisijaisimpina muuton motiiveina olivatkin palkkatyöstä riippumattomat muuton motiivit, kuten muutto läheisten ihmisten luo, henkilökohtaiset syyt sekä puolisoista eroaminen. Eläkeläisten osuus Keuruulle muuttaneista oli toiseksi suurin pääasiallisen toiminnan mukaan, vaikka yleensä sen voisi ajatella olevan suhteessa muita alhaisempi, postikyselyyn vastaamisen hankaluuden vuoksi. Toisaalta eläkeläiset ovat yleensä ehkä myös nuoria tunnollisempia vastaamaan kyselyihin ja näin heidän suhteellinen osuutensa on hyvin edustettuna. Eläkeläiset palkkatyöstä riippumattomina ihmisinä epäilemättä suosivat enemmän maaseutumaisia, rauhallista ja turvallista elinympäristöä, joka sopii paremmin heidän elämäntavalleen.

Sosiaalisen pääoman tarvetta osaltaan indikoiva tyytyväisyys itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksiin osajoukoin tarkasteltuna, pääasiallisen toiminnan mukaan, osoittaa, että poismuuttaneiden keskuudessa opiskelijat ja työttömät olivat tyytymättömiä Keuruun antamiin mahdollisuuksiin. Opiskelijoista 51 prosenttia ilmoitti tyytymättömyyttään ja työttömistä 62 prosenttia. Poismuuttaneista eläkeläisistä kaikki olivat tyytyväisiä itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksiin. Tämä saattoi johtua siitä, että opiskelijoiden ja työttömien itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuudet olivat kytköksissä palkkatyöhön ja siitä aiheutuvaan epävarmuuteen, kun taas eläkeläisten intressit ovat palkkatyön ulkopuolella.

TAULUKKO 12. Tyytyväisyys itsensä kehittämisen/toteuttamisen mahdollisuuksiin muuttajaryhmien välillä. (PM= poismuuttaneet, KM= Keuruulle muuttaneet).

			palkansaajat	opiskelijat	työttömät	eläkeläiset	muu
Itsensä kehittämisen/ toteuttamisen mahdollisuudet:	Tyytyväinen	PM	48 %	26 %	24 %	100 %	29 %
		KM	41 %	75 %	50 %	41 %	52 %
	Tyytymätön	PM	26 %	51 %	62 %	0 %	29 %
		KM	27 %	13 %	29 %	6 %	10 %

Palkkatyöhön liittyvien sekä niistä riippumattomien motiivien tarkastelu itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksien mukaan kertoo myös, että poismuuttaneet olivat molemmissa tapauksissa tyytymättömämpiä itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuuksiin Keuruulla kuin Keuruulle muuttaneet.

TAULUKKO 13. Tyytyväisyys itsensä kehittämisen/toteuttamisen mahdollisuuksiin ja palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit.

	Palkkatyöhön liittyvät mot.		Palkkatyöstä riippum. mot.
Itsensä Kehittämisen/ Toteuttamisen Mahdollisuudet:	tyytyväinen	PM	38 %
		KM	44 %
	tyytymätön	PM	45 %
		KM	23 %

TAULUKKO 14. Palkkatyösuuntautuneisuus muuttaneiden kesken. Palkkatyöhön liittyvät muuton motiivit. Palkkatyösuuntautuneisuus tulo- ja lähtömuutossa.

	poismuuttaneet	Keuruulle muuttaneet
Palkkatyösuuntautuneet	83 %	54 %
Palkkatyöstä riippumattomat	17 %	46 %
Palkkatyöhön liittyvät motiivit	37 %	23 %
Palkkatyöstä riippumattomat motiivit	63 %	77 %
Palkkatyösuuntautuneisuus	60 %	38,5 %
Palkkatyöstä riippumattomuus	40 %	61,5 %

Yleisesti puhutaan maaseudun ahdistuneisuudesta ja sosiaalisesta kontrollista, joka ei anna elintilaa erilaisuudelle. Ojankosken (1998) pikkukaupunkitutkimuksen mukaan mitään todellista pohjaa väitteelle ei kuitenkaan näytä olevan, vaan kyse on enemmänkin pikkukaupunkiin liitettävästä myytistä. Myöskään Keuruun muuttoliiketutkimus ei nostanut esiin poismuuttaneiden keskuudessa esimerkiksi katkeruutta keuruulaisia kohtaan. Asuinympäristöön oltiin yleensäkin tyytyväisiä, jopa

hämmästyttävän tyytyväisiä siihen nähden, että ihmiset kuitenkin muuttivat, tai olivat muuttamassa pois Keuruulta. Tämä osaltaan myös vahvistaa teoriaa siitä, että syyt ihmisten maaltapakoon johtuvat ensisijaisesti yhteiskunnan kehityksestä, ei elinympäristön viihtyvyydestä.

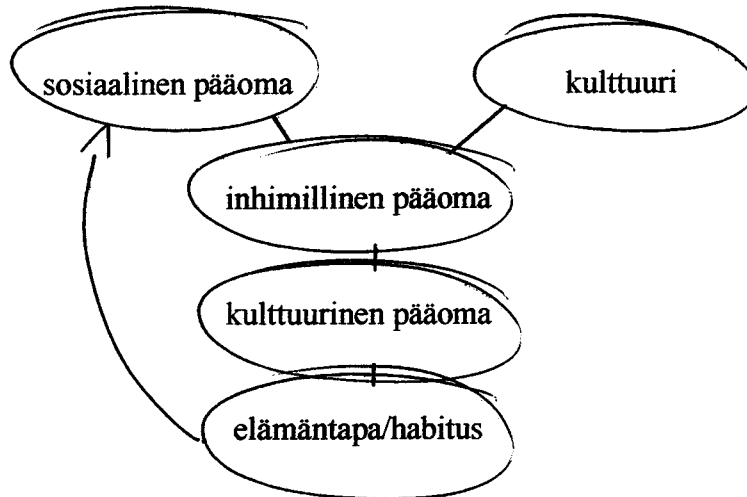
Palkkatyökulttuuri ei nykypäivänä yksinkertaisesti suosi maalla asumista. Etätyönkin mahdollisuudet kaatuvat sosiaalisen pääoman teoriaan siinä, että innovatiivisuus vaatii myös sosiaalista pääomaa, ihmisen muodostamia luottamus- ja vuorovaikutusverkostoja, joita ei voida internet-yhteydellä korvata. Sosiaalisen pääoman teorian perusajatus kiteytyykin hyvin Putnamin (2000) esittämään vertauskuvaan, että ihmisen ei ole mielekästä keilata yksin.

8. PALKKATYÖSUUNTAUTUNEISUUS JA SOSIAALISEN PÄÄOMAN TARVE INHIMILLISEN PÄÄOMAN RESURSSINA

Teollistumisen myötä tapahtunut kaupungistuminen on muuttanut yhteiskunnan toimintasääntöjä, koetellut luottamussuhteita ja muuttanut kommunikaatioverkostojen sisältöä, muotoa ja määrää (Hjerppe 1998, 19). Palkkatyöläistymiskehityksen myötä 1960- ja -70-luvuilla alkanut maaseudun autioituminen pysähtyi hetkeksi 1980-luvulla valtion ylläpitäessä maaseudun sosiaalista pääomaa ns. sosiaalisten sopimusten avulla, kuten suotuisalla aluepolitiikalla ja maatalouspolitiikalla. Laman seurauksena 'sosiaalinen sopimus' menetti kuitenkin merkityksensä, eikä se enää tukenut maaseudun rakenteita vaan 1960- ja -70-luvuilla alkanut kaupungistumiskehitys jatkoi 1990-luvulla luonnollista kulkuaan ja maaseudun sosiaalinen pääoma sen seurauksena luonnollista hupenemistaan.

Pikkukaupungin vähentynyt sosiaalinen pääoma edesauttaa poismuuttoa, koska mahdollisuudet inhimillisen pääoman kasvattamiseen ovat heikommat maaseudulla kuin kasvukeskuksissa. Putnam (2000, 322) toteaaakin, että mikäli sosiaalista pääomaa ei ole – sitä pitää etsiä muualta. Nykyinen palkkatyökulttuuri mielletään kuuluvaksi suurten kaupunkien ja kasvukeskusten kulttuuriin, jotka muodostavat verkostoyhteiskunnan pääomakeskuksiksi. Verkostoituessaan osaksi globaalia verkostoa ne ovat myös dynaamisempia ja kehityskelpoisempia kuin seesteinen ja taantuva maaseutu. Muutto on aktiivista toimintaa ja antaa helposti mielikuvan eteenpäin pyrkivästä ihmisestä, joka tahtoo olla mukana kehityksessä. Palkkatyökulttuurissa mukana oleminen edellyttää ihmiseltä aktiivisuutta, liikkuvuutta ja joustavuutta. Maaseutu edustaa pysähtyneisyyttä, koska se ei ole mukana näissä verkostoissa. Maaseudun sosiaalinen pääoma ei riitä tukemaan inhimillisen pääoman kasvua nousujohteisen palkkatyön vaatimalle tasolle riittävien sosiaalisten verkostojen ja

luottamuksen puuttuessa. Keuruu ei maaseutumaisena pikkukaupunkina enää tarjonnut poismuuttaneille kasvumahdollisuuksia koulutuksen ja työn suhteen.

KUVIO 27. Elämäntapa määrittelee sosiaalisen pääoman tarpeen.

Korostunut yksilöllisyys ja paikallisten siteiden löystyminen vapauttavat yksilön hakemaan uusia yhteisöjä samanhenkisten ihmisten parista työpaikoilta, järjestöistä ym. Uusi yhteisöllisyys ja ”yrityserheet” muodostuvat organisaatioihin. Ihmisillä on yhteinen päämäärä, siteet ja verkostot ja mahdollisuudet inhimillisen pääoman kasvattamiseen.

Ihmiset hakevat tarvitsemaansa sosiaalista pääomaa kehittyvistä yliopisto- ja teknologiakaupungeista kasvattaakseen kulttuurista pääomaansa, jotta pärjäisivät palkkatyön yhteiskunnassa. Palkkatyöyhteiskunnan ”pelissä” pysyminen ja sinne pyrkiminen edellyttävät käytännössä kentällä muodostuneiden pelisääntöjen hyväksymistä. Kentällä vaaditaan pääomia. Suurissa kaupungeissa on paremmat puitteet pääomien hankkimiselle, koska iso kaupunki muodostaa laajemman sosiaalisen pääoman kentän, jossa ihmiset voivat kerryttää erilaisia pääomiaan pärjätäkseen koko palkkatyöyhteiskunnan kentällä. (ks. Bourdieu 1984.)

Maaseutu on yhteiskunnallisen rakennemuutoksen altavastaaja. Voittojen sijaan se tavoittelee torjuntavoittoja, sitä miten kurjistumiskehitys saadaan pysäytettyä ja maaseutu palautettua entiseen tilaansa. Torjuntavoitto yhteisenä tavoitteena ei varmastikaan houkuttele urasuuntautuneita ihmisiä

jäämään maaseudulle, mikäli heidän tavoitteinaan on oman inhimillisen pääoman kasvattaminen sekä palkkatyömarkkinoilta saatavan voiton tavoittelu.

Sosiaalisen pääoman taloudellinen näkökulma antaa perspektiiviä inhimillisen pääoman kasvattamistarpeisiin, palkkatyöyhteiskunnan tuottoon tähtäävässä ajattelukulttuurissa. Saadakseen suurempia sosiaalisia, taloudellisia ja kulttuurisia voittoja ihminen tarvitsee inhimillistä pääomaa ja inhimillinen pääoma taas vaatii kasvualustakseen sosiaalista pääomaa. Inhimillisen pääoman tavoittelusta päädytään bourdieulaisen kulttuurisen pääoman ajattelumalliin, jossa yksilön asema määräytyy kulttuurisilla kentillä. Kaiken kaikkiaan palkkatyöosaaminen on sekä kulttuurisilla, sosiaalisilla että taloudellisilla kentillä tavoiteltavaa pääomaa. Palkkatyökulttuurin voimakas vaikutus näkyy siinä miten ihmiset peilaavat sen kautta omaa elämäänsä, suhdetta itseensä ja ympäristöönsä. Palkkatyösuuntautuneiden itsensä kehittämisen ja toteuttamisen mahdollisuudet olivat yhteydessä palkkatyöhön. Työttömät esim. kokivat, ettei heillä palkkatyön ulkopuolelle jääneinä ollut kuntalaisenakaan vaikutusmahdollisuuksia asioiden suhteen. Yhteiskuntaan kuulumisen määräytyy entistä enemmän työn kautta ja osallisuus pitää ansaita toisin kuin ennen, jolloin perhe- ja kyläyhteisöön kuuluttiin automaattisesti.

Tulokset osoittavat, että poismuuttaneiden taustamotiivina on inhimillisen pääoman kasvattaminen ympäristössä, jossa on enemmän potentiaalia eli sosiaalista pääomaa. Muuton luonteen laatu kertoo myös poismuuttaneiden nihkeästä paluumuuttohalukkuudesta, joka osoittaa, että Keuruulla ei koeta olevan tulevaisuutta. Myöskään Keuruulle muuttaneet eivät uskalla sitoutua Keuruulle lopullisesti. Keuruulle muuttaneet muuttivat useammin perheen tai puolison mukana Keuruulle, kun taas poismuuttaneet solmivat avio- tai avoliiton toisaalla. Myös puolisoa haetaan muualta. Sosiaalisen pääoman hupenemista maaseudulta indikoi myös se, että yhteinen päämäärä ei jaksakaan enää kannustaa ihmisiä ponnistelemaan koko yhteisön puolesta. Muuttotappioista kärsivät kunnat ovat usein taloudellisessa ahdingossa ja väestökato vie veronmaksajia jatkuvalla syötöllä kasvaviin kaupunkeihin. Palkkatyön muuttaessa toisaalle myös sen ympärille kehittynyt sosiaalinen pääoma siirtyy sen mukana. Kyse on Lashin (1985) kutsumasta ns. refleksiivisestä kasautumisesta, jossa pääoma hakeutuu pääoman luo ja kumuloituu entisen pääoman päälle. Maaseudun pikkukaupungin ensisijaiset tavoitteet tällä hetkellä ovat pääomien säilyttämisessä, talouden tasapainottamisessa ja väestökadon pysäyttämisessä. Energia keskitetään entisen tilanteen palauttamiseen. Tavoite on masentava, jos sitä verrataan kasvukeskusten kasvua lisääviin tavoitteisiin. Paikkaidentiteetin kannalta kasvukeskukset tarjoavat etenkin nuorille houkuttelevamman samaistumiskohteen kuin maaseutu. Palkkatyön kehitys on yleisesti liitetty kaupungistumiseen ja moderniin elämäntapaan.

Elämäntapa määrittelee ihmisen tarpeet sosiaalisen pääoman suhteen ja riippuu yksilön pääoman kasaamistavoitteista kykeneekö hän toteuttamaan elämäntapaansa maaseudulla.

Kuitenkaan ei voida sanoa, etteikö maaseudulla yhä olisi sosiaalista pääomaa. Maaseudulla ihmiset yhä luottavat paremmin toisiinsa kuin kaupungeissa. Turvallisuus kertoo luottamuksesta ja ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. (ks. esim. Ojankoski 1998) Maaseudun sosiaalinen pääomaa tuottaa yksilön hyvinvointia, mutta välittömän taloudellisen tuoton kannalta sen inhimillisen pääoman tuottoa lisäävät vaikutukset jäävät vähäisiksi. Palkkatyösuuntautuneet ihmiset eivät saa pikkukaupungista tarvitsemaansa sosiaalista pääomaa, jota he tarvitsevat inhimillisen pääomansa kasvattamiseen pärjätäkseen palkkatyömarkkinoilla. Palkkatyöyhteiskunnan näkökulmasta katsottuna maaseudun sosiaalinen pääoma perustuu liiaksi ns. vahvoihin siteisiin heikkojen siteiden puuttuessa. Ilman heikkoja siteitä maaseudun kehitys hidastuu. Heikon sosiaalisen pääoman yhteisöt ovat usein liian homogeenisia ja niiltä puuttuvat tarvittavat horisontaaliset verkostot, joiden avulla ne linkkiytyisivät verkostoyhteiskuntaan. Verkostojen puuttuminen vie kasvualustan innovatiivisuudelta. Mikäli sosiaalinen pääoma on heikko, sitä on vahvistettava tai etsittävä muualta. Yksilön on yleensä helpompi hakea sitä muualta kuin yrittää muuttaa koko yhteisöä tai yhteiskuntaa.

Ihmisen elämäntavasta kuitenkin riippuu pitkälti se millaisen elinympäristön hän itselleen tarvitsee. Esimerkiksi Keuruulle muuttanut lapsiperhe saattaa haluta toteuttaa maalaismaista elämäntapaa, kun taas Jyväskylään muuttanut nuori insinööri haluaa hyödyntää käytettävissä olevaa tieto-taitoa ja toteuttaa teknis-innovatiivista luovuuttaan, josta on muodostunut hänen elämäntapansa. Molemmat tarvitsevat sosiaalista pääomaa, mutta sen muoto on erilainen. Lapsiperhe kaipaa ehkä enemmän perinteisiä agraariyhteiskunnan sosiaaliverkostoja ja insinööri puolestaan tarvitsee tietoyhteiskunnan informaatioverkostoja. Määrän sijaan olisikin tarkoituksenmukaisempaa puhua sosiaalisen pääoman laadusta.

9. POHDINTAA

Muuttoliikkeen kehitystä on vaikea ennustaa, sillä siihen vaikuttavat monet eri tekijät niin taloudelliset kuin ekologisetkin tilanteet ja muutokset, jotka saattavat äkillisesti muuttaa sen suuntaa. Paljon puhutaan muuttoliikkeen suunnan muuttumisesta kaupungista maaseudulle ihmisten kyllästyessä ahtaaseen asumiseen ja kiireiseen kaupunkielämään. Mitään merkkiä ei massiivisesta

maallemuutosta ole kuitenkaan näkyvissä. Maallemuuttajat ovat lähinnä yksittäisiä ihmisiä ja perheitä. Kaupungistuminen jatkuu edelleen. Ja mikäli Suomi seuraa Zelinskyn 'mobility transition' -mallin mukaista yhteiskunnallista kehitystä odotettavissa on, että maaseudun autioituminen tulee jatkumaan. Viimein ollaan tilanteessa, että maan eri alueille on muodostunut asumattomia alueita ja väestö on siirtynyt Etelä-Suomeen ja rannikkoseutujen kasvukeskuksiin. Samaa osoittaisi myös tästä tutkimuksesta tehdyt johtopäätökset elinkeinorakenteen muutoksen vaikutuksista sosiaaliseen pääomaan ja ihmisten maaltamuuttoon. On vaikea uskoa, että maaseudun vetovoimaisuus nykyisillä resursseilla riittäisi voittamaan kaupunkien vetovoimaisuuden, mikäli viitataan sosiaalisen pääoman kehitykseen. Inhimillisen pääoman kasvun korostuminen individualismin ja palkkatyöläistymisen myötä on vaikuttanut perinteiseen, yhteisöön perustuvan sosiaalisen pääoman määrään ja tehnyt siitä heikon tietyiltä osin. Ainakaan ilman valtion voimakasta interventiota väestöä tuskin saadaan muuttamaan pysyvästi takaisin maaseudulle. Etätyön ongelmatkin piilevät juuri sosiaalisen pääoman puuttumisessa. Ihmiset ja innovaatiot tarvitsevat sosiaalista vuorovaikutusta. Pikemminkin näyttäisi siltä, että maaseudusta on tulossa eräänlainen varanto. Ihmiset käyvät siellä lataamassa akkujaan ja etsimässä vastapainoa arkeen. Kesämökkiasuminen on esimerkki tämän tyyppisestä osa-aikaisesta maalla asumisesta. Siteet luontoon ja maalaisen elämäntapaan halutaan säilyttää ja ottaa siitä ikään kuin parhaat palat, arkielämän, työn ja vakituisen asuinpaikan ollessa kaupungissa.

Sosiaalisen pääoman käsite auttaa kokoamaan yhteen muuttoliikkeeseen liittyviä tekijöitä niin yksilö- kuin yhteiskuntatasollakin. Sosiaalinen pääoma muodostaa sen yhteisön, eli tässä tapauksessa asuinyhteisön tai paikkakunnan, jonne ihmiset muuttavat motiiveista riippumatta, oli kyse sitten elämäntapavalinnoista tai paikkakunnan vetovoimaisuudesta. Muuttoliiketutkimuksessa sosiaalinen pääoma on kaikkia paikkakuntia koskeva yhteinen nimittäjä. Tässä mielessä se ei koskaan voikaan täysin kadota, niin kauan kuin yhteisö on olemassa. Erilaiset tekijät vaikuttavat siihen, millaisen sosiaalisen pääoman paikkakunnalle ihmiset muuttavat. Voihan olla, että sosiaalisilla tekijöillä ei ole muuton kannalta mitään merkitystä ja muuttaja muuttaa paikkakunnalle vain sen puhtaan luonnon takia. Aktiivisuutensa yhteisöä kohtaan hän osoittaa kuitenkin tekemällä muuttoilmoituksen ja tulella yhteisön jäseneksi. Yhteisön jäsenenä ihminen on osa sen sosiaalista pääomaa.

Tämän tutkimuksen osalta sosiaalisen pääoman käsite on antanut vapauden pitkällekin menevien johtopäätösten ja tulkintojen esittämiseen. Uusien sosiologisten käsitteiden mukaan tuominen muuttoliiketutkimukseen vaikeuttaa osaltaan myös tulosten mittaamista. Toisaalta muuttoliike on niin useita elämänsaloja koskettava asia, ettei sitä voidakaan mitata pelkillä konkreettisilla ikä- tai

sukupuolimittareilla. Ilmiön kokonaisuuden hahmottaminen vaatii abstraktien käsitteiden mukanaoloa sekä niiden yhdistelemistä uusien ja totuttujen käsitteiden kanssa, jotta saataisiin esiin monenlaisia perspektiivejä. Sosiaalinen pääoma vaikuttaa nyt olevan sellainen käsitteellinen voimavara, josta voi ammentaa uudenlaisia perspektiivejä muuttoliiketutkimukseen. Sosiaalinen pääoma yhdistää muuttoon liittyviä tekijöitä. Toisaalta taas käsitteen vakiintumattomuus antaa sijaa erilaisille tulkinnoille.

Keväällä 2001 Suomen hallitus sanoi etsivänsä ratkaisuja maaltamuuton hillitsemiseen mm. hajasijoituksen ja etätyön keinoin. Hallitusohjelmassa (HS 7.4.2001) korostetaan mm. ...”maaseutupolitiikassa horisontaalisia toimia, vahvistetaan kehittämisverkostojen resursseja ministeriöiden ja toimijoiden yhteistyötä edistämällä yhteistyön lisäämiseksi sekä pyritään vahvistamaan seudullisia voimavaroja ja lisäämään kehittämisaktiiviteettiä.” Toisin sanoen pyritään lisäämään normeja, luottamusta ja verkostoitumista maaseudulla myös yhteiskuntapoliittisesti.

LÄHTEET

Kirjallisuus:

- Aho, Simo: Palkkatyö yhteiskunnallisen järjestyksen perustana. Tutkimus palkkatyön normalisoinnin historiasta ja ”työyhteiskunnan kriisistä”. Gummerus Oy kirjapaino, Jyväskylä 1988.
- Ahponen, Pirkkoliisa ja Järvelä, Marja: Maalta kaupunkiin, pientilalta tehtaaseen. Tehdastyöläisen elämäntavan muutos. WSOY, Juva 1983.
- Allardt, Erik: Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. WSOY, Porvoo 1980.
- Beck, Ulrich: Mitä globalisaatio on? Virhekäsityksiä ja poliittisia vastauksia. Vastapaino, Tampere 1999.
- Beck Ulrich & Anthony Giddens & Scott Lash: Nykyajan jäljillä. Refleksiivinen modernisaatio. Vastapaino, Tampere 1995.
- Beck, Ulrich: Risk Society. Towards a New Modernity. London, Sage Publications 1992.
- Blom, Raimo (toim.): Mikä Suomessa muuttui? Sosiologinen kuva 1990-luvusta. Sarjassa Hanki ja Jää. Gaudeamus, Tampere 1999.
- Bourdieu, Pierre ja Wacquant, Loïc J.D.: Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Joensuu University Press Oy. Gummerus Kirjapaino Oy, Jyväskylä 1995.
- Bourdieu, Pierre, et al.: La misère du monde. Seuil, Paris 1993.
- Bourdieu, Pierre: Sosiologian kysymyksiä. Vastapaino, Jyväskylä 1985.
- Bourdieu, Pierre: Distinction. A Social Critique of the Judgement of Taste. Harvard University Press Cambridge, Massachusetts 1984.
- Bourdieu, Pierre and Passeron, Jean-Claude: Reproduction in Education, Society and Culture. Sage Publications, London 1990.
- Castells, Manuel: The Information Age: Economy, Society and Culture. Volume I: The Rise of the Network Society. Blackwell, Oxford 1996.
- Coleman, James S.: Equality and Achievement in Education. Social Inequality Series. Westview Press, Boulder 1990.
- Deacon, Bob: Inhimillinen ja sosiaalinen pääoma. Käsitteet ja niiden soveltaminen murrosyhteiskunnissa. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s.77-83.
- Hautamäki, Antti: Innovaatiot ja sosiaalinen pääoma. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 89-92.

Hellsten, Katri: Sosiaalisen pääoman käsitteestä. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 29-35.

Hellsten, Sirkku: Informaatioyhteiskunta, tieto ja demokratia. Teoksessa: Seppänen, Rauno (toim.): Tietoyhteiskunnan harha. Kustannusosakeyhtiö Puijo, Kuopio 1998, s. 30-51.

Hjerppe, Reino: Sosiaalinen pääoma taloudellisena ilmiönä. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 13-28.

Järvelä, Marja: Palkkatyö, koulutus ja työvoiman alueellisen liikkuvuuden kerrostuneisuus Suomessa. Teoksessa Melin, Harri, Nikula, Jouko (toim.): Yhteiskunnalliset intressit ja vallan rakenteet. Acta Universitatis Tamperensis ser B vol 44. Tampereen yliopisto, Tampere 1993, s. 87-100.

Järvelä, Marja: Palkkatyö ja koulutustarve. Tutkimus palkkatyön kasvusta, ammatillistumisesta ja toimijoiden strategioista Suomessa toisen maailmansodan jälkeen. Tutkijaliitto 1991.

Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes, raportteja 252. Helsinki 2000.

Kajanoja, Jouko: Sosiaalinen pääoma ja talouden tehokkuus. Kommentteja Michael Woolcockin artikkeliin. Teoksessa Kajanoja ja Simpura (toim.): Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes, raportteja 252. Helsinki 2000.

Kajanoja, Jouko: Sosiaalisen pääoman merkitys. Snellman-instituutin B-sarja. Kuopion kaupungin painatuskeskus, Kuopio 1999.

Kajanoja, Jouko: Sosiaalisen pääoman lyhyt historia. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VATT - julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 37-43.

Kajanoja, Jouko: Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointivaltio. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma: käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VATT - julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki 1998b, s. 45-51.

Kajanoja, Jouko: Kommunikatiivinen yhteiskunta. Puheenvuoro hyvinvointivaltiosta. Sarjassa Hanki ja jää. Tammi, Jyväskylä 1996.

Karisto, Antti, Takala, Pentti ja Haapola, Ilkka: Elintaso, elämäntapa ja sosiaalipolitiikka suomalaisen yhteiskunnan muutoksesta. WSOY, Juva 1991.

Kiander, Jaakko: Sosiaalinen pääoma ja talouspolitiikka. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. Käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VATT - julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 93-101.

- Korkiasaari, Jouni ja Söderling, Ismo: Muuttoliike. Teoksessa Koskinen, Seppo, Martelin, Tuija, Notkola, Irma-Leena, Notkola, Veijo, Pitkänen, Kari (toim.): Suomen väestö. Gaudeamus, Hämeenlinna 1994, s. 226-264.
- Kytö, Hannu: Muuttajan muuttuvat motiivit eräissä suomalaisissa kaupungeissa 1980- ja 1990-luvuilla. Muuttoaikeet hyvinvointiteoreettisesta näkökulmasta. Suomen kuntaliitto, Helsinki, 1998.
- Lindgren, Jarl ja Ritamies, Marketta: Parisuhteet ja perhe. Teoksessa Koskinen, Seppo, Martelin, Tuija, Notkola, Irma-Leena, Notkola, Veijo, Pitkänen, Kari (toim.): Suomen väestö. Gaudeamus, Hämeenlinna 1994, s. 107-149.
- Nyysölä, Kari: Nuoret ja työmarkkinoiden joustavuus. Nuorten joustava työllistyminen työvoima- ja koulutuspoliittisena ongelmana. Painosalama Oy, Turku 1994.
- Ojankoski, Teija: Oikea pieni kaupunki. Maantieteen ja asukkaiden näkökulma suomalaiseen pikkukaupunkiin. Painosalama Oy, Turku 1998.
- Pitkänen, Kari: Suomen väestön historialliset kehityslinjat. Teoksessa Koskinen, Seppo, Martelin, Tuija, Notkola, Irma-Leena, Notkola, Veijo, Pitkänen, Kari (toim.): Suomen väestö. Gaudeamus, Hämeenlinna 1994, s.19-63.
- Putnam, Robert D.: Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community. Simon & Schuster, New York 2000.
- Roos, J.P.: Pelin säännöt: Intellektuellit, luokat ja kieli. Teoksessa Bourdieu, Pierre: Sosiologian kysymyksiä. Vastapaino, Tampere 1985, s. 7-28.
- Räsänen, Keijo: Sosiaalinen pääoma ja ansaintatavat. Siemeniä teknistaloudellisen kulttuurin kritiikkiin. Teoksessa Kajanoja, Jouko ja Simpura, Jussi (toim.): Sosiaalinen pääoma. käsite ja sen soveltaminen sosiaali- ja talouspolitiikassa. VATT - julkaisuja. Yliopistopaino, Helsinki 1998, s. 85-87.
- Seppänen, Rauno (toim.): Tietoyhteiskunnan harha. Kustannusosakeyhtiö Puijo, Kuopio 1998.
- Tapper, Helena: Tietoyhteiskunta ja kansalainen. Teoksessa Seppänen, Rauno (toim.): Tietoyhteiskunnan harha. Kustannusosakeyhtiö Puijo, Kuopio 1998, s. 13-29.
- Vaherva, Tapio ja Juva, Simo: Koulutuksen talous. Tammi, Helsinki 1985.
- Vanttaja, Markku: Koulumenestyjien kotitausta, sosioekonominen asema ja tulotaso. Yhteiskunta-politiikka 65 (2000): 1, s. 35-42.
- Vartiainen, Perttu: Muuttoliikkeen uusi kuva. Muuttoliikkeen sosio-ekonomiset piirteet seutukunnittain 1993-1995 ja kehityksen suunta 1996. Sisäasiainministeriön aluekehitysosaston julkaisu 4/1997, Helsinki 1997.
- Väärälä, Reijo: Paikallinen sosiaalinen pääoma. Kommentteja Santiago Loranca-Garcian artikkeliin. Teoksessa Kajanoja ja Simpura (toim.): Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes, raportteja 252. Helsinki 2000, s. 89-91

Woolcock, Michael: Sosiaalinen pääoma: menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus. Teoksessa Kajanoja & Simpura (toim.): Teoksessa Kajanoja ja Simpura (toim.): Sosiaalinen pääoma: globaaleja ja paikallisia näkökulmia. Stakes, raportteja 252. Helsinki 2000, s. 25-49.

Muut lähteet:

A-Studio 25.5.2001

Helsingin Sanomat 7.4.2001

Helsingin Sanomat 11.3.2001

Helsingin Sanomat 24.10.1998

Keuruun kaupungin toimintakertomus 1996

LIITE 1

Kyselylomake: poismuuttaneet

1. Syntymävuosi 19____

2. Syntymäkunta _____

3. Siviilisääty (ympyröikää numero)

- 1 Naimaton
- 2 Naimisissa
- 3 Avoliitossa
- 4 Eronnut
- 5 Leski

4. Lasten lukumäärä

- 1 Ei lapsia
- 2 1 lapsi
- 3 2 lasta
- 4 3 tai enemmän

5. Ammatti/arvo/koulutus? _____

6. Kuinka monta vuotta olette asunut Keuruulla?

- 1 alle 5 vuotta
- 2 alle 10 vuotta
- 3 alle 30 vuotta
- 4 30 vuotta tai enemmän

7. Viihdyttekö Keuruulla?

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Melko hyvin
- 3 En osaa sanoa
- 4 Melko huonosti
- 5 Erittäin huonosti

8. Tunsitteko itsenne keuruulaiseksi?

- 1 Kyllä
- 2 Jonkin verran
- 3 En osaa sanoa
- 4 En

9. Minä vuonna muutitte Keuruulta? 19_____

10. Kuinka pysyvästi muutitte pois Keuruulta?

- 1 Väliaikaisesti (palaan Keuruulle)
- 2 Toistaiseksi (saatan palata)
- 3 En osaa sanoa
- 4 Lopullisesti (en palaa Keuruulle)

11. Olisitteko halunnut jäädä Keuruulle?

- 1 Kyllä
- 2 En
- 3 En osaa sanoa

12. Mitä Keuruulla olisi pitänyt olla, että olisitte jäänyt? (yksi asia)

---

13. Mihin kuntaan muutitte (kirjoille)? _____

14. Kuinka pian muuton jälkeen vaihdoitte henkikirjanne pois Keuruulta?

- 1 Heti muuton yhteydessä
- 2 1/2 vuoden sisällä
- 3 1/2 - 3 vuoden sisällä

15. Kuinka hyvin tunsitte tämän uuden kotikuntanne entuudestaan?

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Melko hyvin
- 3 En osaa sanoa
- 4 Melko huonosti
- 5 En ollenkaan

16. Kuinka monessa eri kunnassa olette olleet kirjoilla viimeisen 10 vuoden aikana

(nykyisen lisäksi)?

- 1 Yhdessä (Keuruulla)
- 2 Kahdessa
- 3 Kolmessa tai useammassa

17. Mikä sai teidät muuttamaan pois Keuruulta? (numeroikaa vaihtoehtoista kolme

tärkeintä niin että: 1 on tärkein, 2 toiseksi tärkein ja 3 kolmanneksi tärkein)

- a) Työttömyys tai sen uhka _____
- b) Työpaikan vaihto _____
- c) Työnantajan/työpaikan muutto _____
- d) Työn saaminen _____
- e) Työn hakeminen _____
- f) Työmatka _____
- g) Poisjäänti työelämästä _____
- h) Opiskelun aloittaminen/jatkaminen _____
- i) Opiskelun päättäminen _____
- j) Perheen/avio-tai avopuolison muutto _____
- k) Avioliitto/avoliitto _____
- l) Avioero/asumusero _____
- m) Perheenisäys _____
- n) Sukupolvenvaihdos _____
- o) Paluu synnyinseuduille/sukulaisten luo _____
- p) Muutto pois lapsuudenkodista _____
- q) Harrastukset _____
- r) Yksinäisyys/ystäväpiirin pieneneminen _____
- s) Elämäkokemusten hankkiminen/kulttuuriympäristön vaihtaminen _____
- t) Asunnon hankkiminen _____
- u) Muu, mikä? _____

18. Kuinka tyytyväinen olitte Keuruulla asumiseen ja palveluihin? (ympyröikää kultakin riviltä yksi vaihtoehto)

	erittäin tyytyväinen	melko tyytyväinen	en osaa sanoa	melko tyytymätön	erittäin tyytymätön
a) Keuruu asuinympäristönä	1	2	3	4	5
b) Lasten kasvuympäristönä	1	2	3	4	5
c) Keuruun asukasluku	1	2	3	4	5
d) Sijainti	1	2	3	4	5
e) Julkiset palvelut (mm.terveydenhuolto, koulutus..)	1	2	3	4	5
f) Yksityiset palvelut (mm.kaupat, yksit. yritykset)	1	2	3	4	5
g) Julkisten palvelujen hintataso	1	2	3	4	5
h) Yksityisten palvelujen hintataso	1	2	3	4	5
i) Veroprosentti (ent. veroäyri)	1	2	3	4	5
j) Kulkuyhteydet kaupungin sisällä	1	2	3	4	5
k) Kulkuyhteydet kaupungin ulkopuolelle	1	2	3	4	5
l) Vapaa-ajanvietto-/harrastusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
m) Mahdollisuudet itsensä-toteuttamiseen/kehittämiseen	1	2	3	4	5
n) Vaikutusmahdollisuudet kuntalaisena	1	2	3	4	5
o) Kaupungin johto/päätäjät /asioiden hoito	1	2	3	4	5
p) Keuruulaiset	1	2	3	4	5

Mikäli olitte jossain kohdassa erittäin tyytyväinen tai erittäin tyytymätön niin voisitteko eritellä mihin ja miksi

---

---

19. Minkäisessä taloudessa asuite Keuruulla?

- 1 yksin
- 2 Lapseton pariskunta
- 3 Lapsiperhe, lasten syntymävuodet 19 __, 19 __, 19 __, 19 __, 19 __
- 4 Yksinhuoltaja, lasten syntymävuodet 19 __, 19 __, 19 __, 19 __, 19 __
- 5 Muunlainen talous, millainen _____

20. Minkälaisessa asunnossa/talossa asuite Keuruulta muuttaessanne?

- 1 Kerrostalo
- 2 Pari-, rivi- tai ketjutalo
- 3 Omakotitalo/maatalo
- 4 Muu, mikä? _____

21. Mikä oli asuntonne omistussuhde?

- 1 Vuokralaisena kunnan vuokra-asunnossa
- 2 Vuokralaisena yksityisessä vuokra-asunnossa
- 3 Alivuokralaisena
- 4 Työsuhdeasunnossa
- 5 Opiskelija-asuntolassa
- 6 Vanhempien, sukulaisten tms. luona
- 7 Omistusasunnossa
- 8 Muussa, missä? _____

2. Missä asuite Keuruulla ennen muuttoanne?

asuntoalue/kylä) _____

23. Mikä oli pääasiallinen toimintanne Keuruulla?

- 1 Palkansaajana toisen palveluksessa
- 2 Työssä omassa/perheen yrityksessä
- 3 Työssä omalla/perheen maatilalla
- 4 Opiskelemassa
- 5 Eläkkeellä
- 6 Työttömänä/työllistettynä/työllisyyskurssilla
- 7 Kotona, omaa taloutta hoitamassa
- 8 Jotain muuta, mitä? _____

24. Mikä oli toimialanne? _____

25. Mikä oli parasta Keuruulla?

...entä huonointa?

---

26. Miten Keuruu voisi houkutella Teitä (ja perhettänne) muuttamaan takaisin

Keuruulle? _____

---

27. Onko Teillä ehdotuksia siitä miten Keuruulta poismuuttavien määrä saataisiin pieneneväksi ja vastaavasti Keuruulle muuttavien määrä kasvamaan?

Kiitos vaivannäöstänne!

Ympyröikää vielä se palkintovaihtoehto jonka haluatte mikäli voitatte arvonnassa

- 1 Keuruun kaupungin kuvataideteos**
- 2 Keuruun kaupungin historia (viimeinen osa)**

LIITE 2

Kyselylomake: Keuruulle muuttaneet

1. Syntymävuosi 19_____

2. Syntymäkunta _____

3. Siviilisääty (ympyröikää numero)

- 1 Naimaton
- 2 Naimisissa
- 3 Avoliitossa
- 4 Eronnut
- 5 Leski

4. Lasten lukumäärä

- 1 Ei lapsia
- 2 1 lapsi
- 3 2 lasta
- 4 3 tai enemmän

5. Ammatti/arvo/koulutus? _____

6. Kuinka kauan olette asunut Keuruulla?

- 1 Alle vuoden
- 2 Alle 2 vuotta
- 3 Alle 3 vuotta
- 4 3 vuotta tai enemmän

7. Oletteko paluumuuttaja (asunut aikaisemmin Keuruulla)?

- 1 Kyllä
- 2 En, asun ensimmäistä kertaa Keuruulla

8. Viihdyttekö Keuruulla?

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Melko hyvin
- 3 En osaa sanoa
- 4 Melko huonosti
- 5 Erittäin huonosti

9. Tunnetteko itsenne keuruulaiseksi?

- 1 Kyllä
- 2 Jonkin verran
- 3 En osaa sanoa
- 4 En

10. Kuinka pysyvästi muutitte Keuruulle?

- 1 Väliaikaisesti (en jää Keuruulle)
- 2 Toistaiseksi (saatan jäädä)
- 3 En osaa sanoa
- 4 Lopullisesti (jään Keuruulle)

11. Halusitteko muuttaa Keuruulle?

- 1 Kyllä
- 2 En
- 3 En osaa sanoa

12. Mitä oli Keuruulla sellaista mikä sai teidät muuttamaan Keuruulle? (yksi asia)

---

13. Mistä kunnasta (jossa kirjoilla) muutitte Keuruulle? _____

14. Kuinka pian muuton jälkeen vaihdoitte henkikirjanne Keuruulle?

- 1 Heti muuton yhteydessä
- 2 1/2 vuoden sisällä
- 3 1/2 - 3 vuoden sisällä
- 4 3 tai useamman vuoden jälkeen

15. Kuinka hyvin tunsitte Keuruun entuudestaan?

- 1 Erittäin hyvin
- 2 Melko hyvin
- 3 En osaa sanoa
- 4 Melko huonosti
- 5 En ollenkaan

16. Kuinka monessa eri kunnassa olette olleet kirjoilla viimeisen 10 vuoden aikana

(Keuruun lisäksi)?

- 1 Yhdessä (entisellä paikkakunnallani)
- 2 Kahdessa
- 3 Kolmessa tai useammassa

17. Mikä sai teidät muuttamaan Keuruulle? (numeroikaa vaihtoehtoista kolme tärkeintä niin että: 1 on tärkein, 2 toiseksi tärkein ja 3 kolmanneksi tärkein)

- a) Työttömyys tai sen uhka _____
- b) Työpaikan vaihto _____
- c) Työnantajan/työpaikan muutto _____
- d) Työn saaminen _____
- e) Työn hakeminen _____
- f) Työmatka _____
- g) Poisjäänti työelämästä _____
- h) Opiskelun aloittaminen/jatkaminen _____
- i) Opiskelun päättäminen _____
- j) Perheen/avio-tai avopuolison muutto _____
- k) Avioliitto/avoliitto _____
- l) Avioero/asumusero _____
- m) Perheenlisäys _____
- n) Sukupolvenvaihdos _____
- o) Paluu synnyinseuduille/sukulaisten luo _____
- p) Muutto pois lapsuudenkodista _____
- q) Harrastukset _____
- r) Yksinäisyys/ystäväpiirin pieneneminen _____
- s) Elämäkokemusten hankkiminen/kulttuuriympäristön vaihtaminen _____
- t) Asunnon hankkiminen _____
- u) Muu, mikä? _____

18. Kuinka tyytyväinen olette Keuruulla asumiseen ja palveluihin? (ympyröikää kultakin riviltä yksi vaihtoehto)

	erittäin tyytyväinen	melko tyytyväinen	en osaa sanoa	melko tyytymätön	erittäin tyytymätön
a) Keuruu asuinympäristönä	1	2	3	4	5
b) Lasten kasvuympäristönä	1	2	3	4	5
c) Keuruun asukasluku	1	2	3	4	5
d) Sijainti	1	2	3	4	5
e) Julkiset palvelut (mm. terveydenhuolto, koulutus..)	1	2	3	4	5
f) Yksityiset palvelut (mm. kaupat, yksit. yritykset)	1	2	3	4	5
g) Julkisten palvelujen hintataso	1	2	3	4	5
h) Yksityisten palvelujen hintataso	1	2	3	4	5
i) Veroprosentti (ent. veroäyri)	1	2	3	4	5
j) Kulkuyhteydet kaupungin sisällä	1	2	3	4	5
k) Kulkuyhteydet kaupungin ulkopuolelle	1	2	3	4	5
l) Vapaa-ajanvietto-/harrastusmahdollisuudet	1	2	3	4	5
m) Mahdollisuudet itsensä-toteuttamiseen/kehittämiseen	1	2	3	4	5
n) Vaikutusmahdollisuudet kuntalaisena	1	2	3	4	5
o) Kaupungin johto/päätäjät /asioiden hoito	1	2	3	4	5
p) Keuruulaiset	1	2	3	4	5

Mikäli olitte jossain kohdassa erittäin tyytyväinen tai erittäin tyytymätön niin voisitteko

eritellä mihin ja miksi

---

19. Minkäisessä taloudessa asutte Keuruulla?

- 1 yksin
- 2 Lapseton pariskunta
- 3 Lapsiperhe, lasten syntymävuodet 19 __, 19 __, 19 __, 19 __, 19 __
- 4 Yksinhuoltaja, lasten syntymävuodet 19 __, 19 __, 19 __, 19 __, 19 __
- 5 Muunlainen talous, millainen _____

20. Minkälaisessa asunnossa/talossa asuitte Keuruulle muuttaessanne?

- 1 Kerrostalo
- 2 Pari-, rivi- tai ketjutalo
- 3 Omakotitalo/maatalo
- 4 Muu, mikä? _____

21. Mikä on asuntonne omistussuhde?

- 1 Vuokralaisena kunnan vuokra-asunnossa
- 2 Vuokralaisena yksityisessä vuokra-asunnossa
- 3 Alivuokralaisena
- 4 Työsuhdeasunnossa
- 5 Opiskelija-asuntolassa
- 6 Vanhempien, sukulaisten tms. luona
- 7 Omistusasunnossa
- 8 Muussa, missä? _____

22. Missä asutte Keuruulla?

(asuntoalue/kylä) _____

23. Mikä on pääasiallinen toimintanne Keuruulla?

- 1 Palkansaajana toisen palveluksessa
- 2 Työssä omassa/perheen yrityksessä
- 3 Työssä omalla/perheen maatilalla
- 4 Opiskelemassa
- 5 Eläkkeellä
- 6 Työttömänä/työllistettynä/työllisyyskursilla
- 7 Kotona, omaa taloutta hoitamassa
- 8 Jotain muuta, mitä? _____

24. Mikä on toimialanne? _____

25. Mikä on parasta Keuruulla?

...entä huonointa?

---

26. Haluaisitteko osallistua Keuruulla johonkin yhteiskunnalliseen tai harrastustoimintaan?

Esittäkää toivomuksenne.

---

27. Onko Teillä ehdotuksia siitä miten Keuruulta poismuuttavien määrä saataisiin pieneenmään ja vastaavasti Keuruulle muuttavien määrä kasvamaan?

Kiitos vaivannäöstänne!

Ympyröikää vielä se palkintovaihtoehto jonka haluatte mikäli voitatte arvonnassa

- 1 Keuruun kaupungin kuvataideteos
- 2 Keuruun kaupungin historia (viimeinen osa)